

SELECTIONS FROM THE GOVERNMENT RECORDS
IN THE ALIENATION OFFICE, POONA

DECISIONS

FROM

THE SHAHU & PESHWA DAFTAR

CONTAINING

(*WATAN-PATRAS, NIVA'D-PATRAS &c,*)

SELECTED BY

The Late Rao Bahadur Ganesh Chinnaji Vaid, B. A.
Alienation Assistant to the Commissioner C D, Poona

AND EDITED BY

PURSHOTAM VISHRAM MAWJEE, J P, M R A S

AND

D. B. PARASNIS

PUBLISHED WITH THE PERMISSION OF THE GOVERNMENT OF BOMBAY.

BY

PURSHOTAM VISHRAM MAWJEE, J P, M. I., A. S.

1909

Printed at the "Arya-Bhushana" Press, Poona

BY

HARI NARAYAN GOKHALI

Index.

1.	Watan-patra	1
2.	Vratti-patra	5
3.	Vratti-patra	8
4.	Abhaya-patra	11
5.	Watan-patra	12
6.	Watan-patra	26
7.	Watan-patra	34
8.	Watan-patra	35
9.	Vratti-patra	42
10.	Watan-patra	44
11.	Nivád-patra	53
12.	Abhaya-patra	54
13.	Extracts from Registers relating to the Administration of Justice	57
14.	Vratti-patra	58
15.	Mahajar	63
16.	Yádi	65
17.	Mahajarnámá	74
18.	Nivád-patra	74
		80

वतनपत्रें, निवाडपत्रें वगैरे.

वतनपत्रें, निवाडपत्रें,

वैरे.

वतनपत्र १.

किंत्ता वतनपत्र शामजी गंगाधर व गोपाळ तुकादेव आडकुळे कुळकर्णी मौजे वाडळी तर्फ हवेली प्रांत सातारा छ १ मोहरम सन इहिदे, दिव्हें वतनपत्र ऐसेजेः—तुम्हीं स्वामी-सनिध किल्ले वंदनचे मुक्कामीं सन अशारामच्यें हुजूर येऊन विनंती केली जे, मौजे मजकूरचें कुळकर्ण आपले पूर्वापार वडिलापासून वंशपरंपरा अनुनवीत आहों; त्यास जानो बाकदेऊ व गोपाळ गंगाधर वाळिवे हे आपल्या वतनास कथला करीत आहेत. सांगत गोपाळ गंगाधराचा लेक मोरो गोपाळ, राजश्री चंद्रसेन जाधवराऊ सेनापती चाकडे चाकर आहे. व मौजे मजकूर मुकास सेनापतीचे दिमत आहे. त्याचे हिमातीनें मौजे मजकुराच्या हिशेबा-बदल गोपाळ तुकादेऊ यास तलब करून नेऊन, वळेंच त्याचे पदरीं रुपये १५० दीडशें व गज्या १-॥॥ पावणे साहा मण घालून, दबावून मौजे मजकूरचे कुळकर्णपैकीं तफसिमा दोनचा कागद लेहून घेतला आहे, परंतु मौजे मजकूरचे कुळकर्णास त्यास दखळ होऊं दिव्हें नाहीं. आपलें कुळकर्ण आपण करीत असों. त्यांनीं जोरावारीनें कागद लिहून घेतला आहे. तरी स्वामींनीं त्यास हुजूर आणवून, त्याचा व आपला करिमा मनास आणून तहकिकात केली पाहिजे, म्हणून विनंती केली. त्यावरून जानो बाकदेऊ व गोपाळ गंगाधर वाळिवे यांसी हुजूर आणविलें आणि राजश्री सखो विठल न्यायाधीश यांकडे मनसुफीस आज्ञा केली. तेहीं उभयतां वादी यासी जमान होऊन तकरिरा लेहून घेतल्या. शामजी गंगाधर आड-कुळे यांनीं तकरिरा लेहून दिव्हिं ऐसीजेः—मौजे मजकूरचें कुळकर्ण वडील परंपरापासोन आपलें, दरन्यान पेशजी आदिलशाही पातशाही असतां, आगा रुजुवान दिवाण किल्ले सातारी-यासी होते. त्यांपाशीं देवजीराम वाळिवे उभा राहोन, आपला आज्ञा गोविंद नागनाथ आड-फुळा यासी तलब करून किल्ले मजकुरीं नेलें. दिवाण मशारानिल्लेहीं देशमुख, देशपांडे प्रांत मजकूर व हमशाही गोत यांचे मते दोघांचे करिने मनास आणून निश्रय केला जे, दोघे वादी कृष्णेंत घालावे; आणि बाबाजी पाटील मौजे मजकूर यानें क्रियापूर्वक आपले बेताळीस पूर्वज स्मरोन, कृष्णेंत रिधोन, जो पुरातन वतनदार खरा असेल तो हातीं धरून बाहेर आणावा. ऐसा तह करून दिवाण मशारानिल्ले व देशमुख, देशपांडे व हमराही गोत मिळोन, माहुली संगमीं कृष्णातीरीं आले. दोघे वादी कृष्णेंत उभे केले, आणि समस्ताही पाटील मजकुरास शकतपूर्वक सांगितलें जे, तुम्हीं आपले बेताळीस पूर्वज स्मरोन, श्रीकृष्णा राक्ष

करून, जो पुरातन मौजे मजकूरचा वतनदार कुळकर्णी खरा असेल त्यास हातीं धरून घेऊन येणें, म्हणून सांगितलें. त्याप्रमाणें क्रियापूर्वक पाटील मजकूर कुण्ठेंत रिषोन, गोविंद नागनाथ आडकुळा हा मौजे मजकूरचा पुरातन वतनदार कुळकर्णी खरा, ऐसें कुण्ठेमध्ये घालोन त्यास हातीं धरून बाहीर निघाला. समस्त गोतास ते क्रिया मान्य झाली. तेहीं गोविंद नागनाथ यासी पाटील मजकुराचे हातीं घेऊन आपले वतनावरी रवाना केले. कुळकर्णाचा कार्यभाग पूर्वी करीतच होते, त्याही उपरी करीत गेले. ऐसें असतां मामुती चौवर्षाउपरी, फिल्ले मजकुरीं, आगा रुजुवान दिवाण यांजपारीं किरोन वाळिंबे मजकूर उभे राहून वाद सांगितला जे, श्रीकुण्ठेची क्रिया केली त्यास आपण रजावंद नाहीं. मौजे मजकूरचे पांडरीवरी दिव्य नेमावें. दिव्यीं खरा होईल त्यानें वतन चालवावें. ऐसा वाद सांगून आपला आज्ञा गोविंद नागनाथ यासी फिल्ले मजकुरीं तलब करून नेविलें. तेथें दिवाणजीनें देशमुख, देशपांडे व हमशाही मोत मिळवून, बाळभट वाळिंबे व गोविंद नागनाथ या दोघांस मौजे मजकूरचे पांडरीवरी नेऊन दिव्य करावें याबद्दल पाठविलें. तेथें समस्त मोत मिळोन हरदू जणाकरवीं दिव्य करविलें. तेथें बाळभट वाळिंबे यासी रव लागला. हा करिना दिवाणजीपारीं समस्त मोत येहीं विदित केला. त्यावरून वाळिंबे खोटे ऐसें करून, आपले वडिलास पूर्वाधार चालत आले प्रमाणें वतन चालवावयाची आज्ञा केली. मामुतीं वाळिंबे विजापुरास जाऊन, मालुमातीचा फर्मान आपले वडील प्रसंधीं नसतां घेऊन आले. हें वर्तमान आपले वडिलांस कळलेनंतर लखोपंत विजापुरास जाऊन त्यानें मालुमाती फर्मान आणिला, तो वातील करून ताजा फर्मान घेऊन आले. वाळिंबे वतनास दखल नाहीत. आपले वडील सालाबादप्रमाणें चालवीत आहेत. त्याही उपरी महाराज राजश्री पोरले कैलासबासी स्वामींस हा देस अर्जांनीं झाला. ते समयीं राजश्री वचाजीपंत वाकनिवीस यांचे स्वाधीन हा प्रांत होता. त्यापारीं रामभट वाळिंबे जाऊन उभा राहिला, ऐसें वर्तमान आइकिलें. त्यावरून आपण राजश्री वाकनिवीसपंतापारीं जाऊन भेटी घेतली. ते समयीं वाळिंबे तेथून गैरहाजीर जाहले. आपण आज्ञा घेऊन गांवास आलों. त्यावरी हा प्रांत राजश्री राधो बहाळ अत्रे यांचे स्वाधीन जाहला. ते समयीं त्यापारीं जिवाजी विम्बनाथ व विठ्ठल गंगाधर वाळिंबे हयाळ होऊन, आपणास तलब करून, रहिमतपूरचे मुकामी आपल्यास नेलें. तेथें पांच महालचे सुभेदार व देशमुख, देशपांडे हमशाही मोत लोक होते. त्यांचे मतें मौजे मजकूरचे मोकदम व बारा बलुते आपल्यापारीं बोलावून आणिले, आणि आज्ञा केली जे, पुरातन कुळकर्णी वतनदार जो आहे तो परिछिन्न सांगणें म्हणून आज्ञा केली. त्यावरून मोकदम व बारा बलुते येहीं राजश्री राधो बहाळ व देशमुख, देशपांडे समस्त मोत यांसी बोलिले जे, वाळिंबीयासी कुळकर्णाचा अधिकार नाही. सालाबाद आडकुळे याचे मौजे मजकूरचें कुळकर्ण वतन खरें; म्हणून बोलिले. त्यावरून आपलें वतन चालवावयासी आपल्यास अभय देऊन गांवास पाठविलें. त्याउपरी राजश्री कबजी बाबाचे फाराकिदीस राजश्री फेद्ये

त्रिमल पन्हाळीयासी आले होते. त्यापारीं जिवाजी विश्वनाथ वाळिंबा जाऊन उभा राहिला. हें वर्तमान आपल्यास कळलें, त्यावरून आपण पन्हाळ्यास गेलों. राजश्री प्रल्हादपंडित न्यायाधीश होते. त्यांस आद्यंत सकल वर्तमान विदित केलें. तेहीं भोगवटा व पूर्वील मौजे मजकूरचे पाटिलानें श्रीकृष्णेची क्रिया करून आपले कुळकर्णी सालाबाद आडकुळे खरे ऐसें झालें आहे. त्याउपरी दिव्यांही वाळिंबे खोटे जाहले, आडकुळे खरे; ऐसें पेशजींचें करीने परस्परें मनास आणून, आपणांस अमयपत्र दिधलें. जिवाजी विश्वनाथ वाळिंबा खोटा केला तो न पुस्ततां पळोन गेला. आपण अमयपत्र घेऊन गांवास येऊन सालाबादपमाणें कुळकर्ण चालवीतच आहों. त्याउपरी राजश्री कोनेरी रंगनाथ सरसुभेदार यापारीं जिवाजी विश्वनाथ व समस्त वाळिंबे उभे राहिले आणि आपणांस बोलायूं पाठविलें. आपण सरसुभेदार मरारनिल्लेपारीं गेलों. तेहीं याच महालचे सुभेदार व देशमुख, देशपांडे व भोक्तदम व समस्त मिळून, उभयतां वादी उभे करून, पुरातन वतनदार कोण हे तहकिफात करणें, म्हणून समस्तास आज्ञा केली. ते समयीं नार्दकजी गाढवे देसाई प्रांत मजकूर यांनीं समस्त सभेदेखत साक्ष दिली जे, पाडळीचे कदीम वंशपरंपरा कुळकर्ण आडकुळे वतनदार खरे, ऐसें आपले वडील सांगत होते. वाळिंबे यांनीं मौजे मजकूर कुळकर्णी कोणे काळीं केलें नाहीं. वाळिंबीयासी पांडरीवरी धरठाण नांदणूक कदीम नाहीं. ऐसें वर्तमान आपले वडील सांगत आले आहेत. हे साक्ष समस्ता लोकीं मनास आणितां, दोनशां वपांची गोही केला. हळीं हा मजकूर समस्तांहीं चित्तास आणून वाळिंबे खोटे, आडकुळे पुरातन वतनदार खरे, ऐसें करून, त्यावरून आपल्यास अमय पत्र देऊन गांवास पाठविलें. सालाबादपमाणें वतन चालवीत आहों. त्यावरी महाराज राजश्री राजारामसाहेबांचे कारकिर्दीस राजश्री निळकंठ मोरेश्वर प्रधान साताराचे मुक्कामास आले. ते समयीं वाळिंबे त्यापारीं हयाळ होऊन आपणास मसाला करून गडास नेलें. दोघांचा मुकाबला करावा तों वाळिंबे तेथें गैरहाजीर जाहले. आपण आज्ञा घेऊन गांवास आलों. त्याउपरी काळ कठीण पडला. योगक्षेम चालिला पाहिजे म्हणून मातुथी व मुलें गांवीं ठेवून आपण उद्योगास गेलों. मागा (हून) राजश्री रामचंद्र पंडितापारीं वाळिंबे जाऊन मातुथीस मसाला करून नेलें. चार महिने तेथें मातुथीस कधी केले. आणि कागद लेहून घेतला जे, आपला लेक तीन महिन्यांत हजीर करावा म्हणून वाचदा केला. आणि मातुथीस आज्ञा दिली. आपण प्रवाशी दूर प्रांतीं होतो. तीन महिन्यांत आपलें येणें जाहलें नाहीं. याकरितां वाळिंबे राजश्री पररारामपंतापारीं जाऊन, पांचरो रुपये कबूल करून देऊन, कुळकर्णास दुसाला पत्र घेतलें जे, मोतमुखें खरा होईलतों मौजे मजकूरचें कुळकर्ण वाळिंबीयांनीं आठ महिने चालविलें. त्यावरी चैत्रमासी आपण गांवास आलों. मौजे मजकूरचे पाटील व देशकास रुजू झालों. तेहीं सांगितलें जे, वाळिंबे यांनीं दिवाणचा हुकूम आणिला, त्याप्रमाणें वतांविं लाणलें. तूं आपला करिना दिवाणास सांगून पत्र घेऊन घेऊन आपलें कुळकर्ण करीत जाणें, म्हणून बोलिले. त्यावरी

आपण राजश्री आपणाजी जनार्दन सुभेदार प्रांत, मजकूर याकडे जाऊन वर्तमान विदित केले. तेहीं मौजे मजकूरचे पाटील व देशमुख व शीवशाडे मेळवून तहकितात करून आपणास हुमाल पत्र दिल्लें. तें गांवीं आणून वाळिंबीयासी दूर करून आपलें कुळकर्ण सालाबादप्रमाणें चालवीत आहां. सदरहू वतनाचे कामव इस्तकवीलपासून हेते ते आपल्या घरास आमी लागली ते समयी कुली दगध जाहले. ऐशी तकरीर जाहीर केली. चाउपरी जानो थाकदेऊ व गोपाळ गंगाधर वाळिंबे या उभयतांनीं तकरीर लिहून दिल्ली जे, आपलें कुळकर्ण मौजे मजकूरचें पुरातन आहे. आडकुळे कुटुंबासहवर्तमान काळविशदें देश पडिला, ते समयी फिरत फिरत मौजे मजकुरीं आले. आपले वडिलांनीं गांवांत घरठाण देऊन राहवले. त्यावरी मौजे मजकूरचे पाटील दिवाण-कार्यप्रसंगीं विजापुरास जावयाचा निर्वाह केला. सांगाते कुळकर्णी पाहिजे, व मार्गें गांवींवाही मामला चालिला पाहिजे. आपले वडिलांपाशीं दुसरा आपले घरोदियांत शहाणा. मनुष्य नव्हता. यास्तव आडकुळा मजकूर यासी कामदपत्र समजावून देऊन गांवीं कुळकर्णगिरीचें गुमस्त्य ठेवून, आपण विजापुरास मौजे मजकूरच्या पाटलासमेवत गेला. तेथें कार्य प्रयोजन संमधें तीन वरुषें लागलीं. त्यावरी गांवास आले. तंवरी आडकुळे गुमस्त्यामिरीचा कार्यभाग करीत असतां, पाटील व आपण एकदील होऊन आमच्या चहाडिया कित्येक सांगोन, मौजे मजकूरचे पाटील व आपले वडील यांमध्ये विक्षेप घालून, पाटीलास मेळवून घेऊन आडकुळे आपणासीं नाद सांगों लागले. याकरितां ते समयी आदिलशाही पातशाही फारकिर्दीस आगा रुजुवान दिवाण किल्ले सातारीं हेते, त्यापाशीं आपले वडिलांनीं करिना सांगितला. त्यावरून आडकुळीयासी तलय करून किल्ले मजकुरास आणिलें. ते समयी दोघे वादीस श्री कृष्णेंत घालून मौजे मजकूरचे पाटील येहीं क्रियापूर्वक जो कदीम वतनदार त्यास हातीं परावा ऐसा तह करून, समस्त गोत सहवर्तमान कृष्णातीरीं माहुलीसंगमीं आले. उभयतां वादी कृष्णेंत घालून पाटीलमजकूर यासी क्रियापूर्वक आज्ञा केली, त्याणें कृष्णेंत जाऊन आडकुळा हातीं धरून आणिला. आडकुळे याचा व पाटील मजकूर याचा एकदील पहिलेपासून सुळोख होता, त्याकरितां त्याची क्रिया आपले वडिलांत मानली नाहीं. क्षणून मार्गती आगा रुजुवान दिवाण यापाशीं अर्ज केला जे, दोघे वादी संघातें घेऊन मौजे मजकूरचे पांढरीवरी देवापाशीं दिव्य करावें क्षणून. त्यावरून दिवाण मशार-निल्ले देशमुख, देशपांडे सहित मौजे मजकुरास आले. पांढरीवरी देवापाशीं दिव्य करविलें. त्यास दिव्यामध्ये आडकुळे यांनीं राळ घातली. तेणेंकरून आपले वडिलास दिव्य लागलें. ऐशी तकरीर लेहून दिल्ली. सदरहू घोवांच्या तकरीरा उ २५ रमजान सन इहिदे अशर मया अलफ किल्ले सातारचे मुकामीं मनास आणितो वाळिंबीयाचा भोगवदा पहिलेपासून साळा नाहीं. आदिलशाही फारकिर्दीमध्ये आगा रुजुवान दिवाण किल्ले साताप येहीं आपण व देशमुख, देशपांडे समस्त गोतसहित माहुलीसंगमीं जाऊन

मौजे मजकूरच्या पाटलास क्रियापूर्वक आज्ञा केली. त्यानें आपले वेताळीस स्मरोन कुण्ठेत रिघोन पुरातन वतनदार आडकुळे खरे, ऐसें बोलोन त्यास हातीं धरून बाहीर आणिलें. त्याही उपरी वाल्किंबीयानें दिव्याचा करार केला. तेथेही वाल्किंबे दिव्यीं लागले, ते खोटे जाहले. आडकुळे कदीम वतनदार भोगवटा चालत आला आहे. ऐसें जाणवून तुह्यांस मौजे मजकूरचें कुळकर्णीचें वतन तुह्यांस वंशपरंपरेनें दुमाला केलें असे. सदरहू वतनास हक लवाजिमा इनाम सालाबाद चालत आलेप्रमाणें घेऊन वतन अनुभवीत जाणें. मोरो गोपाळ वाल्किंबे यानें राजश्री चंद्रसेन जाधवराऊ सेनापती यांचे निसबत गोपाळ तुकदेऊ आडकुळे कुळकर्णी मौजे मजकूर यासी दत्तावून, त्याचे पदरीं रुपये वीडशें व गळा पावणे साहा मण घातला आणि मौजे मजकूरपैकीं कुळकर्ण वेन्ही तक्षीमा लिहून घेतले. तो कागद सदरहू नख्त व गळा तुजकाडून त्यास देऊन, त्यानें कागद घेतला होता तो फिरावून देविला. व वाल्किंबीयाचा बेदावा कागद तुह्यांस लेहून देविला. वाल्किंबे खोटे झाले याकरितां त्याचे माथां गुन्हेगारी रुपये ६०० सहारां ठेवून हुजूर वसूल घेतला. तुमचें वतन कुळकर्ण मौजे मजकूरचें तुमचे दुमाला केलें द्खणवून तुह्यांपासून शेरणी रुपये ३०० तीनशें हुजूर घेतले. त्याचा जाब अलाहिदा सादर होईल. तुह्यां मौजे मजकूरचें कुळकर्णीचें वतन सालाबाद चालवीत आलेप्रमाणें वंशपरंपरेनें अनभवून सुखरूप असणें, येविपयीं पत्रें:—

१ वतनपत्र.

१ सुभेदारास पत्र.

२

वृत्तिपत्रें २.

वेदमूर्ति प्रल्हाद जोशी बिन बापूजोशी व यादव जोशी बिन राम जोशी मांडके जोशी ग्रामउपाध्ये कसबे शिरवळ यासी दिव्हें वृत्तिपत्र ऐसीजें:— रामभट बिन त्रिंबकभट, गोपाळभट बिन केशवभट वाल्किंबे उपाध्ये निसबत देशपांडे, परगणे शिरवळ, याचा कसबे मजकूरचे ब्राह्मणांचे घरींच्या ग्रामउपाध्येपणाचा (धंदा) होता. याबद्दल हरदूवादे सन खमसामध्ये मांडत हुजूर आले. त्यावरून मनास आणितां, पूर्वी कसबे मजकुरीं रंभाजी निंबाळकराचे कारकिर्दीत शके १६३९ हेमलंबीनाम संवत्तरीं, देशमुख व देशपांडे यांनीं दोघांपासून जामीन व कसबे घेऊन, चिरपत्रें देऊन कसबे फलटण्यास गोतांत पाठविलें. त्यास गोताची निशा वाल्किंबे याजबळ कामदपत्रें होती, त्यावरून निशा नव्हे. तेव्हां गोतानें, त्यानें कसबे मजकुरास पत्रें पाठवून सडी आणवून सडीप्रमाणें निवाडपत्र करून गोतानीं जोशी यास दिव्हें कीं, मांडके जोशी ग्रामउपाध्ये खरे; वाल्किंबे, देशपांडे याचे घरचे उपाध्ये. यास ब्राह्मणांचे घरींचे उपाध्येपणास संमंध नाहीं. ऐशी पत्रें जोशी यास दिव्हें. त्यावरी वाल्किंबे

निवाडपत्राप्रमाणें वर्तणूक न करीत. कथला करूं लागले. याकरितां मांडके जोशी शके १६४१ विकारीनाम संवत्सरांत हुजूर येऊन जाहीर केलें. त्यावरून वाळिंबे यांस तलव करून आणिलें आणि हरदु यास श्री महाबलेश्वरास गोतांत पाठविलें. तेथें हरदुजणांनीं राजिनामे नेमोत्तरें लेहून दिल्लें. आणि वाळिंबे गैरहजीर जाहते. याकरितां पांच वर्षे मनसुबी राहिली. त्याउपरी शके १६४६ क्रोधीनाम संवत्सरें, कार्तिक मासों, प्रल्हाद व यादव-जोशी मांडके व रामभट व गोपाळभट वाळिंबे हे हरदुजण वादे भांडत हुजूर आले. ते समयी कुल परगणे मजकूरचें गौत, देशपांडे परगणे मजकूर याचे मनसुबीबद्दल हुजूर आणिलें होतें. त्यांचे मते निर्वाद झाला कीं, वाळिंबे फलटणच्या गोताच्या इनसाफास राजी नाहींत. यास दिव्य नेमून यांचे ऐसं जाहलें. त्यावरून हरदुजणांस पुरशीस करितां वाळिंबे बोलिले जें, आपली साक्ष गौत देत नाहीं व आपण फलटणच्या निवाडियास राजी नाहीं. आपले बडिलीं पूर्वीं जोशी यासी श्रीकेश्वरेश्वरीं दिव्य केलें आहे. हल्लीं जोशी यांनीं श्रीकृष्णचें दिव्य करावें. आपण राजी आहां. झणोन हरदुजणांनीं राजिनामे व कतवे लेहून देऊन दिव्यास राजी झाले. त्यावरून शके १६४६ क्रोधीनाम संवत्सरीं, कार्तिक बहुल अष्टमी बुधवारीं बरोबर भिकाजी कृष्ण चिटणीस मुभे मजकूर यासी देऊन माहुळी संगमास श्रीकृष्णस हरदुजणास पाठविलें. तेथें जाऊन प्रल्हाद जोशी याणीं खान करून, मस्तकीं शिरोपत्र बांधून हातीं जल घेऊन बोलिले कीं, आपण कसवे मजकुरीचे काळे पांढरीचे मांडके जोशी, श्रामउपाध्ये, पुरातन वतनदार खरे; आणि वाळिंबे, देशपांडे यांचे उपाध्ये ऐसं बोलोन गोपाळभट वाळिंबे याचे हातावर जल त्रिवार घातलें. त्यासी दशरात्रीचीं मुदत केली. दशरात्रीमध्ये जोशी यास क्रिया लागली नाहीं. त्यावरून जोशी खरे झाले. वाळिंबे खोटे झाले. त्यावरून राजश्री नारो पंडित सचीव यांनीं जिल्हेचीं पत्रें व खालसाचीं पत्रें करून दिल्लीं. आणि वाळिंबे मागती दुरामहास भवर्तोन श्रीकृष्णातीरीं उपवास करीत बसले. त्यावरून समस्त सरकारकून यांनीं स्वामींस विनंती केली कीं, वाळिंबे ब्राह्मण कृष्णातीरीं उपवास करितात. आणि अग्निदिव्य करूं झणतात. त्यासी बोलावून आणून अग्निदिव्य नेमून देविलें पाहिजे. त्यावरून पंत-सचीव व राजश्री पंताजी शिवदेव यास आज्ञा केली. त्यावरून मशारानिल्लेनीं हरदुजणास बोलावून राजिनामे जमानकतवे हरदुजणाचे घेऊन, श्री केश्वरेश्वरीं कतवे मजकूर येथें वाळिंबे यासी अग्निदिव्य नेमून दिल्लें. बरोबर महादाजी नारायण सभासव विंभत सचीव यांस देऊन कसवे मजकुरीं पाठविलें. तेथें जाऊन राजश्री शामजी हरी नामजाद प्रांत मावळे व राजश्री रामाजी यादव दिंमत खालसा देशमुख व देशपांडे कसवे मजकुरीं मिळून वाईकार रामभट हुशींग व नारायणभट हुशींग यांचे विचमानें मार्गशीर्ष शुद्ध पंचमी रविवारीं दिव्य करार केलें. त्यास दिव्य समयीं रविपावातील तेल तुपास अग्नि लागला आणि जळोन गेले. ते दिवशीं दिव्य राहिलें. त्या उपरी

दिव्यास दुसरा मुहूर्त समस्ताचे विचारे शके १६४७ विश्वावसुनाम सवत्सरे, मार्गशीर्ष शुद्ध त्रयोदशीस सोमवारी निश्रय केला. त्यावरून दोघे वादी यांनी राजनिमित्ते लेहून दिल्लें. ते दिवशी यथाविद्या शास्त्र पाहून, तूप तेल वजन रुपये सत्तरमार घालून सत्व करून रविपात्र सिद्ध केलें. गोपाळभट वाळिवे याजकडून शिसा (?) करून मस्तकीं शिरोवस्त्र बाधिले की, माडके जोशी याजपूर्वीं आपल्या बडिली ब्राह्मणाचें घरचे ग्रामउपाध्येपण खादलें. जोशी यास गणेश घटिका या वेगळे ब्राह्मणाचे घरी प्रयोजन कांही नाहीं. म्हणून पूर्वीं आपले बडिली दिव्य केले आहे. हल्ली आपण दिव्य करितों. ऐसे श्रीपात्र बाधोन गोपाळभट बोलिले की, पत्नी अर्थ आहे, तो यथार्थ आहे. ऐसे बोलोन रवा काढिला. त्याउपरी दुसरे दिवशी समस्त सभानाईक व देशक परगणे मजकूर यांनी लखोटा फोडून गोपाळभटाचा हात पाहिला, तो हाताच्या पाच बोटास पाच फोड आले. हे पाहून हातास खलित्या घालून लखोटे करून शामजी हरी सुभेदार व रामाजी यादव फौजदार व देशमुख व देशपाडे यांनी खबरा लिहून, हुजूर स्वामीकडे मजि धोम, परगणे वाई तेथील मुकामास पाठविले. तेथें राजश्री स्वामींनी श्री नरसिंह सनिध कुण्यातीरी सरकारकुनाच्या विद्यमानें गोपाळभटाच्या हातास फोड आले हे पाहून, समस्ताचे मते वाळिवे खोटे जाहले. माडके जोशी खरे जाहले. त्यास स्वामींनी वस्त्र दिल्ले आणि वाळिवे याजकडून जोशीयास येजीत-खत लेहून देविले वदस्तूर रामभट वाळिवे की, आपण गोतमुखें श्रीकृष्णेचे क्रियेमुळे श्रीकृष्ण-रेश्वरी रवा आपण काढिला, त्यामुळे आपण खोटे झालो, व आपणास ब्राह्मणाच्या घरचे ग्रामउपाध्येपणास सबंध नाहीं. आपणाकडे जोशी याचे वाडे देन्ही होते ते जोशी याच्या स्वार्थीन फेले असत. म्हणोन येजीतखत लेहून दिल्ले. माडके जोशी फसवे मजकूरचे ग्रामउपाध्ये वतनदार जाणोन, जोशी मशारनिव्हेच्या ज्योतिष व ग्रामउपाध्येपण व धर्माधि-कारीपण तुमच्या दुमाला केले असे. वाळिवे याजकडून मालमतीचे कामद असतील ते रद्द असत. जोशी यास वतनसमर्थें शेरणी रुपये १५० दीडरो दुतर्फा जिल्हेकडे व खालसाकडे वसूल जाहला असे. वाळिवे खोटे जाहले त्यापासून गुन्हेगारी रुपये ३०० तीनरो धेतले असत. पत्रे माघ शुद्ध चतुर्थी वार छ ११ रजव सन सीत अशरीन मया. म्हणून पत्रे:—

१ वृत्तिपत्र.

१ राजश्री शामजी हरी सुभेदार प्रात मावळ.

१ राजश्री रामाजी यादव दिमत खालसा.

१ देशमुख व देशपाडे, परगणे शिरपळ.

वृत्तिपत्र ३.

बार कीर्द छ १९ रमजान सन समान सलासीन मया व अलफ. स्वामी यानीं अमृतराव विन खंडोजी इविन बाळाजी नाईक खोपडे देशमुख तर्फ उत्रोली तपे रोहीडखोरें यास दिव्हें वृत्तिपत्र ऐसीजे, तुम्हीं हुजूर कसबे उत्रजेच्या मुक्कामास येऊन विदित केलें जे, तर्फ मजकूरचे देह २० वीस येथील देशमुखीचें वतन देखील भाऊवंद आपलें आहे. व शिके २ दोन पूर्वीपासोन चालत आहेत. त्यास आपण निमेचे भाऊ, आपणाकडे निमे दस्ताचे देह ९॥ साडेनव देखील इसाफत मौजे नाशरें व एक शिक्या आहे. व निमेचे भाऊ नरसिंगराव विन बिंबाजी नाईक खोपडे याजकडे निमेच्या दस्ताचे देह १०॥ सडे दाहा देखील इसाफत मौजे आंबाडे व एक शिक्या आहे. याममाणें दोन्ही वाटे व दोन शिके चालतात. त्यास आपले बाप खंडोजी नाईक यास स्त्रिया पांच ५ हेत्या. त्यापैकीं दोर्षीचा वंश आहे. त्यास वडील पुत्र बापाचे आपण, उदावा धाकटीचे पोटीचे, व धाकटे बाळाजी नाईक वडील जैनावाचे पोटीचे, येणंप्रमाणें दोषीजणींस दोषे झालों. त्यास आपले बाप मृत्यु पावलीयावरी त्याजमाणें आपण वडील पुत्र शिक्या आपलीयाकडे असावा. ऐसं असतां धाकटे बाळाजी नाईक याजकडे शिक्या आहे. सबब जे वडील बायकोचे पुत्र झणून बळास आले आहेत. तरी वडील आपण आहों. धर्मतः न्यायें मनास आणून आपला शिक्या आपलीयाकडे देविला पाहिजे. झणून विनंति केली. हें वर्तमान बाळाजी नाईक यानीं ऐकोन हुजूर आले. त्यानीं आपला करिना विदित केला कीं, आपल्या बापास स्त्रिया ५ पांच हेत्या. त्यापैकीं वडील स्त्री जैनावा, तिचे पोटीचे आपण बापाचे धाकटे पुत्र. व धाकटी स्त्री उदावा तिचे पोटीचे अमृतराव बापाचे वडील पुत्र, याममाणें दोर्षीचा वंश आहे. त्यास आपण वडील स्त्रियेचे पुत्र झणून बापा माघारे पांचांनीं आपल्या स्वाधीन. शिक्या केला. त्यावरून आपण शिक्या करित आहों. त्यास महालीं अमृतराव यांनीं फजिया शिक्याचा आपल्याशीं केला. तेव्हां रामोजी नाईक खोपडे व कृष्णाजी नाईक व बाघोजी नाईक खोपडे यांनीं आहां दोघांची समजाविशी केली कीं, शिक्याचें उत्पन्न निमे-निम दोघांनीं घ्यावें. शिक्या आपण कराना. नाचें दोघांचीं त्याहावीं. देशी समजाविशी करून आपला कागद त्याकडे व त्यांचा कागद आहांकडे देऊन समजाविशी केली आहे. झणून करिना. त्यावरून राजश्री चिमणाजी पंडित सचीव यांस आज्ञा केली कीं, यांच्या तफरिरा व कतबे जिल्हेकडे घेणें. त्यावरून सदरप्रमाणें तुल्लीं व बाळाजी नाईक यांनीं तफरिरा व कतबे दिल्ले. मग तुळां हरदोजणांस आज्ञा केली कीं, तुल्लीं बापाचे पुत्र दोघे; त्यास बायकोच्या वडील-धाकुटपणामुळें फजिया करितां. तरी ये गोटीच्या निर्णय धर्मशास्त्रीं जो असेल त्याप्रमाणें वर्तावें. ये गोटीस राजी होणें असेल तरी राजी होऊन राजिनामे व वर्तावयाचें जागीन देणें. तेव्हां तुल्लीं व बाळाजी नाईक धर्मशास्त्रांतल्या निश्चयास राजी होऊन, राजिनामे दिल्ले व वर्तावयाचे जागीन तुम्हीं जानोजी मोईटे मोकदम मौजे हिंगणगांव परगणे फलटण यांस दिल्ले व

बाळाजी नाईक यांनी जमान कुसाजी पाटील काळभर कसवे पाल तर्फे उंबज प्रांत कऱ्हाड यांस दिल्लें. त्यावरी राजश्री फर्चेसिंग भोसले यांकडे मनसुफी दिल्ली. तुम्हां हरदो जगांस आज्ञा केली कीं, मशारनिव्हेकडे जाऊन निर्वाह करून घेणें. तेव्हां तुहीं हरदो जण त्याकडे गेलेस. निर्वाह करितात. मशारनिव्हेनीं आपले सदरेस सभा केली. वितपशील नांवनिशीः—

१ राजश्री रावजी उपाध्ये.	१ राजश्री नारोराम मंत्री.
१ राजश्री पंतप्रधान यांकडील मिकाजी परभू.	१ राजश्री भास्कर वैद्य.
१ राजश्री दौलतराव शिकें.	१ राजश्री यशवंतराव महादेव कारकून दिमत मशारनिव्हे.
१ राजश्री पंतसचीव यांकडील राजश्री बाजी बाबजी.	३
गोत महालानिहाय हजीर.	१ राजश्री रामाजी दापोदर दिवाण.
३ सुभानजी नाईक संताजी विन फान्हो-बांबल देशमुख तर्फे	१ राजश्री पांडुरंग खंडेराव.
हिरडस मावळ. १	१ राजश्री बाबुराव शामराज फडणीस.
बापुजी नाईक व धनाजी नाईक कोंडे देशमुख तर्फे खेडे-वारें.	३
	१ हजीर मज्यालशी समस्त.

येणेंप्रमाणें सभास्थानीं सभानायक व गोत बैसोन, तुम्हां दोघांच्या तफरिरा मनास आणिल्या. त्यास तुझांस पुरशीस केली कीं, तुमचा शिक्षा कैसा ? तेव्हां तुहीं सदरहू प्रमाणें करिना विदित केला. मग बाळाजी नाईक यांस पुरशीस केली कीं, तुहीं आपला शिक्षा कैसियावरून दणतां ? त्यास त्यांनीं तफरिर केली कीं, आपण वडील बायकोचा पुत्र, यामुळें आपण वडील; व पांचांनीही शिक्षा आपल्या गटां पातला आहे. व यांच, आमचा कजियाही भावांनीं नुकवून समजाविशी करून, कागद परसरें दोघांकडे आहेत ते मनास आणावे; शिक्षा आपला आहे; ऐसें बोलिले. यावरी तुझांस पुरशीस केली कीं, बाळाजी नाईक दणतात याचा करिना काय आहे ? तेव्हां तुहीं तफरिर केली कीं, आपण बापाचा वडील पुत्र धाकटे बायकोचे पोठीचा, आणि बाळाजी नाईक मज धाकटे, परंतु— इले सियेचे पोठीचा; याचा सिद्धांत जो मान्यमेंत होईल त्यास राजी आहे. व पांचांनीं शिक्षा बाळाजी नाईक यांस दिल्या दणून बाळाजी नाईक दणतात. तरी आपले बाप मेले, त्यांचें उचरत्तव आपण करून लष्करास गेलों; यामुळें दोन वर्षे राहणें झालें. मागें महालाना कारभार चालिल्ल पाहिजे, आणि आपण तें हजीर नाहीं. दणून शिक्षा कारभाराकरितां पांचांनीं बाळाजी नाईक यांचे हवाला केला. नेहमीं दिल्ली

ऐसें नाही. लष्करातून आपण आलो. आपला शिक्षा आपले स्वार्थीन करावा, ते करिनात. म्हणून कजिया झाला त्यास रामोजी नाईक व कृष्णाजी नाईक व बाघोजी नाईक खोपडे भाऊ मिळाले, आणि समजाविशीं करितो म्हणून आह्वा दोघास नेले. सत्य करितो म्हणून बोलिले, आणि शास्त्राप्रमाणे निर्वाह न करिता, बेजमा हल्ली समजाविशीं काढिली की, शिक्षा बाळाजी नाईक याजकडे यावा. कागदी नावे दोघाची ल्याहावी. शिक्त्याचे उत्पन्न निमें निमें घ्यावे. ऐसा बाळाजी नाईक याचा प्रतिपक्ष करून त्याचा कागद आम्हांस, व आमचा कागद त्यास देविला. त्यास कागद लिहिले ते काही नारो शफर गाडेकर देश कुळकर्णी तर्फे मजकूर याचे दस्तुरे अमर त्याच्या मुतालीकाच्या दस्तुरे ल्याहावे, ते लिहिले नाहीत घरात बहिरो शिवदेऊ सोनटका याजकडून कागद त्यानी लिहिलिला, आणि दोघास दिले. करिना आपणास कळलीयावरी आपण राजी नाही म्हणून बोलोन गेलो. तेव्हा सदरहू भावानी राजश्री नारो पडित सचीव यास समजाविशींचें वर्तमान विदित केले. त्यानी उत्तर दिले जे, वडील असता शिक्षा धाकटीयाकडे कैसा यावासा केला आणि वाटणी केली, हे केले कर्म उचम झाले नाही कागद कार्याचे नाही. तेथून दोघाकडेही केल्या कार्याचा भोगवटा चालिला नाही यावरी आपण हुजूर आलो; त्याची समजाविशी त्याचा पक्ष धरून केली यास आपण कबूल नाही ऐसे बोलिलेस त्यास पाचा जणानी शिक्षा दिल्या ते कोणी म्हणून बाळाजी नाईक यास पुसिले तेव्हा त्यानी सांगितले की, राणोजी नाईक बादल देशमुख तर्फे हिरडस मयळ व नागोजी सज्याराव जेथे देशमुख तर्फे मोर वगैरे याचे गुजारतीने पाचानी शिक्षा दिल्या. त्यास दोघाजणास पुरशीस आणवावें ऐसा सिद्धात झाला. तेव्हा तुम्ही सांगितले की दोघानीही लेहून पाठविले की, शिक्षा नेहमी दिल्या नाही, कारभार चालवावयाकरिता अमृतराव हजीर नव्हेते म्हणून दिल्या आहे, ऐसे लिहिले राजश्री पत सचीव याजकडे आहे ते मनास आणिता, सदरहू प्रमाणे लिहिलें आहे. त्यावरून नेहमी शिक्षा दिल्या नाही, ऐसे खरे जाहले व रामोजी नाईक व कृष्णाजी नाईक व बाघोजी नाईक खोपडे यांनी समजाविशी केली ते कागद मनास आणिता, न्यायशुद्ध केला नाही देशमुखीच्या कज्याचा कागद परस्पर दोघास लेहून वेणे तो देशकुळकर्णी यांनी ल्याहावा, ते न करिता, घरचे घरात बहिरो शिवदेऊ याजकडून लिहिलिला. तो कार्याचा नाही. बाळाजी नाईक याच्या प्रतिपक्षाची समजाविशी केली ऐसे सभानायकास व गोतास दिसून आले. त्यावरून ते समजाविशी दूर केली. कागद वातल केले. मग समस्त सभानायक यांनी श्री विज्ञानेश्वर धर्मशास्त्रार्थ मनास आणिला. तेथे निर्णय की, बापाच्या पुनाचा अनुक्रमप्रमाणे वडील धाकुटपणाचा निश्रय स्वरा, स्त्रियाच्या अनुक्रमावरी पुनाचा अनुक्रम नाही. ऐसा निश्रय जाणून तुम्ही बापांचे वडील पुन, शिक्त्याचे अधिकारी ऐसे खरे करून, मशारानिलेनी समस्ता देखत तुम्हास व बाळाजी नाईक यास सांगितले की, वडील अमृतराव, बाकडे बाळाजी नाईक यामागे

निर्वाह खरा झाला. हे वर्तमान झाल्या निर्वाहाचे पडित मशारनिल्लेही तुह्यास व बाळाजी नाईक यास हुजूर आणून, दोघा देखत विदित केलें तें मनास आणिता, यथान्याये निर्वाह झाला ऐसे जाणून, बाळाजी नाईक तुम्हा धाकटा असता, शिक्षा त्याकडे होता तो दूर करून, तुम्हीं वडील, शिक्षा तुमचा तुम्हाकडे असावा हा निश्चय खरा जाणून, तुमचा तुमचे दुमाला केला असे. बाळाजी नाईक यास याउपर शिक्षासी कजिया करावयासी अर्था-अर्था सबध नाही. या कजियाचे कागदपत्र बाळाजी नाईक या पाशी असतील ते रद्द असत. तरी तुम्ही बापाचे वडील पुत्र खरे, कारभार तपे मजकूरचा व शिक्षा वशपरपरेने अनुभवणे. तुमचे निमे वाटणीचे देह दस्ताप्रमाणे १॥ साडेनव आहेत, न्याचे वाटे तुम्ही व भावानी केले ५ पाच, पैकी शिक्षाकडे वाटा १ एक, बाकी वाटे च्यार, पैकी भावाकडे वाटे तीन, बाकी वाटा १ एक तुमच्या बापाचा आहे. त्यापैकी निमे तुम्ही व निमे बाळाजी नाईक यांनी भाऊपणाचा वाटा अनुभवून असावे. व तुम्ही भाऊपणाचा वाटा निमे घेणे व शिक्षाचा वाटा एक व कारभार शिक्षाचे उत्पन्न व इसाफतीचा रानता महार व पट्टी पासोडी व मुळवे चाकर लोक शिक्षाकडे पेशाजीप्रमाणे चालत आहेत, याप्रमाणे शिक्षाचे तुमचे तुम्ही अनुभवणें सदरहू शिक्षाच्या उत्पन्नासी दुसरीयासी सबध नाही. या वतन समये तुमचे माथा जीवनमाफ्तीक शरेंणी हुतर्फा करार केले रुपये १००० एक हजारस सदरहूची उगवणी जिल्हेकडे करून, तर्फ मजकूरचा शिक्षाचा उपभोग घेऊन सुखरूप असणे. एकूण पत्रें सुरुसन समान तलासीन मया आलफ. पिंगल (नाम) सबत्तरे पत्रे तुमार:-

- १ वतनपत्र मशारनिल्लेच्या नावे.
- १ देशपाडे व मोकदमानी देहाय तर्फ उजोली.
- १ देशाधिकारी.
- १ राजश्री चिमणाजी पडित सचीव.

४

एकूण चार पत्रे देणे

अभयपत्र ४

अभयपत्र राजश्री मोकदमानी मीजे महामाव समत निब प्राप्त वार्ड ताहा बिजोर्जी मिन आप्पाजी गुरव मीजे मजकूर सुरुसन समान तलासीन मया व आलफ लेहून दिल्ले अभयपत्र ऐसीजे, तुम्हे वडील हजरत अवरराजेव उन्नपती आविधीया शहाजादा याचा राज्यक्रांत जाहला तेन्हा गाव देश उध्वस्त जाहला. तेन्हा तुम्ही मगातीरी गेला. ते तुम्ही श्री राजा शिवछत्रपती देशास आले तेन्हा मुख्य सर्व भरिला उपरातिक तुम्हीं देशास घेऊन आपलें गावापरी आला. तेपून हणगोन्नी गुरव हा मजकूर पडला. छत्रपून छत्रपतीनी इनाम बिधे ८३ ती त्यागी बायको निरा इंत दिन्हे त्याजपरी तिंच व शिंदेजी मिन

ऐसें नाहीं. लष्करांतून आपण आलों. आपला शिक्षा आपले स्वाधीन करावा, ते करिनात. ह्मणून काजिया झाला. त्यास रामोजी नाईक व कृष्णाजी नाईक व बाघोजी नाईक खोपडे भाऊ मिळाले, आणि समजाविशी करितों म्हणून आझां दोघांस नेलें. सत्य करितों ह्मणून वोलिले, आणि शास्त्राप्रमाणें निर्वाह न करितां, बेजमा हल्लीं समजाविशी कादिली कीं, शिक्षा बाळाजी नाईक यांजकडे यावा. कागदीं नावें दोघांचो ल्याहावीं. शिक्ष्याचें उत्पन्न निमें निमें घ्यावें. ऐसा बाळाजी नाईक यांचा प्रतिपक्ष करून त्याचा कागद आम्हांस, व आमचा कागद त्यांस देविला. त्यास कागद लिहिले ते काहीं नारो शंकर गडिकर देश कुळकर्णी तर्फ मजकूर यांचे दस्तुरें अगर त्यांच्या मुतालीकाच्या दस्तुरें ल्याहावे, ते लिहिले नाहीत. घरांत बहिरो शिवदेऊ सोनटळा याजकडून कागद त्यांनीं लिहिलिला, आणि दोघांस दिल्ले. करिना आपणास कळलीयावरी आपण राजी नाहीं म्हणून बोलोन गेलों. तेव्हां सदरहू भावांनीं राजश्री नारो पंडित सचीव यांस समजाविशींचें वर्तमान विदित केलें. त्यांनीं उत्तर दिल्लें जे, वडील असतां शिक्षा धाकडीयाकडे कैसा यावासा केला आणि वांटणी केली, हें केलें कर्म उत्तम झालें नाहीं. कागद कार्याचे नाहीं. तेथून दोघांकडेही केल्या कार्याचा भोगवटा चालिला नाहीं. यावरी आपण हुजूर आलों; त्याची समजाविशी त्यांचा पक्ष धरून केली. यास आपण फुडूल नाहीं ऐसें बोलिलेस. त्यास पांचा जणांनीं शिक्षा दिल्ला ते कोणी ह्मणून बाळाजी नाईक यास पुसिलें. तेव्हां त्यांनीं सांगितलें कीं, रामोजी नाईक वांदल देशमुख तर्फ हिरडस मावळ व नागोजी सर्ग्याराव जेधे देशमुख तर्फ भोर वगेरे यांचे गुजारातीं पांचांनीं शिक्षा दिल्ला. त्यास दोघाजणांस पुरशीस आणवावें ऐसा सिद्धांत झाला. तेव्हां तुम्हीं सांगितलें कीं दोघांनींही लेहून पाठविलें कीं, शिक्षा नेहमीं दिल्ला नाहीं; कारभार चालवावयाकरितां अमृतराव हजीर नव्हते म्हणून दिल्ला आहे, ऐसं लिहिलें. राजश्री पंत सचीव यांजकडे आहे तें मनास आणितों, सदरहू प्रमाणें लिहिलें आहे. त्यावरून नेहमीं शिक्षा दिल्ला नाहीं, ऐसें खरें जाहलें. व रामोजी नाईक व कृष्णाजी नाईक व बाघोजी नाईक खोपडे यांनीं समजाविशी केली ते कागद मनास आणितों, न्यायशुद्ध केला नाहीं. देशमुखीच्या कन्याचा कागद परस्परें दोघास लेहून वेंण तो देशकुळकर्णी यांनीं ल्याहावा, तें न करितां, परचे घरांत बहिरो शिवदेऊ यांजकडून लिहिलिला. तो कार्याचा नाहीं. बाळाजी नाईक यांच्या प्रतिपक्षाची समजाविशी केली ऐसें सभानायकांस व गोतास दिसून आलें. त्यावरून ते समजाविशी दूर केली. कागद वातल केले. मग समस्त सभानायक यांनीं श्री विज्ञानेश्वर धर्मशास्त्रार्थ मनास आणिला. तेंचें निर्णय कीं, बापाच्या पुत्राच्या अनुक्रमाप्रमाणें वडील भाकुदपणाच्या निश्चय खरा; सियांच्या अनुक्रमावरी पुत्राच्या अनुक्रम नाहीं. ऐसा निश्चय जाणून तूलीं बापाचे वडील पुत्र, शिक्ष्याचे अधिकारी ऐसें खरें करून, मशारानिन्हेनीं समस्तां देसत तुम्हांस व बाळाजी नाईक यांस सांगितलें कीं, वडील अमृतराव, भाकडे बाळाजी नाईक पाममाणें

निर्वाह खरा झाला. हे वर्तमान झाल्या निर्वाहाचे पडित मशारनिल्लेनी तुह्यास व बाळाजी नाईक यास हुजूर आणून, दोघा देखत विदित केले. ते मनास आणिता, यथान्यायें निर्वाह झाला ऐसे जाणून, बाळाजी नाईक तुम्हा धाकटा असता, शिक्का त्याकडे होता तो दूर करून, तुहीं वडील, शिक्का तुमचा तुम्हाकडे असावा हा निश्चय खरा जाणून, तुमचा तुमचे दुमाला केला असे. बाळाजी नाईक यास यादपर शिक्काची कजिया करावयासी अर्था-अर्था संबध नाही. या कजियाचे कागदपत्र बाळाजी नाईक या पाशी असतील ते रद्द असत. तरी तुम्ही बापाचे वडील पुत्र खरे, कारभार तपे मजकूरचा व शिक्का वशापरपरेने अनुभवणे. तुमचे निमे वांठणीचे देह दस्तापमाणे १॥ साडेनव आहेत, त्याचे वाटे तुम्ही व भावानीं केले ५ पाच, पैकी शिक्काकडे वाटा १ एक, बाकी वाटे च्यार, पैकी भावाकडे वाटे तीन, बाकी वाटा १ एक तुमच्या बापाचा आहे. त्यापैकी निमे तुम्ही व निमे बाळाजी नाईक यांनी भाडपणाचा वाटा अनुभवून असोवे. व तुम्ही भाडपणाचा वाटा निमे घेणे व शिक्काचा वाटा एक व कारभार शिक्काचे उत्पन्न व इसाफतीचा राबता महार व पट्टी पासोडी व मुळवे चारुन लोक शिक्काकडे पेशाजीप्रमाणे चालत आहेत, याप्रमाणे शिक्काचे तुमचे तुम्ही अनुभवणे. सवरहू शिक्काच्या उत्पन्नासी दुसरीयासी संबध नाही. या वतन समधे तुमचे माथा जीवनमाफीक शरीणी दुतर्फी करार केले रुपये १००० एक हजारस सदरहूनी उगवणी जिल्हेकडे करून, तर्फ मजकूरचा शिक्काचा उपभोग घेऊन सुखरूप असणे. एकूण पत्रे सुरुसन समान सलासीन मया आलफ. पिंगल (नाम) सवत्सरे पत्रे सुमारः—

- १ वतनपत्र मशारनिल्लेच्या नावे.
- १ देशपाडे व मोकदमानि देहाय तर्फ उत्रोली.
- १ देशाधिकारी.
- १ राजश्री चिमणाजी पडित सर्वाव.

४

एकूण चार पत्रे देणे.

अभयपत्र ४.

अभयपत्र राजश्री मोरुदमानी मौजे महागाव समत निम प्रात वाई ताहा विठोजी चिन आप्पाजी गुरव मौजे मजकूर मुरुसन समान सलासीन मया व आलफ. लेहून दिल्ले अभयपत्र ऐसजि, तुझे वडील हजरत अवरगजेन उत्रपती आविधीचा राहाजादा याचा राज्यक्रात जाहला तेन्हा गाव देश उध्वस्त जाहला. तेहा तुमी गगातीरी गेल्ल. ते तुमी श्री राजा शिवछत्रपती वेशास आले तेन्हा मुल्ग्य सर्व भरिला. उपरानिक तुमी देशास येऊन आपले मावापरी आला. तेथून हणगोजी गुरव हा शुजात पडला. छणून छत्रपतीनी इनाम सिंघे ८३ ती त्याची चानको निरा ईस दिल्ले. त्याजपरी चिंच व शिदोजी चिन

बयाजी गुरव याचें बनेनासें जाहलें. तेव्हां ती येऊन तुम्हांपार्शीं राहिली. तिचा प्रतिपाळ करून तिचा अंतकाळ तुजपार्शीं जाहला. तेव्हां तिची जमीन व तिच्या घरांतील चीजवस्तू होती ती तुजकडे सरकारांतून जाहली. शिदोजीस अर्धाअर्धी बोलावयासी संबंध नाहीं. ऐसें हुजूरून महाराजापासून व श्रीमंत रावपंत प्रतिनिधी व पंतप्रधान बांजपासून जाहलें. तेव्हां त्याची बायको अना इनें तुम्हांस विप घालून तुझीं तिचें पोरें मारिलीं. तुझे बायकोस व तुजलाही घातलें. तेव्हां तुम्हीं जाऊन मौजे कठापूर संमत कोरेगांव येथील वैद्य मांग संभनाफ होता, तो आणिला. याउपरी उपाय करावा तों त्यास अडथळ्यास शिदोजी आला. मग तुंवा अजम शेखजीसाहेबांपासून मांग वैद्य नेमून घेऊन बरोबर दावलशा व राजजी बागुल आगु त्याच्या विद्यमानें वीख पाडिलें. परी शेखसाहेबापार्शीं गाठोळी नेली. यावरि तेथें राजखान वैद्य होता, त्यानें पारखिलें. सोमल ठरला. उपरी खुद्द खासा शेखसाहेब बोलिले जे, अजि कांहीं करावें तर घरावर उर्दक करणें तें करावें झणून निरोप दिल्हा. हरहुजणा जामीन वित्तपशील—खानाजी पाटील तुला व सावजी पाटील शिदोजीस दिले. ऐसें करून गांवास लावून दिले. मग शिदोजी पळून गेला. उपरी तुम्हीं अमोदर मोत आऊद (?) वजित जाले तेव्हां खोटा जाहला. तूं निमेचे वतनदार शिदोजीस निराईच्या हिश्यासी बोलावयास संबंध नाहीं. हल्लीं हें लिहिलें. सही छ. २१ मोहरम शके १६५० विकारी (नाम) संवत्सरें माघ वद्य ६ सोमवार.

साक्ष पाटील.

बलत.

१ सावजी पाटील.

१ लखा महार.

१ रामजी पाटील.

१ माणा महार.

१ हणगा पाटील.

१ जानोजी तेली.

१ सुलतानजी पाटील.

३

१ कुसाजी पाटील.

१ संताजी कुण्याजी.

६

वतनपत्र ५.

वतनें करार

सुरुसन् इसजे आर्विन.

खंडो शिवेव उपनाम पानशी गोत्र मुद्दल सूत्र आश्वलायन ज्योतिषी व कुळकर्णी मौजे दिचें कर्थात सासवड व मौजे सोनोरी तर्फ कहेपठार मांत पुणें सरकार जुन्नर यांसी दिन्हें वतनपत्र ऐसें जे, तुझी शाहूनगर नजिक किल्ले सातारा येथील मुळामां स्वामी-सन्निध विनंती केली. हरदो गांवची सदरहू दोनी वतनें पूर्वीं गिपवीयाचीं होती. त्यांनीं आपल्या वडिलांस दान देऊन दानपत्र करून दिन्हें. त्यावरून वतन अनुभवूं लागले. त्यास मौजे सोनोरी येथील कुळकर्ण चालवावयासी कुण्याजी गाऊजी उपनाम गांवखंडे-राऊ मुतालीक ठेविला होता. त्याचा लेकं रामाजी कुण्य आपला आज्ञा गोविंद विश्वनाथ

यांसी कुळकर्णाबद्दल कजिया करूं लागला. याजकरितां महाराज राजश्री थोरले कैलास-वासी स्वामीसन्निध किळे राजगड मुक्कामी जाऊन वर्तमान निवेदन केलें. त्यावरून रामजीस हुजुरून आणून हरदो जणाचे करीने मनास आणिले, आणि मौजे पोहुरी बुद्रुक तर्फ गुंजणमावळ प्रांत मावळ येथें दिव्य नेमून दिल्लें. तेथें दोघानींही दिव्यें केलीं. रामाजी कृष्ण दिव्यमुखें खोटा जाहला. त्यानें अजीजखत लेहून दिल्लें. आपला आज्ञा गोविंद विश्वनाथ खरा जाहला. त्यावरून थळकरांनीं थळपत्र करून दिल्लें. तें महाराज स्वामींनीं मनास आणून दुमालपत्रें करून दिल्लीं. त्यापमाणें वतन अनुभवीत आहां. परंतु पत्रें जीर्ण झालीं, भोगवटीयास पत्रें पाहिजेत. याजकरितां महाराजाहीं कृपाळू होऊन नूतन पत्रें करून देऊन वंशपरंपरेनें चालविलें पाहिजे. ह्मणून विदित करून महाराज राजश्री थोरले कैलासवासी स्वामीचें पत्र व मिधवीयाचें दानपत्र व रायाजी गांवखंडेराऊ याचे अजीज-पत्र व थळपत्र ऐसीं चार पत्रें आणून दाखविलीं. पत्रें वितपशीलः—

महाराज कैलासवासी यांचें पत्र दिल्लें. “अजरस्तखाने राजश्री शिवाजी राजेसाहेब दामदौलत हू बजानेबू मोकदमानी व रयानी समस्त प्रजा मौजे सोनोरी परगणे पुणें विदानद मुरुसन तिसा सितैन अलफ. गोविंद विश्वनाथ पानशी जोतिपी व कुळकर्णी मौजे मजकूर यासी व रामाजी कृष्ण गांवखंडेराऊ वस्ती कसवे सासवड यासी कुळकर्णाबद्दल गांडण लागलें होतें. याचा निवाडा होऊन महजर झाला ऐसाजे, रामाजी कृष्ण गांवखंडे-राऊ हुजूर येऊन मालूम केलें जे, आपलें कुळकर्ण मौजे सोनोरी तर्फ कऱ्हेपठार परगणे पुणे आपली मिरास आहे. यानीं गोविंद पानशी आपणासी कईणी (?) कुळकर्णाबद्दल भांडत आहे. तरी साहेबीं गोविंद विश्वनाथ यास हुजूर आणून आपली व त्याची बरहक मुनसुफी करून निवाडा केला पाहिजे. म्हणून मालूम केलें. त्यावरून गोविंद विश्वनाथ यास तलब करून आणून दोघाजणांची हकिकत मनास आणून तकरिरा घेतल्या छ १२ माहे शाबान.

“गोविंद विश्वनाथें तकरार केली ऐसीजे, मिधवीयाची मिरास जोतीप व कुळकर्ण देह २ तपशील. मौजे दिवें कर्यातसासवड व मौजे सोनोरी तर्फ कऱ्हेपठार परगणे पुणें सवरहू मिधवीयाची मिरासी. मिधवे आपले यजमान परंपरा, आपण त्यांचे उपाध्ये ह्मणून मिधवीयांनीं आपला मूळ पुरुष लक्ष्मीपरभट पणजा होय त्यासी पाय धुवून दान दिधलें. दानपत्र गोही साक्षीनिशीं स्वहस्ताक्षरें वृत्ति लेकराचे लेकरीं करून दिल्ली. यावर कित्येका दिवशीं मिधवे काशीस गेले. आपला पणजा लक्ष्मीपरभट लेहूं जाणत असें. ह्मणोन कुळकर्ण चालवावयासी हरदो गांवीं मुतालीक ठेविला असें. जोशीपण चालवीत असे. याचे पोठीं परशारामभट जाहला. तो आपला आज्ञा होय. हा जाणता जाहला यावरी मौजे दियाचें कुळकर्ण चालवून असे व परशारामभटाचा भाऊ दुतरा भटपण जाणत असतो. दोही गांवचे जोतीप चालवून असे. व तिसरा भाऊ विठोबा व्यापा-रास जात असे. याबद्दल सोनोरीस मुतालीक हरफोणी ठेऊन चालवीत असे.

ती मग विठोबाचा नारोवा तो जाणता शालीयावरी सोनोरीचे कुळकर्णावर कित्येक दिवशी ठेविला. चाडपरी परशरामभट आपला आज्ञा, त्याचे पोटी आपला बाप विसाजी व चुलते जाहले. हे थोडेबहुत लेहू शिकले परंतु लहान लहान असत. मौजे दयाचे कुळकर्ण चालवून असत. यावरी आपल्या बापाचा मामा दाणी सासवडकर याचे शेत मौजे सोनोरीस बोवाडीघाने करित असे. त्या शेतावरी कृष्णाजी मावजी खडेरऊ खटपटेस ठेविला होता. त्यास आमचे वडिलाचे मामाने आमचे अजाहती मुतालीक ठेविला. मौजे सोनोरीचें कुळकर्ण चालवावयास जाणते होत, तोंवरी एक दोन वर्षे चालविणे, व शेताचीही खटपट जैशी करतात तैशी करणे. हे जाणते झाल्यावर आपलें कुळकर्ण चालवितील ह्मणून ठेविला होता. त्यावरी आपला बाप व चुलता हे लेहो शिकले, जाणते जाहले. मग कृष्णाजीस दूर करून दोही गावचे कुळकर्ण आपण चालवू लागले. ऐसे असता कित्येक दिवशी, नाईकजी पाटील मोकदम मौजे मजकूर कुळकर्णाचा मुशाहिरा मामता मोकदमामध्ये व लुखोबा आपला चुलता यामध्ये कटकट झालीयावरी मोकदमे लुखोबास मारिलें. याबद्दल आपले वडील रुसोन माराच्या भेणे राहिले. पुढे नाईकजी पाटील याने कृष्णाजी गाऊजीस बोलावून कुळकर्णांचें लिहिणें लिहू लागल्यावरी, आपले वडिली कृष्णाजीस हटलें की, आपण रुसोन राहिलो आहे, आणि तू मौजे मजकुरास जाऊन कुळकर्णांचे लिहिणें चालवितोस तें चालवू नको. यावरी कृष्णाजी सासवडास उगाच राहिला. कुळकर्णांचे कामाचा बोभाटा पडू लागला. याबद्दल आपले बापाचा मामा दाणी सासवडकर याने आपले वडिलास हटले जे, तुझी रुसोन परी राहिला. दिवाण काम चालत नाही. पाटलाची व तुमची समजाविशी होय दिवसे व सोनोरीस आहे. येऊन चालवाना हें उचित नाही. ऐसे त्यानीं नामनाकारे उपदेश करून घेऊन आला. गिपवी यानीं आपले वडिलास पुशिलें की तुम्ही दोही गावींचे कुळकर्ण व जोतीपपणा खाता करावळून ते सांगणे. त्याहीं त्या गिपवी यांचे दानपत्र लिहून दिल्लें होतें व मोही लिहिलें होतें. पत्र पाहून मोही मनास आणून मामुती आपलीही दानपत्रें करून दिल्लीं असता, काराीचा वियोग करून आलास घेऊन आलास ऐसें बोलोन ते मामुती काराीस गेलीयाउपरी लुखोबा आपला चुलता त्यास देवाज्ञा शाली पाटिलाची व आमच्या वडिलाची समजाविशी झाली नव्हती. तेरामध्ये कारकीर्द रापो निवाजी मुकासई फसने सासवड याचे वेळेस पाडागळा जेजुरी श्री खडेरऊ याचा मऊ व रापोनी

मबाजीही खंडेराऊ याचा भक्त याची हकिकत करून उभा राहिला. की, मौजे दिव्ये व मौजे सोनोरी दोही गावचे जोतीप कुळकर्ण, आपली मिराशी, गिधवी या आधी आपली मिराशी ऐसे बोलिला. त्यामध्ये व आपल्या वडिलामध्ये वाद झाला मग निवाडीयासी श्री अमृतेश्वर मुक्कामी हसळें कौकणात आहे, तेथे आपला बाप विसाजी परशराम व पाडागला गेले ते जागा आपले बापे दिव्य केले, रवा काढिला, खरा झाला. हसळेंचे थळपत्र दिलें, ते घेऊन विसाजी परशराम आला पाडागला खोटा झाला. सद्गुरू हकिकत राघो निवाजीस सांगितली व रवा काढिला, खरा जाहला, ते स्थळपत्र दाखविले. त्यावरून राघोजी मबाजीन पाडागला यासी दवाविले की, कर्दणी आमचा निशा केला की, एकाची मिराशी आपली हणोन तुटीलासी. ब्राह्मण म्हणोन तुजला सोडिले ते वेळेस ऐसा निवाड झाला नाईकजी पाटील होता तो मृत्यू पावला. पुढे थोरला दुकाळ पडला. आपला बाप गावी होता आपण पाचा भाऊ व कुटुंब थोर. दुकाळाकरिता पोट भरेना. तैशामध्ये आपल्या घरासी आगी लागोन जळाले त्यामध्ये गिधवी याचे दानपत्राचे कागद होते ते व हसळें दिव्य केले तेथील कागद पत्र आपली विशाद होती ते जळाली आपण व आपले भाऊ लहान लहान होतो. गावावरी पोट भरेना. मग आपला बाप विसाजी परशराम कारकीर्द महाराजसहैब पुणीयास गेला. ते वेळेस नाईकजी पाटील याचा लेकर हस पाटील व रत्नोजी पाटील, रामाजी कृष्ण ठाणीयास दिवाण कामावहल आले होते ते हस पाटील, रत्नो पाटील आपले बापास बोलिले की, नाईकजी पाटीलामध्ये व लुखोवामध्ये कटकट झाली होती ते दोघे मरोन गेले आपण तुम्हासी काही किलाफ धरित नाही आपण व तुम्ही मिरास भाऊ आहो. आपले कुळकर्ण व जोतीप सुखें खाणे ऐसें समाधान केलें. त्यावरी आपले बापें रामजीस हटले की कुळकर्णाचे निसवतीचे कागद तुजपाशी आहेत ते समजावून मज देणे अनमान असेल तर दादाजी कोडेंदेऊ मुभेदार हकीम आहेत त्याजपाशी चाल. त्यावरी रामाजीने पाटलास हणोन आठ दिवसाची मुदत सांगोन मोईन केली जे आठ दिवशी येऊन कागद समजावून देईन ऐसा नेम करून ठाणातून गावास गेला आणि रामाजीने हस पाटिलाचा धाकटा भाऊ बैजी होता त्यासी परोवा करून शफत घेतली जे, तू मोकदमी करणे आपण कुळकर्ण करीन. पानशी जोशीपण करितात तैसे करितील. त्याचे कुळकर्ण आपणास देणे या तहास हस पाटिलामध्ये व बैजी पाटलामध्ये कसूर वाढविला आणि रामाजी कागद नेदी, तो गाव टाकून कर्नाटक प्राती गेला. त्यावरी आपले बापें पाटिलास कागद लेहून दिव्हा की, रामाजीस आठ रोजा नेम करून तुम्ही घेऊन गेला त्यास बोलास पधरा वीस दिवस झाले. कागद पाठविले नाहीत हणून लिहिले शेवट हस पाटील व रत्नो पाटील बैजीस म्हणत की, पानशी मिरासदार आहेत. आमची क्रिया गुतली आहे की याच्या हाते कुळकर्णाचे कागद प्यावे. आणि बैजी मजकूर

छणे कीं रामाजीस हातीं घरावें. यावद्दल कुसुर वाढला. त्याकरितां आपला बाप गांवात गेला नाही. कोकणामध्ये व्यापार करून गेला. त्यावरी बैजीने मारा करून आपला वडील भाऊ हस पाठील जिवें मारिला. आपलाही बाप कोकणांत मरोन गेला. आपण धाकटे नेणते होतो. ते जाणते जाहले त्यावरी कारकीर्द महाराजसाहेब नारो सुंदरास हवामला पुण्याचा होता. त्याची भेट घेऊन आपली हकिकत सांगितली. त्यावरून तीहीं कुळकर्णाची दुमाले विट्टी दिधली. मग रसमाजी पानशी आपला गोत्रज कुळकर्ण चालवावयास ठेविला. तो कुळकर्ण चालवीत असतां, रामजीनें राजश्री महाराजसाहेबांस गलत मालुमात केली जे, माजे सोनोरीचें कुळकर्ण आपली मिरात. पांच पिढ्या खावले आहे. आणि पानशे खलेल करितात. हणून सांगितलें. त्यावरून महाराजसाहेबां नारो सुंदर हवालदार परगणे मजकूर यास खुर्दखत दिधलें कीं, रामजी याची व पानशी याची बरहक मनसुकी करणें. याचे कुळकर्ण हकदिशेची गोहीसाक्षीनिशीं होईल त्याचे दुमाला करणें झणून सादर झाले. त्याजवर नारो सुंदर, दोघे वादे व गांवांचे मोकदम व मुखेदार बलुते व हमशाही गांवांचे गोत मेळवून मनसुकी करून निवाडा करावा तो केल नाही. व खुर्दखत कैसें आहे तेंही आपणास दखल नाही. नारो सुंदर याचा हवाल पुरलीपाठपरी खुर्दखत ठाणाचें घेतलें. तेंही कोणास ठापरें नाही व आपणासही हल्लीं वाद सांगतां कळलें. रामाजी मजकूर गांवास घेऊन रसमाजी पानशे कुळकर्ण चालवावयासी आपण ठेविला होता, त्यास छणां लागता जे, महाराज स्वामीचे व ठाणाचे खुर्दखत घेऊन आलों आहे. कुळकर्ण आपले दुमाले केलें आहे. तूं आपणास फागद लेहून दे कीं कुळकर्ण आपलें नव्हे. त्यावरी आपले मनीं रसमाजीनें विचारिलें कीं त्रिभक्त विश्वनाथ गुभा चाकरी करित असतां संभाजी मोहिते यानें थारिलें आहे. त्यामध्ये व नारो सुंदरामध्ये आरुत आहे. याकरितां इलाज न घाले. व बैजी पाठील व रामजी दोघे एरु होऊन आपणास जिदें मारतील. ऐसा भिन्नारून फागद भेजे दियान्या मोकदमाच्या नावें ठाणां अर्जदास्त दिधली कीं, आपणास व रामाजीस संभप नाही. त्रिभक्त विश्वनाथ धर्णी आहे. तो जाणे व तूं जाणत. रसमाजीची निव्वत नाही. ऐसी

पांडिचे यांनीं हमशाही गांवास खुर्दखतें पाठाविलीं कीं, पानशी याचा व रामजी गांव-
खडेराऊ याचा मौजे मजकूरच्या कुळकर्ण्याचा अंमल कैसा आहे तो, आपलाले इमान
राखोन पूर्वज स्मरोन हक असेल तें लिहून पाठवणें. त्यावरून हमशाही गांवचे मिरासदारी
बादास साक्ष साक्षीच्या लेहून पाठाविल्या वितपशीलः—

परगणे पुणें.

१ मौजे लोणी काळभर तर्फ हवेली.

१ आळंदी तर्फ सांडस.

२ तर्फ कन्हैपठार परगणे पुणें.

१ पिपळें.

१ बाणपुरी.

१ आंबोडी.

२

१ सोनोरी बारा बलुतें.

६

कर्यात सासवड.

१ कसबा, देखील देशमुख, देशपांडे.

व स्थळकरी.

१ मौजे दिवें.

२

परगणे सुपें.

१ सुपें खुर्द.

१ कुंभारवळण.

२

यांनीं लेहून पाठाविलें कीं, मिरास पूर्वी दिवें व मौजे मजकूर येथील ज्योतीष व
कुळकर्ण गिधवीयानें. गिधवीयानीं पानशीयासी मिरास करून दिली. त्यावरून कित्येक
दिवस पानशी चालवीत असतां, दरम्यान सोनोरीच्या मोकदम्यामध्ये व लुखोबा पानशी
यामध्ये मुराहिऱ्याचदल कटफट झाली. मग कृष्णाजी गांवखडेराऊ वस्ती मौजे सासवड तेथें
बोवाडीयानें, दाणी यांनीं आपल्या शेतावर ठेविला होता. लुखोबा रुसोन राहिला दणून
लुखोबाचे मामा दाणी यांनीं पानशी यासी म्हणून कर (?) मजकूर ठेविला. तो पानशीया
मुतालफि होय. आपणास ठावकें असे. ऐसे मोहीचे कागद ठाणां आलीयावर आपणास
दुमाले चिही विपली. कुळकर्ण आपले दुमाले केलें. महजर करावा तें देशमुख व देशपांडे
ओरंगाबादेस गेले. त्यांची वाट पहात आपला भाऊ मोरो विन्वनाथ पुण्यास राहिला.
यावरी देशमुख व देशपांडे आले. त्यांपाशीं आपला भाऊ मोरो विन्वनाथ बोलिला कीं,
साक्षीप्रमाणें आपणास महजर करून देणें. ते बोलिले कीं, आम्हीं जें करूं त्यास तुहीं राजी
आहां प्रेसा कागद लेहून देणें. त्यावरून मोरो विन्वनाथ बोलिला जें साक्षी गूदरऱ्या आहेत;
हदीं ज्योतीष सातां तेंच कुळकर्ण याणें लणून महजर करून घ्यात तर मान्य
असो. अगर पररपट्टास पाटाल तर जाऊं. परंतु निवडिलीया अन्तान मांसम कागद
मायतां, तें उगाच देवपन नाहीं. यावरी रामाजी गोन मान्य करिता. आणि टाणाऱून गे
दनीर हाऊन साक्षीप्रमाणें शेताची भला. हे वस्तीर गर्दी. "

“ तकरीर रामजी कृष्ण गांवखंडेराऊ यांनै तकरीर केली जे, मौजे मजकूरचें कुळकर्ण आपलें मिराशी आहे. आपला आज्ञा गाऊजी, आपला बाप कृष्णाजी व आपण ऐसें कुळकर्ण कारकिर्द वर कारकिर्द खादलें आहे. पलिकडे ठावकें नाहीं. नाईक पाटील होता तो आपणास मुराहिरा नेदी, हणून त्यामध्ये व कृष्णाजी गाऊजी आपला बाप त्यामध्ये करकर शाली. आपण पोट भरावयास गेलों. मागें लुखोवानें कुळकर्ण चालविलें. मासुती आपण येऊन कुळकर्ण चालवूं लागलों. त्यावर कारकिर्द महाराजसाहेब, रखमाजी पानशी कुळकर्ण चालवीत होता. तो त्रिंबक विश्वनाथें ठेविला होता. तों आपण महाराजांचें खुर्दखत आणिलें. तेणेंप्रमाणें ठाणाचें खुर्दखत आणिलें आणि रखमाजीस दूर करून कुळकर्ण चालविलें. हणून तकरीर केली. सही. ”

सदरहू दोघांच्या तकरिरा मनास आणून दोघा वादियास म्हटलें कीं, तुम्हीं गोतास राजी असाल तर गोतांत पाठवूं अगर परस्थळास राजी असाल तर परस्थळास पाठवूं. अगर हमशाई गांवींचे मोकदम व मोखेसर व मौजे मजकूरचे मोकदम व बारा बलुते यांसीं राजी असाल तर यांचे गोहीवरून मनसुफी करून. जे गोटी तुम्हांस मानली ते सांगणें. त्यावरी रामजी गांवखंडेराव बोलिला कीं, पुणियामध्ये मनसुफीकरितां आपणास खोटे केलें आहे, तरी साहेबीं भले लोक बैसवून बरहक निवाडा केला पाहिजे म्हणून रामजी बोलिला. मग गोविंद विश्वनाथ यास पुशिलें, तूं कोणे गोटीस राजी आहेस ? त्यावर गोविंद विश्वनाथें बोलिला जे, जे गोटीस रामजी राजी असेल तेच गोटीस मान्य असे. ऐसे राजीनामे लेहून दिले. यावर सभासदीं हरदोजणाच्या तकरिराचीं उत्तरे मनास आणित्यां, गाऊजी गांवखंडेराऊ रामजीचा आज्ञा बुद्धा असतां, कृष्णाजी गाऊजी, रामजीचा बाप पानशी यांनीं मुतालीक ठेविला. मौजे मजकूरच्या कुळकर्णाबद्दल ठेविला होता. त्यापलीकडे त्याचा कांहीं भोगवटा नाहीं. रामजी लहान होता. तो थोर जाल्यावर महाराजसाहेबांचे खुर्दखत आणिलें. त्यामध्ये मालुमाती पांच पिढ्या कुळकर्ण चालविलें, ऐसी मालुमात करून खुर्दखत आणिलें तर गाऊजी मजकूर रामजीचा आज्ञा दाणी याचा पालक पुत्र विदेशी पांच पिढ्यांस जागा नाहीं, ऐसें रामजीच्या मुखें खरें झालें, बरकड हीं कलमें रामजीच्या मुखें निरोत्तर झाल्यावर रामजी बोलिला जे, मौजे मजकूरचे मोकदम मोखेसर व बलुते हमशाही गांवींचे गोहीवार बोलावून आणून त्यांचे गोहीवरून निवाडा केला पाहिजे. म्हणून त्यावरून मौजे मजकूरचे मोकदम व मोखेसर व बलुते व हमशाही गोंत हुजूर आणून त्यासीं आपण मनाण घालून पुशिलें. तीहीं गोही दिधल्या.

कसबे सासवड येथील देशमुख व देश-
पांडे यांनी व गांवलोक मिळोन रेऊ नाईक
विराजर देशमुख व अमाजी चिंचवडा
नाईकवाडी व महार पाठविले.

मौजे पिपळें.

२ मोकदम.

१ चौगुला.

१ भानजी कुळकर्णी.

४

सुपेंखुर्द, परगणे सुपें.

१ मोकदम.

१ चौगुला.

२

मौजे कुंभार बलण परगणे सुपें.

१ मोकदम.

१ चौगुला.

२

मौजे बेलसर, कसबे सासवड.

नारो बहिरव कुळकर्णी उमर

वर्षें १३ एकूण १.

मौजे वणपुरी.

१ येमाजी मोकदम.

१ महार.

२

मौजे आंबोडी.

१ नावजी मोकदम.

१ भानजी कुळकर्णी याची आर्दात्त.

१ महार.

३

मौजे हिवरे, तर्फी कऱ्हेपठार,

परगणे पुणें १.

मौजे दिवें, कयांत सासवड.

२ मोकदम.

१ खेऊजी उमर वर्षें ६० साठ.

१ परसोजी उमर वर्षें ४०.

२

१ कमळोजी बिन जानोजी चौगुला

उमर वर्षें ४०.

१ खंडोजी काळा उमर वर्षें ७०.

१ माऊजी भावकर उमर वर्षें ७०.

१ थेस मेहेतर माळी उमरें वर्षें ९०.

२ महार.

१ बाका उमर वर्षें ८०.

१ बरवा उमर वर्षें

मौजे सोनोरी.

२ मोकदम.

१ माणफोजी बिन हस पाटील.

१ मोरोजी बिन रतन पाटील.

२

१ जानोजी बिन दाऊजी बिरादर मोकदम.

१ संताजी चौगुला.

२ कुलवाडे.

११ बलुते.

१ नाव सुतार.

१ बहीर परणा.

१ पिलवटा.

२ चांभार.

१ माऊजी.

१ निसणा.

२

१ लखमा कुंभार.

१ जैवा न्हावी.

१ वहिरा पडसी.

२ महार.

१ तुळज्या.

१ परसा.

१ नाना मांग.

आर्वासा पाठवून दिल्या आपल्या

११

नांगरामिरी.

१७

१ लोणी काळभर.

लंग

१ आळंदी.

०

२

येणेंप्रमाणें गोहीदारांस महारकूट व चांगारकुंड काढून मांगीमहारीचें वस्त्र तुमचे शिरीं आपलाले पूर्वज स्मरोन जैसैं यथार्थ असेल तें सांगणें, झणून शपथ घातली. यावर गोहीदारीं गोही विधली जे, मौजे मजकूरचें ज्योतीष व कुळकर्ण मिधवे मिरासदार होते. त्यांहीं पानशी याच्या वडिलांस मिरास लेंकराचे लेंकरी दिल्ली, हें आपणास ठावकें आहे. हें सत्य ऐसैं. खेरीज जानोजी बोलिले व जानोजी बिन बैजी बिरादर मोकदम मौजे मजकूर हा एक बोलिला कीं, रामजी गांवखंडेराळ हा मिराशी कुळकर्णी ऐसैं आपला बाप बैजीनिं सांगितलें होतें, हें खरें. ऐशी गोही (साक्ष) गुदरली व समस्ताजणांची एकच गोही गुदरली, आणि एकल्या जानोजीची निराळी गोही झाली. सदरहु गोही झाली याबद्दल दोघांचीही कुसुर तुठावा, याबद्दल हरदोजणांस दिव्य नेभिलें. श्रीअमृतेश्वर मुक्ताम मौजे मोहरी बुद्रुक तर्फे गुंजणमावळ तेथें दोघांनीं वेगळालें दिव्य करावें. तपेली दोन व ताहने दोन व रवे दोन, तेल तूप एकसारिखें वजन करून ताळन बराबरीच दिव्य करावें. खरा होईल तो मिरास लेंकराचे लेंकरी खाईल. खोटा होईल तो मिराशी वेगळा. दोघांही खरे झाले तर दोघांसही निभे (निभ) वांदून द्यावे. दोघेही खोटे झाले तर दुरीच करावें. ऐसा तह होऊन दोघां वादीयांस पुशिलें. सदरहुप्रमाणे राजी झाले. याबरी हुजूरून आबाजी मोरदेव चिठणीस मिरासदार, मौजे चिमणांगव, परमणे वाई व मलकोजी बिन वाघोजी कदम हल्लीं चाकर हुजुरांत व गोहीदार सदरहुपैकीं मौजे मजकूरचे मोकदम व वलुते छ... रमजानी मोहरीस पाठाविले. तेथें मोहरीचे मोकदम व बाजे प्रष्णिक लोक व हमशाही मोत मिळोन वादी यांचीं उचरें मनास आपितां बोलिले वितपरीलः—

गोविंद विश्वनाथे सांगितले जे, गिधवे पाहिले मिरासदार होते तेही आपल्या वडि-लास मिराशी करून दिली हे सत्य.

रामजी कुण्णे सांगितले जे, आपण मिरास-दार गिधवीयासी व पानशीयासी या मिरा-शीचा सवध नाही. आपला आज्ञा व वाप आपण कुळकर्ण खात आलो हे खरे.

येणेप्रमाणे उत्तरे आयकान गोहीदारास पुशिले गोहीदारी सवरहू लिहिले तेणेप्रमाणे साक्ष दिली यावरून रामजी मजकूर खोटा जाहला. या उभयतापासून दिव्य करावे नलगे; ऐसे थळीचे प्रष्णिक बोलिले. यावर आबाजी मोरदेव व मळकोजी हुजूरून पाठविले होते, हे व कोणी प्रष्णिक बोलिले जे, राजश्री... साहिची उभयतास दिव्य करावयासी पाठविले आहे. यापासून दिव्य न धेता दोघाचे भाडण दूर हात नाही. श्रीदेवावरी भार देऊन निवाडीया-बदल स्थळ्यास पाठविले आहे ती देवापुढे व अश्रीपुढे एकस कोसीस होणार नाही. दिव्यी जे निवडेल तैसे दोघे वर्ततील. ऐसे बोलोन वेगळाली तपेली, वेगळाली ताहने व वेगळाली मडळे व वेगळाली तेले, तुपे एकसारखी व वेगळाले रवे एकसारखे वजन करून बराबरीच दिव्य करविले. हरदोजणाचे शिरी चीरपत्रे बाधोन मडळे चालत आहे आधी गोविंद विश्वनाथे रवा काढून बाहीर ठेविला गोविंद विश्वनाथ खरा झाला. रामजीने ताम्हनात हात घालून रवा काढिता बोटे जळाली झणून रवा ताम्हनातच ठाकिला, पुरता रवा बाहीर काढिला नाही. बोटे भाजली, रामजी खोटा झाला. तेच समयी तेथल्या लोकास कळले. माग पिशवी घालून लाखोटे करून तिसरे दिवशी मगळवारी हाता पाहिले तों गोविंद विश्वनाथ खरा झाला. रामजीची बोटे पोळलीं, तो खोटा जाहला. थळीचे निवाडीयाप्रमाणे निवाडपत्र धेऊन, हरदेा धेऊन राजगडास आले. हुजूरूनही तमाम खलके हात पाहिले तो गोविंद विश्वनाथ निर्मळ खरा झाला. यावरून मौजे मजकूरचे कुळकर्ण, ज्योतीपण लेकराचे लेकरी औलाद आफलाद चालवणे. रामजीचे हात पाहताच पाचही बोटे भाजली, तो खोटा झाला मिराशी वेगळा देवें केला. रामजीस अगर त्याचे भाऊवद व दाईज गोत्रज असतील त्यास मौजे मज-कुरच्या कुळकर्णासी समध नाही. खोटा झाला तो दूर केला. अर्थावर्था समध नाही. येणेप्रमाणे निवाडा झाला. त्यासी हिंदू हाऊन अन्यथा करील त्यास काशीमध्ये गोहत्या व ब्रह्महत्येचें पातक असे, व मुसलमान होऊन अन्यसारखे करील त्यास मक्केमध्ये सोर मारल्याचे दोजरु असे गावखडेराऊ कित्येक मालुमातीची व रकीलातीचे वळे फागद दिवाणातील व गोताचे करून घेतले असतील, ते कुळी रद असेत. गोविंद विश्वनाथ यानें लेकराचे लेकरी औलाद आफलाद परंपरेने मौजे मजकुरचे कुळकर्ण व ज्योतीप खाऊन असावे. येणेप्रमाणें निवाडा झाला आहे तर बरहुकूम निवाडा अमल करणें. तालीक धेऊन अस्तल पत्र गोविंद विश्वनाथ यासी परतोन देणे म्हणून महजर कैलासपासी स्वामीचा १.

“ दानपत्र शके १५४९ प्रभवनाम सवत्सरे, अभिन शुद्ध त्रयोदशी, भृगुवासर ते दिनशी लुखोवा परशराम व विसाजी परशराम पानशी कुळकर्णी व ज्योतीपी मौजे दिये कर्णात सासवड व मौजे सोनोरी, तर्फ कहेपठार, परगणे पुर्ण थासी रगो ज्यबक व गणेश ज्यबक गिधवे, नमस्कार लेहून दिल्ले ऐसेजे, आपले वडिली वेदमूर्ती लक्ष्मीधरभट पानशी यासी दोनी गाव ज्योतीप व कुळकर्ण दान दिल्ले. आमचे वडील कारास वास करावयासी गेले त्यास त्याचे देहावसान भागिरथीतीरी झाले त्यास साधत शके १५२७ रगभट राख्ये तेथें आले. त्यानी आम्हास वर्तमान सांगितले की, तुमच्या वडिलाची वृत्ति पानशी बळ्छे खाता-हेत. हे तिसरी पिढी चालत आहे वृत्तोबा राख्या त्यासी तुमचे वृत्तिवद्दल भाडला. त्यास लुखोवाचें तोंडचेतोंडी मारला. त्यावरून आपण तुम्हास वर्तमान सांगाययासी आलो तुम्ही जाऊन आपली वृत्ति खाणे वृत्तिसाठी सन्दासग्रहण सोडून वृत्तिस रक्षण करावे. ऐसा बहुतयकारे बोध करून आम्हास इकडे पाठविलें त्यास आपण येथे आलो, तुमची भेट झाली तुम्हास वर्तमान पुशिले त्यास तुम्ही आमच्या वडिलाचे नावाचे व दस्तुरचें दानपत्र दाखविले की, आमचे वशीचा अवलाद आफलाद कोणी तुम्हास वृत्तीचा वाद सांगेल त्यास गोहत्येचे, मानुगमनाचें व सुरापानाचें, ब्रह्महस्येचे पातक असे. तुम्हीं लेकराचे लेकरी सुखें वृत्ति खाणे आमचे अवलाद आफलादेस तुम्हासी भाडावयासी समज नाही आपले वडिली लक्ष्मीधर भटाचे पाय धोवून दान दिल्ले व दानपत्र लेहून दिल्ले ते तुम्ही आम्हास दाखविले. त्या आपणास वडिलाचे पत्र प्रमाण झालें त्यावर तुम्ही बोलिलेस की, आपलेही पत्र करून देणे त्यावरून हें पत्र तुम्हास लेहून दिल्ले असे सुखें लेकराचें लेकरी खाणे. आपली जे अवलाद आफलाद होईल त्यास तुम्हासी भाडावयाची गरज नाही. दोही गावचे ज्योतीप, कुळकर्ण दरोबरस सुखें खाणे हे लिहिलें सही.—वितपशील रगो ज्यबक गिधवे ओळी सुमार २५ पंचवीस सही

गोही.

मोकदम मौजे दिये निशाणी नागर १

चाहुजी वजार मौजे दिये १

मालजी भापकर मौजे दिये १

भिला वरदा

नाईकजी विन मावजी पाटील ईबिन

बलजी पाटील फाले मोकदम मौजे

सोनोरी निशाणी नागर १

येस माळी मौजे दिये १

प्रमाणें दानपत्र वार असे

माव मेहेतर चामार १

जानोजी चांगुले मौजे दिये

व कुळवाडी मौजे सोनोरी १

खडोजी गाढवे कुळवाडी

मौजे सोनोरी १

गिक सुतार १

बहीर परणा १

तिमनाक महार १

“अजीजपत्र शके १५६० किलकनाम संवत्सरें, माघ वद्य प्रतिपदा, मंदवासर मुक्काम राजगड, ते दिवशीं गोविंद विश्वनाथ पानशी यासी रामजी कृष्ण गांवखंडेराऊ वस्ती कसवे सासवड गुरुसन तिस्सा तिसैन अलफ सन १०७८. कारणें अजीजपत्र लेहून दिल्लें ऐसेंजे, मौजे सोनोरी, तर्फ कहेपठार, परगणे पुणें येथील कुळकर्णावर तुमचे जुळते लुखो परशराम यांनीं आपल्यास मुतालीक ठेविल्लें होतें. लुखोवामध्ये व पाटलामध्ये मुशाहिन्या-बदल कडकट शाली. पाजकरितां आपले कारकिर्दीपवितें कुळकर्ण चालविल्लें. कित्येक कजिये तुलांसी वेइमान होऊन सांगितले. कागदपत्रही मालुमातीचे आणीत गेलों. त्यास हल्लीं तुल्लीं आल्लीं भांडत महाराजसाहेब यांजवळ आलों. महाराजसाहेबां हंमशाही गोताच्या व पांडरीच्या साक्षी मनास आणितां, गिधवे यांचे दोन्ही गांव मौजे मजकूर व मौजे दिवें गिधवे यांनीं पानशी यास दान दिल्ले आणि ते कारशिस गेले. त्यावरून आपणांस खोटेपण आलें. त्याउपरी जानोजी काळा विरादर मोकदम मौजे मजकूर यानें लटकी साक्ष एक-त्यानें आह्वांसारिखी दिल्ली. त्यावरून महाराजसाहेबां हरदोजणांस दिव्य नेमून दिल्लें. मौजे मोहरी तर्फ गुंजणमावळ येथें दिव्य करावयासी पाठविल्लें. तुम्हीं व आपण वेगळालें दिव्य केलें. तुम्हीं खरे झालेस. आपणास रवा लागला, खोटा जाहलों. मिराशी वेगळा देवें केलें. देवाघरीं व राजघरीं व गोतघरीं खोटा जाहलों. तमाम खलके तुम्हीं खरे म्हणोन दाळी पिटली. मग समानायकीं आपणांकडून तुम्हांस पत्र लेहून देविल्लें तें दिल्लें. तर सुख-रूप लेंकराचें लेंकरां तुम्ही कुळकर्ण व ज्योतीपण मौजे मजकूरचें खाणें. आपणांस व आपले वंशिच्यांस व दाईज गोत्रजांस तुम्हांसी वृत्तिविषयीं भांडावयासी संमंथ नाहीं. आपले घरीं वतनाविषयीं कित्येक कागदपत्र असतील ते कुळरद असेत. सानिन हाल आपला कोणी तुम्हांसी कजिया करील तर गोताचा अन्यायी, दिवाणचा मुन्हेगार, तुम्हीं सुखरूप आपलें वतन खाणें, हें लेहून दिल्लें. सही बितपशील अजमासें ओळी ३१ अत्सल पत्रीं

गोही.

मुकुंद कान्हो देशपांडीचे परगणे पुणें १
रंगो माणकेश्वर जोशी कुळकर्णीं मौजे
बोपगांव परगणे पुणें १
मोकदम मौजे दिवें निशाणी नांगर १
वाघोजी वीर माने मौजे दिवें १
वैजो मुकुंद कुळकर्णीं मौजे मोहरी
बुद्रुक तर्फ गुंजणमावळ १

विठ्ठल पिलदेव सुभेवार प्रांत मावळे १
नारो बहिरव कुळकर्णीं व जोशी मौजे
बेलसर १
माणकोजी व मोराजी पाटील मोकदम मौजे
सोनोरी निशाणी नांगर १
येस माळी मेहेतर मौजे दिवें
मुक्ता महार १

मालजी भाषकर मौजे दिवें ?

नाना मांग ?

जानोजी चौगुले मौजे दिवें ? ”

अजीजपत्र गोहीसाक्षीनिर्णी

“ थळपत्रें बेशमी श्रीसकलगुणसंपन्न सौजन्यसिंधुशिरोमंणी परउपकारमूर्ती राजमन्य राजश्री राजमुद्रा व मोकदम शेठिये महाजन मौजे सोनोरी, तर्फ कच्छेपठार, परगणे पुणें गोसावी यांस—राजमुद्रा व मोकदम व शेठिये महाजन महास्थळ महाप्रयेशिक सभा समर्थ मौजे मोहरी बुद्रुक तर्फ गुंजणमावळ सुरुसन तिस्ता सितैन अलफ. नमस्कार व अनुक्रमें रामराम विनंती उपरी, राउळाचे गांवीचे कुळकर्ण अग्रवादी गोविंद विश्वनाथ पानशी व पश्चिमवादी रामजी कृष्ण गांवखंडेराऊ यांमध्ये मौजे मजकुरच्या कुळकर्णाचा कयला होता. याबद्दल हरदोजण राजश्री राजेसाहेब यांस राजगडास भांडत गेले. त्याउपरी राजेसाहेबीं ही गोष्टी मनास आणून निवाडा करीत होते. त्याउपरी हरदोजण दिव्य करावयास कचूल जाहले. मग साहेबीं बराबर आबाजी मोरदेऊ देऊन आपला हातरोखा आपणास पाठविला. कीं, गोविंद विश्वनाथ पानशी व रामजी गांवखंडेराऊ या दोघांस मौजे सोनोरीच्या कुळकर्णाबद्दल भांडण लागलें आहे, त्यास दिव्य करावें, ऐसा तह जाहला. हरदोजण दिव्यास कचूल झाले. तरी दोघांकडून दिव्य बेगळालेंच करवणें. क्षणोन रोखा राजश्री आबाजी मोरदेऊ याबराबर देऊन पाठविले. त्याउपरी येथें दोघांनीं तक्रिरा लेहून दिव्हा.

“ अग्रवादी गोविंद विश्वनाथ पानशी तक्रीर केली कीं, मौजे सोनोरी, परगणे पुणें, येथील कुळकर्ण गिधवी यांचें, आपण उपाध्ये गिधवी यांचे, त्या उपरी गिधवे बाराणशीस जावयास निघाले, आणि आपले बडिलांस पाय धोवून दिधले. याउपरी आपले बडील भट होते त्यांस लिहितां येत नव्हतें. याबद्दल कित्येक मुतालीक ठेवीत गेले. त्यावरी आपले बडील लेहूं शिकलीयावरी कुळकर्ण चालवूं लागले. त्याउपरी मुराहिन्याबद्दल मौजे मजकुरच्या मोकदमासी व आपल्या चुलत्यासी कसूर बाटला, याजबद्दल आपला चुलता लुखोबा घरीं कसून राहिला. मग रामजीचा बाप कृष्णाजी गाऊजी शेत करून बोवाडीयानें होता. वस्ती सासवडीं असे. त्याउपरी कृष्णाजी मुतालीक करून ठेविला. यावरी आपला बडील चुलता मेल्ला. त्यावरी कृष्णार्जनिं चालविलें. त्याअलीकडे रामजी चालवीत होता. त्यावरी दोन वेळां हटकिलें; मग गैरहजीर झाला. आतां हल्लीं आपण रामजीस हटकिलें त्यास रामजी म्हणतो कीं, कुळकर्ण आपलें हें गिधवी यांचेंही नव्हे व तुमचेंही नव्हे वणतो, तरी हें हटकें. हा आपला मुतालीक सरा. आपणास गिधवी यानीं पाय धोवून भिराशी विपती आहे हें खरें, आपली याचे हांग वें गकरिर केली. ”

“ पश्चिमवादी रामजी कृष्ण गांवखंडेराऊ तक्रीर केली ऐतिनि, मौजे सोनोरीचें कुळकर्ण आपली भिराशी हांग. आपलें बडिलां पित्री, दावित्री याच, आया व आपण त्या

येतो. ऐसो असतां हल्लीं गोविंद विश्वनाथ पानशी उभा राहिला आहे कीं, मौजे मजकुरचें कुळकर्ण गिधवी यांचें. गिधवे वाराणशीस जातां आपल्या वडिलांस पाय पोवून दान दिव्हें आहे. कुळकर्ण आपलें दणतो व आपणास मुतालीकही दणतो. तरी आपण मुतालीक नव्हे हें आपलें मिराशी होय. मौजे मजकुरास गिधवी यास व पानशी यास संबंध नाही. ऐसो आपण दिव्य करीन. देव देईल तरी घेईन ऐसी तफरिर केली. ”

सदरहूममाणें हरदोजणीं तफरिरा केल्या. हरदोजण दिव्यास राजी जाले. मग सदरहूममाणें दिव्य करावें. ज्यास देव देईल त्यानें घ्यावें, ऐसो आमचे स्थळीं झालें. मग सणवारी हाताचीं नखें काढून हात धोवून हातीं पिराव्या घातल्या. सवेंच आदितचारीं पाहिले प्रहरीं तेल तूप आणून वेगळालें जोखून दोन्ही ताक्षनें मांडून टकबंदी अडीच अडीच शेर तेल तूप ऐसो तावून एक एका ताहनांत घातलें. ऐशीं ताहनें एक्याच पळामध्यें मांडून आंत रवे टाकून दोघांनीं बराबर दिव्य केलें. त्यावरी मागतीं दोघांचे हातीं पिराव्या घालून ठेविलें. सवेंच सोमवारीं जाहला मंगळवारीं हात पाहिले. बी हुजूर आवाजी मोरवेऊ याडपरी रामजी कृष्ण खोटा जाहला. अग्रवादी गोविंद विश्वनाथ पानशी दिव्यां खरा जाहला. मौजे मजकुरचें कुळकर्ण गोविंद विश्वनाथाचे सांभाळीं केलें. रामजी कृष्णास पुढें तेंकराचे लेंकरां कुळकर्णास अग्न जोरापणास संबंध नाही, ऐसा निवाडा जाहला. ते वल्लीं सोनोरीकर व दिव्येकर हजीर होते. कळलें पाहिजे व रामजीच्या जमानदाराकडून गोविंद विश्वनाथाचे पेंके दिव्याचे टोके, पावणेवीस टोके सा रुके ११॥६ देविले पाहिजेत. व रामजी-पारीं कुळकर्णाचे फांहीं कागदपत्र असतील ते रद्द असेत. राजगुहीने व गौतपतीचे जे असतील ते कुळी रद्द असेत. तुही या निवाडिया प्रमाणें यांचें कुळकर्ण सांभाळीं करणें. राके १५१० फीलकनाम संवत्सरे, माहो शुद्ध त्रयोदशी, बुधवार एकूण पत्र वांळीखेरीज तफरिरा १०० शंभर रास हे विनंति. येणेंप्रमाणें चार पत्रें आणून दामपिलीं, तीं मनास आणितां निर्णय जाहलीं आहेत. राजकारितां स्वामी तुझांपरी कृपाळू होऊन इल्लीं हें मृतन पत्र करून दिव्हें असे. गिधवी यांनीं हरदू गांवींचें ज्योती-पण व कुळकर्ण तुम्हांस दान दिव्हें आहे. त्याचे वंगीच्या अग्न मोनपुठप कोणी असेल त्यास, व रामाजी गांवखेडाराऊ सोनोरीच्या कुळकर्णाकरितां भांडव होता तो दिव्यमूर्ख खोटा जाहला, त्याच्या वशीच्याग्न अग्न मोनपुठपास व पूर्वी दिवाच्या व सोनोरीच्या वृत्तिस

कृष्ण गांवखंडेराव वतनदार खरा म्हणवून लडकी गोही दिव्ही होती. याजकरितां महाराज राजश्री भोरले कैलासवासी त्याची जीभ कापीत होते ते समयीं तुमचा आज्ञा गोविंद विश्वनाथ यांनीं दरवार खर्च करून जानोजी मजकुरास सोडविलें. याकरितां त्यानें व समस्त गांवकरी यांनीं गोविंद विश्वनाथ यास सदरहू दरवारखर्चाचे घेवर्जी तरटीचें शेत गांव निसवतीनें जमीन डाग रुके ८६ चा इनाम करून दिल्लें आहे, तेही तुम्ही आपले पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें अनभवीत जाणें. सदरहू जमिनीचा राजभाग होईल तो गांवकरी यांनीं तुम्हांस शेत दिल्लें ते समयीं पत्र लेहून दिल्लें आहे त्याप्रमाणें गांवकरी देतील. गांवकऱ्यांच्या कराराप्रमाणें सदरहू शेत अनभवून सुखरूप राहणें. शके ६८ दुर्मतीनाम संवत्सर, फाल्गुन शुद्ध चतुर्दशी, मंदवासर सुरुसन इसने आर्वेन मया व अलफ येविपयीं पत्रें—छ १७ सफर—

१ मोकदमास मौजे दिये व सोनोरी.

१ मुख्य पत्र.

१ देशमुख, देशपांडे.

१ देशाधिकारी.

४

वतनपत्र ६.

हिरोजी विन शिवाजी शबिन भिकाजी इंगुलकर मोकदम, मौजे कामथडी, तर्फ खेडें-बारें प्रांत मजकूर यांसी दिल्लें वतनपत्र ऐसेजे, मौजे मजकुरचे मोकदमीबद्दल तुजमध्ये व पिराजी विन बावाजी कोडे देशमुख तर्फ मजकूर यांजमध्ये कजिया लागला होता, याजकरितां तुवां हुजूर सन सवा सल्लासीनामध्ये स्वामीसन्निध शाहूनगरनजीफ किल्ले सातारा येथील मुक्कामी घेऊन विनंती केली कीं, मौजे मजकुरची मोकदमी दरोबस्त वतन आपले; आपले वडिलीं अनभाविलें; त्यास आपला षणजा शंकराजी पाटीलकी फरीत असतां, देशमुख मजकूर याच्या वडिलीं आपल्या वडिलांवर दंगा केला, त्यामुळे तो गव टाकून परागंदा झाला. धामधुमेकरितां आपला आज्ञा व वाप गांवावर आले नाहींत. मुलखास कोल झाला म्हणून आपण गांवास आलों, तों बावाजी मुसलमान पाटिलकी खात होता. मनास आणितो आपला षणजा परागंदा झालीयावर मागे देशमुखांनी बावाजी मुसलमानास (सुमारे ओळी च्यार फाटल्या आहेत.) राजश्री नारो पंडित सचीव याजपारीं उभा राहिलों. त्याजपारीं तीन चार वर्षे होतों. तेव्हां त्यांनीं एक वेळ मौजे नसरपूर तर्फ मजकूर येथील मुक्कामी पिराजी नाईफ देशमुख यास आणून कजिया मनास आणिला. हरदोजणांच्या तकरीता जमान घेऊन मौजे मजकूरच्या व महालच्या वतनदा-संच्या साक्षी पाहिल्या. रापो मोरेश्वर देशपांडे तर्फ मजकूर याजकडे आपल्या कामदपत्राचे

ठिकाण लागले. त्यानें याचेंतें केलें. तों देशमुखांनीं त्यास दबविलें, त्या (सुमार एक ओळ फाटली आहे.) इनसाफ न झाला. तों पुढें राजश्री नारो पंडित मृत्य पावला. आपला इनसाफ होत नाहीं. तरी स्वामींनीं देशमुखास आणून त्याचा व आपला करिना मनास आणून इनसाफ केला पाहिजे, म्हणून विदित केलें. त्यावरून देशमुख मजकूर यास आणून इनसाफ करावा तों स्वामींची स्वारी मिरज प्रांतीं झाली. तूं स्वारीसमामगें होतास. पुढें सन आर्वैनांत स्वामींची स्वारी या प्रांतीं झाली. तेव्हां शिवापूरचे मुकामी-हून शिरवळास येतां, तुवां स्वारींत फिर्याद करून मुसलमानास दोही दिल्लीस. पुढें सन इहिंदे आर्वैनांत राजश्री चिमणाजी पंडित सचीव यास आज्ञा करून देशमुख मजकूर यास तलब करून आणविलें. तो हुजूर आलीयावर त्यानें वर्तमान विदित केलें कीं, पुरातन मौजे मजकुरचें मोकदमीचें वतन आपलें. आपल्या वडिलीं मुसलमानास मौजे मजकुरची मोकदमी विकत दिल्ली आहे. इंगुलकराचा दाखला कांहीं नसतां कजिया करून मुसलमानास द्वाही दिल्ली आहे. तरी याचा बरहक निवाडा करावा म्हणवून विदित केलें. त्यावरून पंडित मशारनिलेस आज्ञा केली कीं, या हरदोजणांच्या तकरिरा व जमान घेणें; त्यावरून तुवां तकरिर दिल्ली वितपशीलः—

“तकरिर कर्दें बेशमी जबानी हिरोजी इंगुलकर आपलें वतन मौजे कामथडी, तर्फ खेडेंबारे येथील मोकदमी वडील वडील बाप कदम करीत आले. त्यास मातुथी जिजाऊसाहेब यांचे फारकीर्दास मल्हारजी पाटील याचा लेक खंडोजी, त्याचा लेक शंकराजी पाटील इंगुलकर पाटीलकी करीत होता व मौजे मजकुर मातुथी आईसाहेबांचा गांव, तेथें देशमुख, देशपडि याच्या हक्काचा दाखला नाहीं. सारा हक वसूल आईसाहेबांकडे उगवत होता. ते वस्तीं, राजश्री कानजी नाईक कोंडे तर्फ मजकुरची देशमुखी करीत होते. त्यास आमचे गांवीं शिमगियाचें पोस्त झालें. तेव्हां गांवकरी यांनीं पोस्त ठाकराचे हातीं देशमुख्याच्या घरास पाठविलें. देशमुख बाहेर गेले होते. ठाकरानें पोस्त देशमुखीणीपारीं दिल्लें, तो देशमुख चाहेरून आले. तो ठाकूर बेसवरी बेसला आहे. तेव्हां देशमुखांनीं पुसलें जे, तूं काय निमित्त्य आला होतास ? त्यास ठाकूर बोलिला जे, पोस्त गांवकरी यांनीं पाठविलें होतें तें घेऊन आलों होतों. त्यास कानजी नाईक बोलिले जे, कोणापारीं दिल्लें ? ठाकूर बोलिला जे, देशमुखीणीपारीं दिल्लें. त्याउपरीं देशमुखीणीस पुसिलें जे, पोस्त तुजापारीं दिल्लें कीं काय ? तेव्हां घरांतून बोलिली जे, पोस्त ठाकरानें आणून दिल्लें तें ठेविलें आहे. त्याजवरी काय कानजी नाईकीं संदेह चिचांत आणिला हें न फळे. कायकोस जिवें मारिलें. ते वस्तीं किल्ले सिंहगडी किल्लेदार होता त्यास वर्तमान जाहीर झालें. तेव्हां किल्ले मजकुरीहून स्वारी येऊन कानजी नाईकास फेद करून नेऊन अदरेंत ठेविलें. तेव्हां खुनाचा खंड होन १०० शंभर एकरों बांधला प्यावयास अवकाश नाहीं. तेव्हां हातापायाचीं नखें व सिंपन्या मादल्या, अंगास किन्ही पडलीं, त्यास सुतें पडलीं. हात फार

झाले. तेव्हां नाईकवाडी आपल्या वडिलांकडे आले, आणि म्हणों लागले कीं, तुम्हीं देशमुखस सोडवणे. त्यास खंडोजी पाटील व शंकराजी पाटील बोलिले जे, गांव मातुशी आईसाहेबांचा, येथें तुमचा काहीं दाखला नाही. कुल हक्कदक आईसाहेबांकडे त्यांत त्यांचा कनाविसदार गांवांत आहे. आम्हीं सोडविलीयानें आईसाहेब आमचे हातपाय तोडितील. जनावरावर थोडाबहुत हात लावूं. त्यास तो रागेच उठोन गेला, आणि सिद्धीस सांगितलें कीं, देशमुखीचा हक्क पाटील खातो त्यास धरून आणून पारिपत्य करावें. म्हणजे देशमुख सुटेल. त्याउपरी सिद्धी बोलला जे, पांचजण शिपाई घेऊन जाऊन घेऊन येथें. त्यास नाईकवाडी बोलिला जे, तो चाळीसपन्नासांच्या हातास लागेना. त्याच्या वाडियांत कुत्रे चार ५ आहेत ते चार बाघ्य आहेत. त्याउपरी त्यांनीं पाळत लाविली. तो खंडोजी पाटील देवळीं नवरात्री बैसला होता. तेव्हां तिसरे माळस जपून स्वारी तयार किल्ले सिव्हगडीं झाली; तेव्हां आपणास आमचे बोळखदेस होते त्यांनीं माणूस पाठविलें कीं, स्वारी तुझांवर देशमुखानीं पाठविला, तुम्हीं काठी आड करणें. तेव्हां मध्यरात्रीस माणूस आले. तों देवाच्या तिन्ही माळा उतरून व मुखवटे उतरून मुलेंमाणसें सडी घेऊन वाडियास गेले. तों मागें स्वारी घरावरी व देवळावरी आली, वेढा घातला. देवळांत पाहूं लागले तों पाटील नाही. तेव्हां गांवीच्या महारास आणून पुसों लागले जे, पाटील काय झाला ? तेव्हां त्यानें हक्क सांगितली कीं, तुमची स्वारी येत हे उबले ऐकोन ते अवशीच निघोन गेले. तेव्हां घरावर लग्न केला. तो कुतरी स्वारीस अलंगो देईनात. तेव्हां मागती माणूस आले कीं, तुम्हीं लोकर निघणें. त्यावरी मौजे पाडि नजिक शिरवळ येथें उजेडतां गेले. मागें उन्हे पडलीं त्यावरी स्वारीनें कुतरीयांस गोळ्या घालून मारिलें. आणि घरदार विशाद लुटिली. सरकारचें कोठार आपले ताबीज होते तेंही लुटिलें. सारी मवेशी नेली. त्याउपरी तिसरे दिवशीं वरीं खंडिलें. तेव्हां देव्हारीयाचे व जुलीचे अडभिरितीत होणारा व फापदपन्नाचा हंडा पुरीला होता, तोही काहडिला. आणि देशपाडि मोरो पहाळ याच्या वडिलांच्या गुजारतीनें कुल मवेशी व कागदपत्र घेऊन गेले. त्याउपरी आपला वडील खंडोजी पाटील हा पाय घेऊन गेला. माणून कौल करार कोणी घाल तो न दिव्हा. शंकराजी पाटील परागंदा झाला. त्यास हा काळपर्यंत देवळीं घट मुदा बसतो, माळ पडत नाही. आलीं देवावरी माळ घालितों, घट बसवीत नाही. येणेंप्रमाणें करिना पांदरीस पुसावा. सदरहूप्रमाणें करिना देशपांडियाच्या मुखें व भोंवर गांवच्या मुखें व सरपाटील मव्हारजी बिमका याच्या मुखें खरा करून देऊं. जर ते देशमुखाचे भिडेनें सांगेनात तरी ही तकरीव आपले मस्तकीं बांधोन दिव्य रवा फाडूं. ते वेळेस मातुशी आईसाहेब शिवनेरीस होती. फणी फोणी नाही परागंदा झालों. मग काळदुष्काळानें मेली गेली. हे तकरीर सही येणेंप्रमाणें भगवंतराव महादेव देशकुळकर्णी तर्क मोसेखोरें यांच्या दस्तुरचा लेहून दिव्हीस. त्यावरी देशमुखमजकूर यानें तकरीर दिव्ही. वितपशीलः—

तकरार करे बेशमी पिराजी नाईक कोडे देशमुख, तर्फ खेडेंबोरें व पाटील मौजे काम-
थडी तर्फ मजकूर सुरुसन इहिदे आर्विन मया व अलफ. साहेबांचे शेवेसी करिना लेहून
दिल्हा ऐसाजे, मौजे मजकुरची पाटिलकी आपली म्हणवून हिरोजी इंगुलकर
साहेबापारीं फिर्याद झाला. त्यावरून साहेबीं आपल्यास हुजूर आणून आज्ञा
केली कीं, ये गोटीचा करिना कैसा आहे तो लेहून देणें. ऐशियास
तर्फ मजकुरी आमच्या पाटिलकीया देखील भाऊवंद गांव पुरातन आहेत. त्यास आपले
वडील बोपजी व जाखोजी नाईक यांचे वेळेस कारकिर्दी मलिकअंबर ते समयी बोपजीचे
लेक हरजी, मुलजी व जाखोजी यांनीं देशमुखीचे गांव व पाटिलकीचे गांव वांटून घेतले.
तेव्हां मौजे मजकुरची पाटिलकी जाखोजीचे बांदणीस आली. त्यांनीं खादली. पुढें जाखो-
जीनें कांहीं कसालीयामुळें मुसलमानास विकिली. त्याचें नांव अझीभाई बहिलीम त्याचा
लेक, सुलतान पाटील त्याचा लेक वली पाटील, वलीचा लेक हली बाबाजी ऐसे चार पुरुष
मुसलमान खात आहेत. पलीकडे आपले वडील जाखोजीनें पाटिलकी खादली. त्यापलीकडे
आपले वडील कोडे बोपजी व जाखोजीचे वडील खात आले. पाटिलकी पुरातन
आपली. बारा गांवचे चाळीस गांव जाहले तेव्हांपासून आपल्या कुळाकडे पाटिलकी आहे.
याप्रमाणें खात असों. दरम्यान कजिया कोणाचा झाला नाहीं. ऐकिला नाहीं. पाटिलकी
आपली खरी. आपल्या बडिलीं बहिलीम मुसलमान अझीभाई यास विकली. त्याचा वंश
खात आहे, हें खरें, हा करिना लेहून दिल्हा सही छ २९ रजव वि॥ कलम महिपत जग-
जाथ गोवड कुळकर्णी मौजे मजकूर येणेंप्रमाणें पिराजी मजकूर यानें तकरार दिल्ही.
यावर जमानाविषयीं आज्ञा केली. तेव्हां जमान हरदोजणांचे छ २९ रजवी सन इहिदे
आर्वेनांत घेतले, वितपशीलः—

तुंबा जमान भगवंतराव महादेव देशकुळ-
कर्णी तर्फ मोसेखोरें यास हजीर जमान
दिल्हे त्याचा जमान कतबा. कलम १.

पिराजी मजकूर यानें बहिरजी विन बाळाजी
सिलिवकर देशमुख तर्फ गुंजणमावळ
यास वर्तावयाचा जमान दिल्हे त्याचा
कतबा. कलम १.

येणेंप्रमाणें जमानकतबे घेतलीयावरी मनास आणून हरदोजणास पुरसीस केली
कीं, फोणत्या इनसाफास राजी तें सांगणें. तेव्हां तुंबा विदित केलें कीं, माझ्या वतनाची
कजिया देशमुख सांगतात. गोहीदारास त्याचा शह आहे. त्याहीमध्ये येणेंप्रमाणें गोहीदार
हुजूर आणून त्यास सत्य घालून पुसतवें. त्याचे चाक्षीस आपण राजी असों. क्षणोन राजी
सगलास. तेव्हां आज्ञा केली, फोणते गोहीदार ते मांवनिशावार लेहून देणें, आणविले जातील.
आणि ते सांगतील त्याप्रमाणें ऐको, ऐसा राजीनामा लेहून देणें. त्यावरून तुंबा राजीनामा
लेहून दिल्हा. वितपशीलः—

बेशमी हिरोजी इंगुलकर सुरुसन इहिदे अर्वेन मया अलफ रोवेसी राजीनामा लेहून दिल्हा ऐसाजे, येणेंप्रमाणें नांवनिशीवार गोत सांगिल त्यास राजी असों. असामी वितपशीलः--

मौजे मजकूरचे वतनदार.

१ बलबोजी वाल्हेकर चौगुला.

१ खंडोजी वाल्हेकर चौगुला.

१ खंडभट जोशी.

१ खंडोजी परीठ.

१ चांभार.

३ महार.

१ खंडनाक थोरला.

१ खंडनाक धाकटा.

१ भागी महार.

३

१ मांग.

१

येणेंप्रमाणें अकराजण हे सत्य स्मरोन सांगतील त्यास राजी असों. यांतील एकजण न आला तर आपण राजी नाहीं. सदरहूपमाणें आले तर राजी असों. उ १० सावान राजीनामा सही येणेंप्रमाणें. तुंवा राजीनामा लेहून दिल्ली-यावर पिराजीस पुरशीस केली कीं, हिरोजी इंगुलकर सदरहु अकराजण गोहीदाराचे चात्तीस राजी होऊन राजीनामा लेहून दिल्हा. त्यास त्याप्रमाणें तूं राजी होत आसि-लास तरी राजी होऊन राजीनामा लेहून देणें. तेन्हां त्यानें विदित केलें कीं, हिरोजीनें जे अकराजण लेहून दिल्हे ते व आणखी भोबर गांवीचे पांचा गांवीचे पांच पाटील एकूण सोळाजण आणवावे त्यास राजी असों. एणोन पिराजी मजकूर यानें राजीनामा उ १४ सावानी दिल्हा नांवनिशीवार--

११ इंगुलकरानें लेहून दिल्हें नें.

५ भोबरगांवीचे पाटील.

१ गंगाजी पाटील बोरगा मौजे करंदी.

१ रामजी पाटील लेकबळे मौजे देगांव.

१ बाळाजी अथवा दुलाजी पाटील राजाणे मौजे खडफी.

१ उबाजी पाटील खुटवड मौजे उंबरें.

१ महावजी पाटील गण्डे मौजे हरचंदी.

५

येथेंप्रमाणें आणवून त्याचे साक्षीनिं सत्यपूर्वक निर्वाह होईल त्यास राजी असो. झणोन राजीनामा पिराजी मजकूर याने दिल्या. त्यावरून मनास आणून सदरहूप्रमाणें नावनिशीवार जिल्हेकडून आणविले ते हुजूर आले. पुढे निर्वाह करावा तों पिराजी मजकूर याने अर्ज केला की, आपली स्त्री मृत्यु पावली, दुसरे लग्न होणे आहे, नेमस्त केलें आहे, लमास जावयास आज्ञा द्यावी तेव्हा त्यास निरोप दिल्या. झणून सदरहु गोतासही माघारे जावयास आज्ञा दिली. लग्न झालीयावर पिराजी नाईक याने गावे, तो आला नाही. मग पुन्हा जिल्हेकडून तलब करून हुजूर आणविला. आणि हरदोजणास पुरशीस केली की, कोणत्या इनसाफास राजी असाल ते विदित करणें, त्यास तुंवा विदित केले की, आपण पेशाजी नावनिशीवार गोत लेहून दिले आहे त्याचे साक्षीस रजावद आहे. त्या उपरी हुजूर कयास केला की, देशमुख्याच्या शहमुळें गोही साक्षमुळे निर्वाह होता दिसत नाही. यास्तव इगुलकराने रबा दिव्य करावें. खरा जाहला तर वतन अनभवील. खोटा जाला तर वतनास सवध नाही ऐसा स्वामीनी निश्रय केला. आणि हरदोजणास येणेप्रमाणे आज्ञा केली. त्यास तुवा मान्य केले व पिराजीनिंही मान्य केलें की, हिरोजी इगुलकर याने दिव्य करून खरा जाहला तर पाटिलकी सुखरूप अनभवावी. आपणास व मुसलमानास सवध नाही. मुसलमानाची समजाविश आपण करू. येणेप्रमाणे करार हरदोजणाच्या राजीपणे केला. तेव्हा राजीनामे दिव्याचे लेहून देणे आणि दिव्यामुळें खरा खोटीयाचे वर्तावयाचे जमान देणें दणून आज्ञा केली. त्यावरून हरदोजणांनी पेशाजीचे जमान खरें करून दिले की, दिव्यामुळें जो निर्वाह होईल त्याप्रमाणे वर्तवू. त्यावर राजीनामा दिव्याचा तुवा दिल्हा

दस्तक बेशमी हिरोजी इगुलकर सुरसन रसने जॉर्जन मया अलफ. मंजे कामपडी, तर्फ खेडेबारे येथील पाटिलकी कामधी याची, त्यास ते आपल्या वडिलाचे अजोळ, त्याने आपल्या वडिलास वतन दिले आहे त्याचा भोगवटा जाहला. नावनिशी वितपशीलः—

संताजी कामधा यानें आपला निपणजा मल्हारजी पाटील यास वतन दिले त्याने अनभविले १.
मिकाजी बिन शकराजी याचा भोगवटा राहिला १.
शिवाजी बिन मिकाजी याचा भोगवटा नाही १.
हकीं हिरोजी बिन शिवाजी आपण वाद चागत असोन १.

त्याउपरी खडोजी बिन मल्हारजी याने वतन अनभविले.

१ त्या उपरी शकराजी बिन खडोजी यानें वतन अनभविले. मग परागदा जाहला अर्जा. सबब फानजी नाईक फांडे देशमुख तर्फ मजकूर याने काहीं बदअमली पेशी होती त्याजबद्दल फिजे सिहगडी शिद्दी फिडेदार होता त्याने बर्दी देविले. त्यास आपले बर्दीत भाग्यवान होते. त्याची चहाडी दिवाणात केली. रारी फिन्याहून माली त्यामुळ परागदा जाहलें पुरुष दान, तिगरे दोस्त आपण दर्जर जाहले १.

येणेप्रमाणें कारिना आहे. या गोष्टी रबीयाचे वेळेस वदोन रवा काढूं, रबीयामुळें खरा जाहलों तर वतन अनभवू खोटा झालो तर वतनास समथ नाही. दिवाणाची मुन्हेगारी देऊं हे लेहून दिल्ले सही छ १६ माहे सावान. येणेप्रमाणे तुवा राजीनामा लेहून दिल्लीयावर पिराजी मजकूर यास पुरशीस केली की, हिरोजी मजकूर याने उच्चारपूर्वक रवा करीन ऐसें राजीनामायात लेहून दिल्ले त्यास राजी असशील तर तेणेप्रमाणे राजीनामा देणे. तेव्हा पिराजी मजकूर यानेंही कबूल करून राजीनामा दिल्ला. दस्तक बेशमी पिराजी नाईक कोडे देशमुख, तर्फ खेडेंबारे व पाठील मौजे कामथडी, तर्फ मजकूर सुरुसन इसजे आर्विन मया अलफ हिरोजीने राजीनामा लेहून दिल्ला आहे त्याप्रमाणे उच्चार करून रवा काढावा आपण रजा-वंद असो. हा 'राजीनामा सही छ १६ सावान. येणेप्रमाणें हरदोजणानी राजीनामे लेहून दिल्लीयावर हुजरून मौजे पाली येथे श्री—यासी रवा दिव्य करावें ऐसा करार करोन तेथील पारपत्यगार यास राजश्री श्रीनिवास पंडित प्रतिनिधि याचे पत्र देविल्लें, व त्यानी बाळाजी महादेव सुमाचे कारकून दिल्ले व जिल्हेकडील बाळाजी दादाजीस पाठविल्लें व हुजरून हुजरे सताजी बोरकर व जोत्याजी शिंदे व बाबाजी ताड्या ऐसे दसकत देऊन पालीस हरदोजणास रवाना करणे, म्हणून रधू राजिवडा कलमवारदार यास आज्ञा केली. तेव्हा पिराजी मजकूर याने विवाजी कोडे याजकडून विदित केले की, आपणाजबळ एक कागद पुरातन आहे तो मनास आणावा ह्मणून कागद दाखविला तेव्हा स्वामीनी आज्ञा केली की, अजि बारा वर्षे जाहलीं बेव्हार पडिला आहे. कागदपत्र येथून मागे नाही ह्मणत होता आणि आता इगुलकर दिव्यास तयार जाहला, आता कागद दाखविता तर ठेवणे. जें होणें तें दिव्यामुळें होईल. त्यावर पिराजी मजकूर याने बोली घातली की, याउपरी दिव्य राहवावे. निमे पाटिलकी इंगुलकरास देतों. हे वर्तमान स्वामीस किदित जाहलें. त्यावरून तुजला येविषयी आज्ञा केली की, निमे वतन देतात घेऊन समजणे. तेव्हा तुवा हुजूर अर्ज केला की, आपण अजि बारा तेरा वर्षे बेव्हार सागतो खराच जाहलो. मागे समजाविश केली नाही. रवा काढावयास सिद्ध जाहलों, आता निमे देतात, त्यास आता प्यावेंसे नाही रवामुळें खरा झालों तर अश्वीच वतन अनमपीन. नाहीतर देशावर जाईन. मातुश्री जिजाऊसाहेबाचा सरदेश-मुखीचा इसाफती गाव, तेथें देशमुख, देशपाडे यांचा हक नाही. म्हणून माझ्या वडिलास यानीं मागें परायदा केले. आता दिव्य करीन. दिव्यामुळेंच जे होणें तें होईल. ऐसा तुवा अर्ज केला. तेव्हा तुझा करार देखोन दिव्यास हरदोजणास सदरहूप्रमाणे बराबर देऊन पाठविल्लें. तेथे गेलीयावर साहा दिवस मुकाम जाहला. तेहा तेथील पद्धतप्रमाणे समस्तानीं बेसोन आश्विन वद्य एकादशी, मंदवारी छ २४ सावान, सच इसजे आर्विन मया अलफ ये दिवशी तुझे हात सावणाने धोवून चिन्ह हातची लेहून हातास पिराजी घालून लाखोटा करून चौकी देऊन ठेविल्लें. दुसरे दिवशी छ २५ सावान, रविवारी, आश्विन वद्य द्वादशीस पद्धत-

प्रमाणें शास्त्रसंमतें समस्तांनीं श्रीचे देवळीं वसोन तेल, तुप एकत्र करून, ताऊन, तुज-
कडून उच्चार करविला. त्याचें चिरपत्र तुझे माथा बांधिलें जे, संताजी कामथा याची
मौजे कामथडीची पाटिलकी. त्यास पुत्रसंतान नाही. त्यानें लेकीस व जावई मल्हारजी
इंगूलकर या दोघांस संताजीनें आपण पाटिलकी दिल्ली. मल्हारजी आपला वडील; त्याचा,
वंश आपण हें सत्य, ऐसा उच्चार करून रवा कहाडिला. त्याजवर तुझा हातास पिशवी
घालून लाखोटा करून ते दिवशीं तेथेंच ठेविलें. दुसरे दिवशीं तुजला व पिराजीस हुजरे
घेऊन हुजूर आले. त्यावरी स्वामीसंनिध जिल्हेदारांनीं हरदुजणास आणिलें. तुझे हातचा
लाखोटा राजश्री कुण्याजी अंबक जिल्हेकडील यांजकडून फोडविला. पिशवी काहाडून हाताची
चौकशी बरें रेवतीनें सभेकडून करविली. समस्तांनीं हात पाहिला. उत्तम हात निघाला.
त्यावरी पिराजी मजकूर यास हात दाखविला. त्यानेंही चौकशीनें पाहून विदित केलें कीं,
हात उत्तम; कांहीं लांछन नाही. हिरोजी पाटील इंगूलकर दिव्यास खरा उतरला, ऐसे
बोलिला. तेव्हां मागती आज्ञा केली कीं, पुर्ता चौकशी करून त्रिवार काय तें बोलणें.
तेव्हां पिराजी मजकूर त्रिवार बोलिला कीं, हिरोजी पाटील इंगूलकर दिव्यास खरा जाहला
आपण खोटा जाहलों. मौजे कामथडीची पाटिलकी याची खरी; तरी त्याची पाटिलकी त्याचे
हवाला करणें. आपण खोटा जाहलों. याउपरी आपल्यास व मुसलमानास मौजे मजकूरचे
पाटिलकीशीं संमंध नाही. मुसलमानाची समजाविश आपण करूं. याप्रमाणें सभास्थानीं पिरा-
जीनें विदित केलें व सभा मंडळींनींही विदित केलें कीं, इंगूलकर खरा जाहला व स्वामींनींही
तुझा हात पाहिला, उत्तम निघाला. खरा ज्ञासास ऐसें जाणून, तुजला हुजरून शिरपाव
दिव्या आणि पिराजीकडून व मुसलमानाकडून येजितखतें देविलीं. ती त्यांनीं आलाहिदा
आपले रजावंदीनें दिल्लीं असेत. व पिराजी मजकूर याचा जमान बहिरजी नाईक सिलीव-
फर याजकडून तुजला येजित पत्र देविलें कीं, पुढें काळकला मुसलमान अगर कोडे
यांनीं कृत्रिया केलाच, तरी आपण त्यास आपलें वतन देऊं. तुझांसी कृ-
त्रिया करावयास संमंध नाही. येणेंप्रमाणें तिघांची येजित पत्रें देविलीं. त्याजवरी मुस-
लमानास पुरशीस केली की, तुजला देशमुखानीं पाटिलकी विकत दिल्ली ऐसें हणत होतास,
त्याचे कागदपत्र जे असतील ते हजीर करणें. तेव्हां त्याने अर्ज केला कीं, कागदपत्र
होते ते, घर जळालें तेव्हां जळाले. ऐसी शपथ केली; तेव्हां त्यास मुक्त केलें. काळकला
कागदपत्र त्याजपशीं निघाले तर ते रद्द असेत. व पिराजी मजकूर यानें पेशजी दिव्यास
जाते समयीं कागद काढिला होता, तो आणवून काढविला. काळकला त्याजपशीं कागद
असीला तर रद्द असे. येणेंप्रमाणें विल्ले लागलीयावर मौजे पाती येथील दिव्याचे जयपत्र
तेथील वतनदाराचे साक्षीनिशीं तुजला त्यांनीं दिल्लें आहे. तेंही अलाहिदा तुजपशीं आहे.
तर सदरहूप्रमाणें पिराजी मजकूर व मुसलमान खोटा जाहला. त्यास मौजे मजकूरचे पाटिल-
कीशीं संमंध नाही. तूं तकरिरेप्रमाणें दिव्यामुळें खरा जाहलास याजवरून तुजवर स्वामीं

कृपाळू होऊन मौजे मजकुरचें पाटिलकीचें वतन तुझे दुमाला वंशपरंपरेनें केलें असे. आणि हें वतनपत्र तुजला रादर केलें असे. तरी मौजे मजकुरच्या पाटिलकीच्या वतनाची सेवा दंडकप्रमाणें करित जाणें. वतनसंबंधें हक्क लाजिमा, मानपान, इनाम पासोडी व बाजे उत्तम काळी व पांढरीचे सुदामतप्रमाणें पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें अनभवून सुखरूप राहणें. या वतन-संबंधें तुझ्या माथां जीवनमाफीक शेरणी दुतर्फा रुपये ५०० पांचशें करार करून वसूल हुजूर घेतला असे. कीर्दास बार छ ९ रजव, पत्रें आपाड शुद्ध द्वितीया, सौम्यवासरे, शके ६९ दुंदुभिनाम संवत्सरें, चिटणिशी (पत्रें).

१ वतनपत्र.

१ देशमुख व देशपाडे.

१ देशाधिकारी व लेखक वर्तमान व भावी.

१ राजश्री चिमणाजी नारायण सचीव.

४

वतनपत्र ७.

जानोजी बिन हिरोजी इंदुलकर पाटील, तिसरी तक्षीम वडीलपण तर्फ इंदुलकर, मौजे फरंजे, तर्फ सातारा, परगणे मजकूर हुजूर शाहूनगर नजीक किळे मजकूर वेधील मुक्कामीं येऊन विनंति केली कीं, इंदुलकर तर्फ मजकूरची तिसरी तक्षीम पाटिलकी वडीलपण संभाजी बिन अंतोजी इंदुलकर यांचे वतन. त्यास संभाजी पाटील यास गोसावी यांचे कर्ज जाहलें. मुलेंमाणसें गोसावी यांचे बंदी पडलीं. तो वृद्ध अशक जाहला. वतन हर कोणास विकून मुलें, माणसें सोडवावीं, याअर्थे रायगडास आला, आणि थोरले कैलासवासी राजश्री स्वामीं यासंनिध अर्ज केला जे, कर्जांनिमित्त आपली तक्षीम विकतो. कोणी घेईल त्यास देतो. त्यावरून आपले बाप हिरोजी इंदुलकर राजश्री स्वामींसंनिध सेवा करून होते. त्याला आज्ञा राजश्री स्वामींनीं केली कीं, वतन तुहांस पाहिजेस असेल तरी विकत घेणें. त्यावरून इंदुलकर तर्फ मौजे मजकूर चावर १५ पैकीं आप्पाजी बिन बापूजी चावर ५ व हणगोजी बिन आप्पाजी चावर ५ एकूण दाहा चावर देनी तक्षीमीचे भाऊ सचंत्र आहेत. बाकी पांच चावर पाटिलकी वडीलपण संभाजीचे, आपला बाप हिरोजी इंदुलकर यानें विकत घेतलें. संभाजीचे कर्जदारास राजश्री स्वामींसंनिध होत दिले, बितपरील—

हणवंतमीर

२००

भद्रगारी

३००

साना नाईकवाडी यांचे घोडीबाबत कजिया

माणकोजी बिन डुलवाजी इंदुलकर २१७.

एकूण सातशेंसत्रा देऊन संभाजीची तक्षीम विकत घेतली. दिवाणाने कागदपत्र शेरणी देऊन घेतले व गांवास देऊन, गोतास जेवण करून, वरें गांवकऱ्यांस व देशाक यास दिलीं आणि महजर करून घेतले. त्याप्रमाणें वतन अनभवीत आलों. थ्याउपरी महाराज राजश्री

शिवाजी राजे यांची इतराजी हिरोजी इंदुलकर आपले याप यावरी होऊन मौजे आरे तर्फ परळी येथें मारिले. घर दिवाणांत कैद केलें. तेव्हां वतनाचे कामदपत्र होते ते गेल. आपण ते समयी बाह्य दिवसांचा होतो. मोगलाई जाहली. धामधुभीचा प्रसंग. मुतालीक वतनावरी होता तोही देशावरी गेला. आपली आई मौजे दंडवज तर्फ निरथडी येथें जाऊन राहिली. करंज्याच्या वतनावर हसाजी पाटील व संभाजीचा धाकटा भाऊ आमची तिसरी तक्षीम व वडीलपण करीत होता. त्यास स्वामी खेडकडुसाहून फत्ते करून सातारियास वेदा घातला, ते प्रसंगी हसाजी गडावरी चाकरीस होता. त्यास तो गोळी लागून मृत्य पावला. आपले कोणी वतनावरी नव्हते. येसजी बिन आप्पाजी पाटील आमची तक्षीम करूं लागला. त्याउपरी पांच सात वर्षांनी आपण मौजे मजकुरास आलों. आपली तक्षीम करूं लागलों. त्या वडीलपणाच्या काह्यास कजिया केला, परंतु त्यांनीं रेडई करून आपलें चालों दिल्लें नाहीं. आपलें वडीलपण खरें आहे. मुतालीक विभाषा वतन चालवीत होता. तेव्हां भोगवटा आहे. त्याउपरी हसाजी इंदुलकर त्याजप्रमाणें करीत आला. मुतालिकाजवळ वतन खरीदी केलें. ते समयीचा एक कामद साक्षपत्र सुभेदार व हवालदार व देशक यांच्या शिक्ष्यानिशीं व निग्मेचे भाऊ कीरदंत व कुळकर्णी व चौमुले व बलुते व शिवपडे पाटील यांचे साक्षीनिशीं पत्र आहे, तें आपण तलास करून आणिलें आहे. तें मनास आणून भोगवटा पाहून आपले वडीलपणाचे काह्ये आपल्या दुमाला केले पाहिजे हणोन विदित केलें व साक्षपत्र आणून दाखविलें. त्यास भोगवटा मनास आणितां तिसरी तक्षीम संभाजी बिन अंतोजी इंदुलकर याचें वडीलपण देखील खरें; त्यानें आपले संतोपें हिरोजी इंदुलकर यास विकत दिल्लें. हें खरेंखुरें ऐतें कळों आले. त्यावरून तिसरी तक्षीम पाटिलकी वडीलपण तत्रीफ नांव नागर व होळीची पोळी, देऊळचा घट, वात वाजंतर व महार व सेवाधार व बाजे कानूकायदे तुझे दुमाला केले असत. येसजी इंदुलकर यास वडीलपणाशीं संगंध नाहीं. सदरहू तिसरी तक्षीम पाटिलकी वडीलपण तूं आपले पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें अनभवून दंडकप्रमाणे वतनाची सेवा करून सुखरूप रहाणें. या वतनसंबंधे तुझे माथां शेरणी हुतर्का रुपये २०० दोनशें करार केले असत. त्याचा वसूल हुजूर जाहला असे. छ २२ रमजान, राके ७० रुधिराद्वारी संवत्सरे, सन आर्वा आर्वेन मया अलफ. पत्रें चिटणिसी. कार्तिक शुद्ध नवमी, भृगुवासर हेविपयीं.

१ मुख्य पत्र.

१ देशमुख व देशपांडे.

१ देशाधिकारी.

१ मौजे करंजें तर्फ मजकूर.

वतनपत्र ८.

बावाखान बिन इस्मालखान गोरी निमे मोकदम वडील तर्फ मौजे कावज, तर्फ कर्नात मावळ याजमध्ये व पोलादशाहा बिन नूरशाहा सैद याजमध्ये मौजे मजकुरचे सदर हू निमे मोकदमीचा कजिया लागला होता. याजकारिता पोलादशाहा सैद सन इहिदे अर्बिन या सालात जिल्हेकडे फिर्याद साला की, मौजे मजकुरची निमे मोकदमी वडील तर्फ आपली, त्यास आपली वडील साखराई सैदीण इने वतन अनभविले तिचा वश आपण आहो. पुस्त वरपुस्त आपले वडील, वडील वतन अनभवीत आले असता, ये आमदानीत बावाखान गोरी आपणासी कजिया करतो त्यास आपणून त्याचा व आपला करिना मनास आपणून बरहक इनसाफ केला पाहिजे त्यावरून पडित मशारनिव्हेनी बावाखान याजला तलज करून हुजूर आणून येवाचे पुरशीस केली, तेव्हा यानी आपले वर्तमान जाहीर केले की, मौजे मजकुरची दरोबस्त मुकदमीचें वतन गोरी मुसलमान आपले वडील वडील त्याचे त्यास निमे मोकदमी धाकटी तर्फ इना खावद आलाहिदा आहे. निमे मोकदमी वडील तर्फचा खावद आपण आहो. आपले वडील वडील खात आले त्यास आपला वडील भिराजी बिन मीयाजी गोरी व त्याची औरत साखराई गोरी ही वडील व भिराजीचा सख्खा धाकटा भाऊ हुसेन गोरी त्याचा वश आपण, त्यास भिराजीचे नकल झाले. भिराजीचे व त्याचे मागे साखराईने पाटिलकी केली. त्याचे मागे आपला वडील हुसेन गोरी याने व त्याच्या बशाने निमे मोकदमी वडीलपण वडीलतर्फचे वतन अनुभाविले. त्याप्रमाणे आपले वतन गोरीचे खरें, सैदाचे नव्हे पोलादशाहा सैद यासी काहीं वतनासी समप नाही. तो शोडपणे गळ्या पडतो. तरी याची चौकशी करून बरहक इनसाफ केला पाहिजे म्हणवून बावाखान गोरी याने जाहीर केले. त्यावरून सदरहूप्रमाणे दोघाच्याही तफरिरा व कतबे पडितमशारनिव्हेनी घेतले व जमान मागितले. त्यावरून हरदोजणानी सन इहिदेत जमान दिले. वितपशीलः—

पोलादशाहा याने जमान मलिक पाठील मुसलमान कसबे खेड शिवापूर, तर्फ खेडेंवारे यासी दिले वरहुकूम कतबा. छ १७ जमा-
दिलाखर १.

बावाखान याने जमान रहिमान व दावजी तुपे वेसाई व मोकदम मौजे कडभें, तर्फ पानमावळ यासी दिले कतबा. छ ४
रमजान १.

येणप्रमाणें जमान कतबे जिल्हेकडे दिले. त्यावरी याची चौकशी मनास आणाव-
याकारिता मौजे मजकुरचे वतनदार, थळकरी व बलुते व तुलात पडित मशारनिव्हेनी हुजूर
आणवून येवाचे त्यास पुरगिसा पृथकाकारे नावनिश्चिार करून पूर्वाळ फेफियत फेरी
अहे ते लेहून देण ह पुस्तोन त्यानी सांगितल्याप्रमाणे त्याचे करिने लेहून घेतले. त्याची
चौकशी मनास आपिता ठिकाण न सांगेंचे जादलें. व कागदपत्र पूर्वाळ दो(हो) वादीयाकडे

असतील ते आणविले. त्यास राजश्री दादोजी कोंडदेव याचे कारकिर्दीचा म्हजूर मौजे मजकुरचे मोकदमीचा होता तो आणविला. तो बावाखान यांनीं आणून दाखविला. तो पाहतां, त्यांत अर्थ कीं, मुसलमानांचें मोकदमीचें वतन खरें; त्यास दोघे भाऊपणीयांत मांडों लागले झणवून दोघांस दोन तर्फां निमेनिम करून दिल्या आहेत. नाचें मात्र दोघांचीं लिहिलीं आहेत, यामुळें सैद किंवा गोरी हें ठिकाण लागेना. भोगवटा पूर्वींल मनास आणितां पांढरींतील गोही साक्षमुळें साखराईनें पाटिलकी केली आहे, तिचा दाखला पुरला. परंतु साखराई सैदीण किंवा गोरी हें ठिकाण गोही साक्षमुळें अगर कागदपत्रामुळें लागेनाचें जाहलें. तेव्हां सदरहू वर्तमान सालमजकुरीं पंडित मशारानिल्लेहीं हुजूर विदित केलें. तें सविस्तर मनास आणितां हरदोजण साखराईचे म्हणतात ते गोरी किंवा सैदीण हें ठिकाणीं लागत नाहीं. तेव्हां याची क्रिया दिव्य मशीदीचें रांजणगांवीचें दावें, ऐसा निश्चय करून पंडित मशारानिल्लेस आज्ञा केली कीं, दोघांस रांजणगांवीचे मशीदीचे क्रियेस पाठविणें, तेथून क्रियेमुळें निर्वाह होईल त्याप्रमाणें दिले लावणें. त्यावरून पंडित मशारानिल्लेहीं या हरदोजणांस पुरशीस केली; तुमचा कजिया आजि दहा पांच वर्षे पडिला आहे, निवाडा होत नाही. याउपरी तुझीं क्रिया दिव्यास रजावंद होत असाल, तरी राजी होऊन राजी-नामे व वर्तावयाचे जामीन देणें, झणजे रांजणगांवास हरदोजणांस पाठवून देऊं; तेथें क्रिये-मुळें निर्वाह होईल त्याप्रमाणें वर्तणें. त्यावरून या हरदोजणांहीं निश्चयास राजी झाले आणि राजीनामे लेहून दिले वितपशील.:-

दस्तक बेशमी पोलादशाहा बिन नुराद-शाहा सैद, मौजे कात्रज, तर्फ कर्यातमावळ, सुरुसन सलास आबैन मया व अलफ. साहेबांचे शेवेसी. राजीनामा लेहून दिल्या एसाजे, बावाखान गोरी याचा व आपला मौजे मजकुरचा पाटिलकीचा कजिया लागला आहे. साखराई हे शाहाबुद्दीन आपला वडील याची बायको तिचे वंशीचा आपण आहों, ऐसें असोन बावाखान गोरी वगैरे झणतात जे, ते साखराईचा वंश आपण आहों. साखराई गोरी याची बायको ऐसें झणतात. याचा दाखलाहीं पाहतां ठिकाण लागेना, याकरितां साहेबीं क्रिया नेमिली. त्यास हरदुजण क्रियेस रजावंद जाहलों असों. मशीदीच्या रांजणगांवास जाऊन मशीदीची क्रिया करून

दस्तक बेशमी बावाखान बिन इस्माल-खान गोरी, मौजे कात्रज, तर्फ कर्यातमावळ, सुरुसन सलास आबैन मया अलफ. साहेबांचे शेवेसी. राजीनामा लेहून दिल्या एसाजे, पोलादशाहा सैद याचा व आमचा मौजे मजकुराचा पाटिलकीचा कजिया आहे. त्यास गोही दाखले पाहतां ठिकाण लागला नाहीं. पहिले गांवीची पाटिलकी साखराईनें केली आहे. तिचें अडनाव गोरी ऐसें आहे. ते साखराईचे वंशीचे गोरी आपण आहों. ऐसें असोन पोलादशाहा झणतो कीं ते साखराई सैदाची आहे. यावदल निवाडा होईना, यांजकरितां हद्दीं आपण क्रियेस राजी जाहलों आहों. साहेबीं मशीदीचे रांजणगांवास आहों व पोलादशाहास पाठविलें. हरदोजण

क्रियेस खरा जाहलो तरी सारी पाटिलकी आह्मी खाऊ जरी क्रियेस खोटे जाहलो तरी दरोबस्त पाटिलकी गोरी यानी खावी. आपणास पाटिलकीशी समध नाही. साखराई पाटलीण हे आपल्या वडिलाची बायको खरी, सैद साव मिराशा आपले चुलते व मीयाजी आपला आज्ञा सैद, हे क्रियेनिशी खरे करून देईन. आपण क्रियेस खरे जाहलो, तरी बाबाजी वगैरे गोरी याची पाटिलकीशी गरज नाही आपण खोटा निवाडो तरी आपणास वतनाशी समध नाही हा कतवा लेहून दिव्हा सही. ताजा कलमः—बाबाजी गोरी यानी क्रिया करून खरा जाहला तरी दरोबस्त पाटिलकी गोरी यानी खावी. सैदास पाटिलकीशी समध नाही आपल्यास वर्तावयासी साहेबापाशी पहिले जमान दिव्हे आहेत. तोच करार आहे. हे लिहिले, सही निशाणी नागर विकलम धोडो नामदेव लाडे देशपाडीये कर्यातमावळ, छ १२ रविलाखर राजीनामा १

येथेप्रमाणे हरदोजणानी राजीनामे व जमान पेशजीचे खरे असत झणून सदरहू-प्रमाणे लेहून दिव्हे क्रियेस रजावद जाहलो असे. त्यावरून हुजूरून राजश्री मोरो नारायण सुभेदार प्रात कडेंराजणगाव यास आज्ञापत्र खास दसूर सहीचे सादर केले की, या हरदोजणापार्शी कसवे राजणगावचे मशीदीची क्रिया घेवविणे खरा खोटा याचें स्थळपत्र हुजूर पाठवणे झणोन हुजूरून नरावर साताजी वोरकर देऊन जिल्हेकडील लोक व पत्रें देऊन राजणगावास दोघास रवाना कराविले. हुजूरच्या लोकानी हरदोजणास सुभा नेले सुभेदार मजकूर याने आपले पत्र सुभाचे लोक देऊन कसवे मजकुरास पाठविलें. तेथील पारिपत्य-गार व गावचे बतनदार जमा करून त्यास हुजूरचे आज्ञेचे वर्तमान लोकानी सांगितलें. यावर आज्ञापत्रावरून कसवे मजकुरचे समस्तानी बसोन या दोघाच्या राजीपणें स्थळचे पद्धतीप्रमाणे क्रिया बावाखान याजकडून करविली पोलादशाहाने याजपासून क्रिया घेतली पपरा दिवस तेथें मशीदींत हरदोजण ठेऊन हुजूरचे लोकाचे गुजारातीने जाहलें वर्तमान बावाखान गोरी व पोलादशाहासी खरं करून त्याची जयपत्रें दोघास दोन कसवे मजकुरचे

तेथे जाऊन मशीदीची क्रिया होईल त्याप्रमाणे वर्तणूक करू. जरी पोलादशाहा क्रियेस खरा जाहला आणि आपण गोरी खोटे जाहलो तरी दरोबस्त पाटिलकी पोलादशाहा सैद याने खावी. आपल्यास पाटिलकीशी समध नाही. साखराई मिराजीची बायको मिराजी व मीयाजी गोरी हे आपले वडील आहेत. त्याचा वरा आपण आहो. ऐसे आमण क्रिया करून खरें करून देऊ आपल्यास क्रिया लागली झणजे दरोबस्त पाटिलकी सैदानी खावी. आपल्यास समध नाही. हा कतवा लेहून दिव्हा सही. आपलेस वर्तावयासी जमान पहिले कडधाचा पाटिलसाहेबासी दिव्हा आहे तोच करार आहे. हे लिहिलें सही. निशाणी नागर विकलम धोडो नामदेव लाडे देशपाडीये कर्यात मावळ, छ १२ रविलाखर राजीनामा १.

समस्तानी दिल्ली तीं हरदोजणानी घेऊन उपरातिक क्रिया घेतली हणून गावची बखर व सुभाची पत्रे व या हरदोजणा(स) हुजूरच्या लोकानी हुजूर आणिले हरदोजण हुजूर आले दोघाजवळ स्थळची जयपत्रे दोन होती, ती दोघानीही हुजूर हाजीर केली ती छ ६ रजवी मनास आणिली बितपशील अस्सलप्रमाणे —

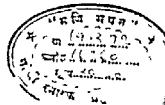
“ छत्रपती स्वामी पतसचीवसाहेब ”

“ जयपत्रे, शके १६६४ दुदुभीनाम सवत्सरे, श्रावण कृष्ण ८ गुरुवासरे ते दिवशी वे हुजूर गोत मोकदम व शेते महाजन, कसबे राजणगाव, तर्फ मजकूर सरकार जुजर, मुरुसन ११५२ या विद्यमाने अग्रवादे बावाखान बल्लद इस्मालखान गोरी व पश्रमवादी पोलादशाहा बल्लद नूरशाहा सेद, मौजे कात्रज, तर्फ कर्यातमावळ, प्रात मावळ, जयपत्र ऐसेजे, मौजे मजकूरची मुकदमी दरोबस्त मुसलमानाची तर्फा दोन, त्यापैकी निमेचा धाकटा खानाजी गोरी बाफी वडील तर्फ निमे मोकदमी त्याचे हरदोजणात भाडण की, दोघेही क्षणतात की, साखराईचे बशीचा येबावेचे वडील तर्फ निमे मोकदमीचे हरदोजणात सातारा महाराज राजश्री—चे दरबारी पाडिला त्यास तेथे मजकूर मनास आणता राजदरबारी दिव्य करावयाचा निश्चय जाहला महाराज राजश्री स्वामीनी व राजश्री साहेबी आपलीं पत्रे राजश्री पतसुभेदार साहेबास देऊन मलठणास बराबर हुजरे देऊन पाठविले त्यास मलठणी राजश्री सुभेदार साहेबी सदरहू त्रिवर्ग, सरकारचे लोकासमागमे देऊन पाठविले. त्यास राजश्री साहेबाचे आज्ञापत्री हुकूम केला की, मौजे कात्रज, तर्फ कर्यातमावळ येथील निमे तक्षीम वडीलपणाची, त्यात पोलादशाहा सेद व बावाखान गोरी या दोघात कजिया लागला आहे गोहीसाक्षमुळे निर्वाह होत नाही याकरिता राजश्री स्वामीनी मराठीची क्रिया नेमून कसबे मजकुरास हरदोजणास पाठविले आहेत येविषयी मोरो नारायण सुभेदार, परगणे मजकूर यासी पत्र सादर आहे त मनास आणून हरदोजण कसबे-मजकुरास पाठवितील तरी समस्त मिळोन पद्धतप्रमाणे क्रिया घेऊन, खरा कोण व खोटा कोण हे लेहून पाठविणे, क्षणतून राजश्री साहेबी आज्ञापत्र कसबे मजकुरास सादर केले. व राजश्री सुभेदार साहेबी कसबे मजकुरास ताकीदपत्र सादर केले की, मौजे कात्रज, तर्फ कर्यातमावळ, येथील पाडिलाचा कजिया आहे त्यास महाराज राजश्री स्वामी यानी व राजश्री यानी कर्यात मजकुरास दिव्य करावयास पाठविले आहेत तरी याचे वर्तमान मनास आणून, दिन शुद्ध पाहून, श्रीचे दि य थापासून तथील पद्धत असेल त्याप्रमाणे घेणे आणि होईल ते वर्तमान बयाजवार हुजूर अर्जेदास लेहून पाठविण येविषयी दिवसगत न लावणे बहुत जलदीन याचा निर्गम करणे क्षणोन राजश्री सुभेदार साहेबी पत्र सादर केले त्यावरून मग राजश्री साहेबाच्या हुकुमावरून हरदोजणासी पुशिले की, तुही श्रीचे क्रियेस रजावद आहात की काय ? त्यास हरदोजण राजी होऊन राजीनामा

लेहून दिल्ली कीं, बावाखान गोरी यानें न्हाऊन धुवून श्रद्धिवाची क्रिया करावी. साखराई गोरी आपली बडील, तिचे वंशिक, आपण, तिची अवलाद बडील तर्फेंस निमे मोक्दमचे खावंद पोलादशाहा सैद याचा काहीं तालुका नाहीं झणोन श्रद्धिवाची क्रिया करून पोलादशाहा सैद याच्या हातीं उदी उचलून देतों. झणोन बावाखान गोरी क्रिया करावयासी राजी जाहला व येणेंप्रमाणें पोलादशाहा सैद बावाखान याजपारीं क्रिया घ्यावयासी राजी जाहला. राजी जाहलियावरी हरदोजणांस ह्मलें कीं, श्रद्धिवळांत दहा आणि पांच, पंधरा रोज वाती लावून बैसावें लागेल. ज्यास क्रिया लागेल तो खोटा. स्थळ मजकुरची पद्धत पंधरा रोज बैसावयाची आहे. दशरात पंचरात लेहून देणें. त्यास हरदोजणांनीं दशरात पंचरात लेहून दिल्लें कीं, दाहा आणि पांच-पंधरा रोज श्री देवळांत जेणेंप्रमाणें क्रिया करावयाचा निश्चय जाहला आहे, त्याप्रमाणें क्रिया करून, वाती लावून पंधरा रोज श्रीचे देवळांत बैसोन, ज्यास क्रिया न लागे, वतन खाई; ज्यास क्रिया लागेल तो खोटा, वतनासी संमंध नाहीं. झणून हरदोजणीं दशरात पंचरात लेहून ठेवून राजीनाम्याच्या मजकुराप्रमाणें व दशरात पंचरातच्या मजकुराप्रमाणें इस्तकनील, श्रावण शुद्ध ८ गुरुवार तागाईत श्रावण वद्य ८ गुरुवारपावेतों पंधरा दिवसांचा नेम करून, श्री देवाची क्रिया करून, वाती लावून, हरदोजण श्री देवळांत बसले. त्यास रक्षण सरकारचे लोक व कसबे मजकुरचा मुजावर होता. त्यास पंधरा रोज नेम मुजरल्या उपरी दोषां बायांची रुवरू सैदअल्ली मुजावर कसबे मजकूर यासी बोलावून, सत्य घालून सरकारच्या लोकावियमानें पुरशीस केली. कोणास काय अजमत जाहली ते जाहीर करणें. त्यास मुजावर मजकुराने हकिकत जाहीर करून लेहून दिवली कीं, पहिले दिवशीं क्रिया केली तेव्हां उदी घेते वेळेस पोलादशाहा सैद कापला. त्याउपरी तिसरे दिवशीं पोलादशाहाचा दिवा जळाला नाही. तेल पालथें जाहलें. तीन वस्त दिवा लाविला परंतु लागला नाही. बोलबोल दिवा जळाला. रोज आठ बावाखान गोरीचा दिवा चांगला जळाला. त्याउपरी नववे दिवशीं सैदाचा दिवा विशाला. चौदावे पंधरावे दिवशीं पोलादशाहा मुरकुंडी घालून निजला कीं, हीं व बाजतें व पंधरावे दिवशीं पोलादशाहाचा दिवा जळाला नाही. दिव्यांचे भडके जाहले. येणेंप्रमाणें हकिकत सरकारचे लोक त्रिवर्ग यांचे रुवरू मुजावर मजकुराने पोलादशाहा सैद यासी श्रद्धिवाची अजमत घडली ते जाहीर केली. बावाखान गोरी यासी क्रिया लागली नाही. खरा निघाला. त्यास हरदोजणांनीं राजीनाम्यांत व दशरात पंचरातींत लेहून दिल्लें आहे कीं, ज्यास क्रिया लागेल तो खोटा, वतनासी संमंध नाहीं. ज्यास क्रिया न लागे तो खरा, त्यांन वतन खावें. त्यास लेहून दिल्लीयाप्रमाणें निश्चय केला कीं, बावाखान गोरी श्रद्धिवाच्या परांतून खरा निघाला. त्यांन निमे मोक्दमी निमे तक्षीम खावी. पोलादशाहा सैद यासी श्रद्धिवाची अजमत जाहली तो खोटा, वतनासी संमंध नाहीं. हें जपय लालिलें. सही मिशाण नांगर निजलग अनाजी यादव जोशी कुटुंबणीं कतबे मजकूर.

याप्रमाणें याजपार्शी व पोलादशहापार्शी एकाच मजकुराचीं निवाडीयाचीं जमपत्रें दोन दिव्हीं, ती दोन्ही मनास आणिता, एकच अर्थ दोहीचा लिहिला त्यात सारांश की, पोलादशहा सैद यास क्रिया लागली, खोटा जाहला. त्यास वतनासी संभध नाही. बावाखान गोरी खरा जाहला, त्याने वतन अनभवावे, ऐसें लिहिले असं तेव्हा पोलादशहा सैद यासी हुजूर पुरशीस केली की, क्रिया जाहली, तू खरा जाहलास किवा खोटा जाहलास ? याचे वर्तमान जाहीर करणे तेव्हा त्याने जाहीर केलें की, आपणास क्रिया लागोन देवाची अजमत घडली. आपण खोटा जाहलो. याउपरी मौजेमजकूरचे पाटिलकीच्या वतनासी संभध नाही. आपला अगर आपले निसबतीच्या सैदास वतनासी संभध नाही बावाखान गोरी क्रियेमुळे खरा जाहला त्यास काही अजमत घडली नाही गोरीच वतन खरें, साखराई गोरी खरी. मौजेमजकूरचे मोकदमीचे वतन दरोनस्त गोरीच खरे जाहले. त्याचे त्याच्या दुमाला केले पाहिजे याप्रमाणे हुजूर सभास्थानी श्रुत केले, ते मनास आणून बावाखान गोरी यास त्याजकडून आलाहिदा येजितखत देविले आणि स्थळचे जयपत्र याचे याजकडे देविलें. आणि पोलादशहा सैद खोटा जाहला दखवून त्यास बुर करून, बावाखान गोरी खरा जाहला याजकरिता स्वाभी कृपाळू होऊन, जयपत्राप्रमाणें मौजेमजकूरची वडील तर्फे निमे मोकदमीची बावाखान गोरी याची—याच्या दुमाला करून, शिरपाव देऊन वृत्तिपत्र गोरी मजकुरास सादर केले असं. तरी साखराई गोरीचा वंश बावाखान गोरी, त्यास निमे वडील तर्फेचा मानपान, होळीची पोळी वंगरे उत्पन्न काळी पादरीतील हळू आदा व पालणूक देणे, मागणें. घरे, शेत, मिरासीची इनाम वंगरे जे मुदामतप्रमाणें चालत आले असत त्याप्रमाणें बावाखान गोरी यासी व याचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेन वतन चालवून गावची लावणी उगवणी याचे हात करून दडकप्रमाणें वतनाची सेवा घेणे पोलादशहा सैद वंगरे सैद यास याउपरी मौजेमजकूरच्या वतनासी अर्धाअर्धी संभध नाही त्यान स्थळचे निवाडपत्र आणिलें होतं, ते हुजूर घेतलें असं ते खोटा आहे, ते गोरी मुसलमान याचे वतन दरोनस्त खरे असं या निमे वतनसंभध बावाखान गोरी याचे माथा जीवन माफिक दुतर्फा शेरणी रुपये ३०० तीनशे करार केले असत याची उगवणी जिन्हेंकडे जाहली असं. या पत्राची प्रती तेंहून घेऊन अस्तंत पत्र भोगवटीयास परतोन देणें छ—संन खमस अर्बेन, पत्रे, वेशाव वय नुर्ताया, सौम्यवातरे, भंरु ७० रक्षाक्षीनाम सवत्तरे. येविपयानी पत्रे:-

- १ मुल्यपत्र
- १ देशमुख, देशपांड
- १ निम्नचा मोहदम फलाइशाता विन नुरथला.
- १ इशाधिकारी
- १ राजर्षी पतव तीव.

वृत्तिपत्र ९.

दर छ १० मोहरम सन सल्लास सलासीन.

यादी राजपत्र कृष्णाजी विन नरसोजी बोडका मोकदम, मौजे गहुजे, तर्फ कर्यात-
मावळ, सुम्सन इसने सलासीन मया अलफ दिव्हे वृत्तीपत्र ऐसेजे, मौजेमजकूरची मोकदमी
बरोबस्त पुस्तदरपुस्त आपली आहे ऐशीयास दहावीस वर्षे धामधुमेकरिता गाव उजाड
पडला होता अलीकडे मोगलाचा सल्ला जाहला ते समयी आपण गावावरी आलो आणि
कोल घेऊन वसाहती केली ते समयी सोमाजी विन बापुजी बोडका आटपडीकडे होते.
तेथून मौजेमजकुरास येऊन रयतावियाने कौल घेऊन बोवाडा घातला ते वेळेस आपले व
बाबाजी बोडका आपले निमेचा धाकटा भाऊ याचे भाऊपणाचे भाडण लागले होते. प्रसगी
सोमाजी देशातून येऊन कजिया केला की, हे दोघेही धाकटे, आपण दोघाहून वडील
आहो, ऐशी तररीर मौजेमजकूरच्या गोतापशी केली. त्यावरी राजश्री अनदराऊ बहिरव फिले
सिंहगटीहून गावास आले आणि हक जव्हारीचे गोत जमा करून, करिना मनास आणिता
सोमाजीची वशावळी आपले वशावळीस मिळविली नाही. आपला मूळपुरुष येसजी पाठील
त्याचे दोघे, वडील बाबाजी त्याचा वरा आपण, धाकटा रामजी त्याचा वरा हिरोजी व
बाबाजी हे दोन वरा खरे. तिसरा भाऊ आपणास डाडका नाही. ऐसें आपण लेहून दिव्हे
सोमाजीने लेहून दिव्हे की, मूळपुरुष सोनजी त्याचे पुत्र तिघे वडील कोंडाजी त्याचा
वंश आपण, दुसरा बाबाजी त्याचा वरा कृष्णाजी, तिसरा रामजी त्याचा वरा बाबाजी
याप्रमाणे वशावळी आहे. ऐशी तररीर लेहून दिव्ही याउपरी राज मशार-
निव्हेनी पादरीच्या व भोवरगावीच्या मुखे दाखले मनास आणिता मूळ-
पुरुष येसजी पाठील यास लेक दोघे वडील बाबाजी व धाकटा रामजी, याचा वरा
कृष्णाजी व हिरोजी व बाबाजी आहेत तिसरा वडील कोंडाजी सोमाजीने आपला वरा
लेहून दिव्हा त्याचा थग लागत नाही ऐसें खरे जाहले त्यावरी गोतास निरोप घेऊन
राऊ किडवास आले सोमाजी गावीहून निघोन राजश्री पताजीपत याकडे घेऊन, पागेत
चारुती राहून, त्याची पने गडास व जमीदारास घेतली, आणि बरोबर हुजग्या घेऊन आला
तीं पत्रे त्यानी मनास आणिता, वडीलपण व निमे मोकदमी सोमाजीकडे व निमे कृष्णा-
जीस घेऊन, पत्रे करून देणे ऐसी जोर बजोर हुकूम पत्रे आली तेव्हा आपण गैरहजीर
दाला आपले भाऊ गिरजोजी व चाहूजी यासी जोराधारनि नेऊन, याचा निमे मोकदमीचा
कागद लेहून घेऊन, निमे मोकदमी व वडीलपण सोमाजीस देऊन, गोताचा कागद
करून दिव्हा. त्याप्रमाणे राजश्री पताजीपत यानीही आपली पने करून दिव्ही त्या तामा-
स्त आपण जाज आठ नऊ वर्षे बांहर पडिलो आहां. सोमाजी मौजेमजकूरची मोकदमी
खात आहे. तरी साहेबी सोमाजीस आपणून, गोतमुखे वरहक निवाडा करून आपले पतन
२१. ले गुमाला केले पाहिजे लणून तंवा हुजूर सातारीपाये मुकामी घेऊन पिवित फेलें

साक्ष अगर् कागदपत्र नसिला तरी अक्षि दिव्य नेमून यावे साप्तत मौजेमजकूरची समा-
कुळ पादरी व देशमुख व देशपाडे व भोवरगावीचे गोत व तर्फे हवेली पुणें येथील गाव-
गजाचे गोत हुजूर आले आहेत त्यास शपथपूर्वक पुरुरीस करावी आणि गावगजाचे
पाटील व मौजेमजकूरचे बलुते पृथकाकारें सत्य स्मरोन सागतील, ते मनास आपून निवाडा
करावा सोमाजीस अक्षि दिव्य नेमून यावे ऐसे नाही याप्रमाणे मजलसीच्या व गोताच्या
विचारे खरे झाले त्यावरून समाकुळ पादरी व भोवरगावीचे गोत बैसतून, त्याच्या
माथा बेलभडार चालून, सोमाजीची हकीकत काय असेल ती सत्यपूर्वक बेताळीस स्मरोन
विदित करणे त्यावरून पादरीमे व भोवरगावच्या गोतानें पृथकाकारे सांगितले की,
कृष्णाजी व हिरोजी व बावाजी हे वडिलातागाईत मौजेमजकूरची मोकदमी आजीपावेतों
अनभवीत आले आहेत सोमाजीचें आदिअवसान आपल्यास ठावके नाही, अगर्
आपल्या वडिलानीही काही सांगितले नाही दखून सदरहू गोतानें साक्ष दिव्ही त्याप्रमाणें
नावनिशीवार साहिदीनामा लेहून घेतला आणि दुसरे दिवशी तुजला व सोमाजीस व
समाकुळ पादरीस व भोवरगावीचे गोतास हुजूर राजश्री—स्वामीसन्निध नेऊन उभे केले व
तुजा हरदोषादीयाचे कतबे व तकरिरा व राजीनामे गोताचा साहिदीनामा होता तो वाचून दाख-
विला. त्यावरून राजश्री स्वामीनी अवच्या गोताच्या मुखें मनसुफी मनास आपून साहिदीनामा
पाहिलीयावरी आज्ञा केली की, सोमाजीचा भोगवटा या आठा नवा वर्षापलीकडे पाच सहा
डोया नाही व कागदपत्रही नाहीत व पादरीच्या व हक जव्हारीच्या साक्षीनशी कौडाजीचा
वश सोमाजी, कृष्णाजी व हिरोजी व बावाजी यांच्या घरातील नाही आणि सोमाजी
दोन चार मनसुफीस राजी होऊन भैरराजी झाला ते सोमाजी शेंडपणे गळा पडतो त्यास
सोमाजी खोटा आहे ऐसे झाले त्यावरी सोमाजीस पुरुरीस केली की, तू कोणे ठिपाणेहून
आला आहेस हा करिना विदित करणें त्यास सोमाजी बोलिला की, आपण आठपाटीस
होतो त्यास मुलखास कौल झाला ते समयी आपण बावाजी बोडका याच्या बोले रय-
तावीयाचा कौल घेऊन, गावावरी येऊन राहिलो, ऐसें बोलिला त्यावरी राजश्री—स्वामीनीं
सोमाजीस आज्ञा केली की, तू जिकडून आलास तिकडे जाणें तुजला मौजेमजकूरचे मोक-
दमीशी सवध नाही तरी येजितखत लेहून देणे म्हणून आज्ञा केली त्यावरून सोमाजी
बोडका यानें आपले खुद रजावदीनि हाजीर मजालशास राजश्री—स्वामीसन्निध छ २९
अमादिलाखर व मार्गशीर्ष शुद्ध प्रतिपदा, भृगुवारी येजितखत तुझ्या व हिराजीच्या नावें
लेहून दिव्हें की, आपण नाहक कृष्णाजी व बावाजीच्या गळा पडलो होतो. त्यास आपण
आपले तकरिरिकरून व गोताचे साक्षीनशी व भोगवटाही झाला नाही यामुळे आपण व
आपले भाऊ खडोजी बोडका ऐसें खेडे झालो याउपरी आपण अगर् आपले वरीचा कोणी
कृष्णाजी व बावाजीसी मोकदमीचा वाद सांगेल, तो गोताचा खोटा व दिवाणचा गुहेगार,
ऐसें येजितखत लेहून तुजला दिव्हें. त्यावरी राजश्री—स्वामीनी तुही मोकदमी तुझे दुमाला

करून शिरपाव देऊन, वतनपत्रें करून यावयाची आज्ञा करून, कृष्णाजी व हिरोजी व बावाजी बोडके यांस जिल्हेचीं पत्रें करून घेणें झणून राजश्री—स्वामींनीं आज्ञा केली. त्यावरून सोमाजी तुड्या गळां झोंडपणें पडत होता तो खोटा झाला. याकरितां मौजे-मजकूरचे मोकदमीचे अगदीं वतन तुजला व हिरोजी व बावाजी बोडका याचे दुमाला कलें असे. तरी तुहीं दोघे भाऊ येणेंप्रमाणें मौजेमजकूरच्या मोकदमीचे मान वांटून घेणें वितपशीलः—

तुजकडे मान वितपशील आधीं.

१ नांगर.

१ दसरीयाचा मान.

१ शिराळशेठ.

१ पासोडी निमे.

१ खोबऱ्याची वाटी निमे.

१ तश्रीफ आधीं.

१ बिडा आधीं.

१ चांभारापासून पायपोस जोडा.

१ फांटीयाची मोळी आधीं.

१ हेंस, घर, पालक.

१०

हिरोजी व बावाजी यांकडे मान वितपशील मागें.

१ होळीची पोळी.

१ दिपवाळीचा मान.

१ गौरीचा मान.

१ पासोडी निमे.

१ खोबऱ्याची वाटी निमे.

१ तश्रीफ मागें.

१ टिळा.

१ चांभाराकडून पायपोस जोडा.

१ हेंस, घर, पालक.

१ फांटीयाची मोळी मागें.

१०

येणेंप्रमाणें तुजकडे व हिरोजी व बावाजी बोडके यांकडे सवरहू दाहा दाहा मान दिव्हे असेत. तरी सवरहू वांटणीप्रमाणें निमे निमे मान व काळी पांढरी व वतनामुळें हळू लाजिमा उत्पन्न होईल तें व कोळी याकडील पाणी निमें निमेंप्रमाणें, मौजे-मजकूरचे मोकदमीचे वतन दोघे भाऊ पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें अनभवीत जाणें. वतनसंमधें तुझे माथां शेरणी रुपये—कुलबाब दुतर्फा दोघांकडे करार केली असे. सवरहूची उगवणी करून पावलीयाचे जाव घेणें. तेणेंप्रमाणें मजुरा असे झणून. याविषयीं पत्रेंः—

१ वतनपत्र.

१ देशमुख, देशपडि.

१ देशाधिकारी.

१ कुळकर्णी, चौगुला व रयान.

१ राजश्री पंतसचीव.

५

एकूण पांच पत्रें देणें.

वतनपत्र १०.

राधो नारायण व खडो नारायण प्रभू उपनाम कर्णाक देशपाडे, पेण पंचमहाल, परगणे साकसें, यात कल्याण, तळकोकण यासी दिल्ले वतनपत्र ऐसेजे, तुह्मी शाहूनगर-नजिक किळे सातारा येथील मुक्कामी स्वामीसजिध येऊन विनति केली की, परगणे मज-कूरचे देशपाडेपणाचे दरोवस्त वतन पुरातन आपले, आपले वडील वालजी शिमाजी व आप्पाजी शिमाजी हे वृत्ती अनभवीत असता, देवजी दत्ताजी व गणेश दत्ताजी प्रभू याचे वडील केशव प्रभू यासी देशपाडेपणाची गुमास्तगिरी सांगितली. तो मुशारा घेऊन देशपाडेपणाचे कामकाज करीत होता वालजी प्रभू घाटावर चाकरीस गेले. मागे केशव प्रभूने देशमुख व अधिकारी यासी मिलताव करून देशकुळकर्णांचे दमर आपले परीं घालून, रयतेची समजाविस करून कारभार करू लागला वालजी शिमाजी घाटावरून घरास आला. त्यानी केशव प्रभू गुमास्ता याचा कारभार देखून, चिंतात असह्य मानून त्याचे घरचे दमर आपले घरी आणून, वृत्तीचा कारभार करू लागले. त्यावरून केशव प्रभू गुमास्ता यासी असह्य झाल देसाई व अधिकारी यासी अतत्थ करून यासी विरुद्ध अतिशय वादाविला. वालजी व आप्पाजी यासी मारून वृत्ती आपण करावी ऐसा इत्यर्थ करून देसाई व अधिकारी यासी संकेत करून, वालजी व आप्पाजी कसचे वासी परगणे मजकूर येथें राहात हेने. त्याजवरी देशमुखानी स्वारी नेऊन वालजी प्रभू वासीमध्ये वनस्पती म्हणवून शेत ओहें तेथे जिवे मारिला. व आप्पाजी प्रभू पळोन टाणे पेण येथे जात होता, तो कुकड-खिड म्हणवून ओहें, तेथे लोक ठेविले होते त्यानी व वाशीहून धावणे त्याचे पाठिलागास गेले. त्यानी मिळोन आप्पाजी शेत खिडीत जिवे मारिला. ऐसे दोधेही भाऊ मारिले. आप्पाजी प्रभूची बायको सगर्भ होती. तीस मारावें म्हणवून लोक किरोन वासीस गेले. ती ती बायको मोकदम मुसलमान चाईको वासीस होती, तिचे घरी जाऊन तिजला शरण आली. तिने अभय देऊन सडुंकेत घालून परती आपण घेसली. स्वारीच्या लोकांनी तमाम गावातील पंर शोपिलीं. मोकदमिणीच्या घरचाही झाडा पेतला, परतु ती बायको सापडली नाही. लोक उठोन गेले. त्याउपरी रात्रीची होडी व माणसें देऊन जलमार्गे फिरगाण तर्फत पावती केली, तेथे धारा भरून राहिली. प्रसुत झालियावरी तिजला पुन जाहला. त्याचे नाव गोविंद प्रभू. हें बायकोस पळविलीयाचें वर्तमान केशव प्रभूत कळताच देशमुखास सामून मोकदमिणीस जिवे मारिली. तिचे दोधे लोक मारिले. त्याजवरी गोविंद प्रभू पीट झाला. वतनाचे वर्तमान आईच्या मुखे सविस्तर ऐकोन मलिकअबराकडे जाऊन फिर्याद जाहला. त्यानी त्याची हकीकत मनास आणून, वतनाची तहफिकत करून वृत्तीचे परवाने करून दिले. ते घेऊन परतत आला. माईस परवाने द्याविले. वतनावर जांचें तों माय हणें लानलीजे, तूं एकदा वतनावरी गेलियाचें अघाय होईल. तुजला अघाय झालियाचें पश दूडतां, याजकरिता वतनावरी जाऊ नको. तुंघें पोटीं वतान झालियावरी भुषीवर जाण्याचा विचार

करणे. ऐसा कित्येक प्रकारे बोध करून शपथ घालून राहविले. वतनावरी येऊ दिल्ले नाही गोविंद प्रभू जे वेळेस वतनावरी यावयाचा विचार आपले माईसी करी, ते समथी ती शपथ घालून राहववी. याचप्रकारे काही दिवस जाहले. इतक्यात धर जळाले. त्यामध्ये मलिकअवरी परवाने होते ते दग्ध जाहले. गोविंद प्रभूनें आपले लग्न केले. सत्साराकास गुतोन राहिला. त्यामुळे त्याचे येणे वतनावरी जाहले नाही. तेच प्राती राहिला. तेथे त्याचे पोठी पुनसतान जाहले पुत्र चौंधे. त्याची नावे व्रितपशीलः—

वापूजी प्रभू १ विठ्ठल प्रभू १ पाडुरग प्रभू १. गोपजी प्रभू १

येणेप्रमाणे चौंधे पुत्र यामध्ये गोपजी प्रभू व विठ्ठल प्रभूचा पुत्र सूर्याजी प्रभू ऐसे बोधे चुलते पुतणे महाराज राजश्री—थोरले कैलासवासी स्वामीचे सेवेसी किळे रायगड येथे जाऊन किर्याद केली इतकियात दसरियाचे मुहूर्तेकरून कैलासवासी स्वामी कर्नाटकचे स्वारीस जावयासी निघाले. पोलादपुरचे मुक्कामी गोपजी व सूर्याजी विठ्ठल यानी विनति केली त्यास साहेब मसलतीहून आलियावरी तुमचा इनसाफ करितील, ऐसे खणोन धरास जावयासी या हरदूजणास आज्ञा दिल्ली थोरले स्वामी कर्नाटकचे स्वारीहून आलियावरी गोपजी व सूर्याजी प्रभू यानी उभे रहावें, तो सत्सार कसालीयामुळे एरु दोन वषें फावले नाही तो थोरले महाराजास कैलासवास जाहला. याउपरी महाराज राजश्री—सिंहासनासूट जाहले त्यासनिध गोपजी व सूर्याजी विठ्ठल किर्याद जाहले वतनाचे वर्तमान साकल्य निवेदन केले. त्यावरून देवजी दत्ताजी व गणेश दत्ताजी याचे वडील गोपाळ दत्ताजी व वामनाजी गोविंद यासी मसाला करून हुजूर नेले, आणि राजश्री मन्हाद निराजी न्यायाधीश होते, त्यास आज्ञा केली की, याच्या वृत्तीचा निवाडा मनास आणून विदित करणे. त्यावरून त्याही व राजश्री—पडितराव यानी तकरिरा मनास आणून महालच्या सडी नेऊन, साक्ष मोधे मनास आणिले तों गोपजी प्रभू व सूर्याजी प्रभू याची वृत्ती खरी, गोपाळ दत्ताजी व वामनाजी गोविंद याच्या वडिलास मुतालकी सांगितली होती. त्यानी याचे खून करून वृत्तीचा उपभोग घेऊ लागले ऐसे खरे झाले हें वर्तमान राजश्री—स्वामीपारी पडितराव व न्यायाधीश पत मशारानिल्ले यानी निवेदन केले. ते मनास आणून वतनपत्रे करून बावथाची आज्ञा केली. तो राजश्री—स्वामी याची स्वारी सगमेश्वरास जाहली तिकडूनच मोगलाईत जाणें जाहले पत्रे न्हावयाची तैशीच राहिली. उपरांतिक महाराज राजश्री—स्वामी चेजी प्राते स्वारीस गेले. या प्राती मोगलाई जाहली. त्यास आपले वडील पाडुरग प्रभू गोपजी प्रभूचे भाऊ याचा पुत्र रपोजी प्रभू त्याचा पुत्र नार प्रभू आपले बाप हे कल्याणास मोगलाईकडून खान महमद यास सुभा होता त्याचे नावेच गुलाम मोहीविन सैयद कल्याण भिवडी येथील अमल करीत होते, त्यापारी उभे राहिले. वतनाची हकीकत कुली जाहीर केलीयावरी देवजी दत्ताजी व गणेश दत्ताजी यांचा बाप दत्ताजी गबाजी यास मसाला करून कल्याणास नेले. त्याची व याची हकीकत ऐकोन मजालसी

लोक व चालीमवाली व काजी व वतनदार यांजवरी मनसुफी घातली. त्याहीं साक्ष मोझे गोही मोकाबलें मनास आणिले, व दत्ताजी गंवाजी यांनं कल्याणाहून आपला भाऊ बाजी गंवाजी होता त्यास कागद लिहिला होता कीं, दुष्ट स्वयं घाता; इम्राइमखान देसाई याचा कांहीं संवाद आहे. पुढें काळ कला प्रसंग पडेल ऐसें दिसतें. इतके दिवस बोलिलों नव्हतों. सांप्रत बोलवेंसारिखें जाहलें. याकरितां मदनाजी काकाजी यांचे पत्र घेणें कीं, तुहांसी आहांसी अर्धाअर्धी संबंध नाहीं. आपण कोपरवल्लीचा कुळकर्णी हें खरें. जो वाद सांगत असेल तो व तुम्ही जाणा. आपणांस देशकुळकर्णाचा तालुका नाही, ऐसा कागद लिहिला होता तोच बजिनस सांपडला. तो पंचाईतास दाखविला. त्यावरून दत्ताजी गंवाजी खोटा जाहला. आपले बाप नारो रघुनाथ यासी दरोबस्त देशकुळकर्णाचा महजर करून दिल्या. तो महजर आपणापार्शी असतां, देवजी दत्ताजी व गणेश दत्ताजी यांचा बाप दत्ताजी गंवाजी व चुलता बाजी गंवाजी हे दोघे भाऊ राजश्री कान्होजी आंगरे सरखेल होते त्याचकडे कुलावियास गेले. तेव्हां आपला बाप नारो रघुनाथ कल्याणचा महजर घेऊन जाऊन सरखेल मशारनिव्हेस दाखविला. तो महजर पाहून पंचाईतावर इनसाफ तोंपविला. परगणे मजकूरचे देशक नेऊन तफारिरा मनास आणिल्या. त्यास आपले बाप नारो रघुनाथ याहीं सांगितलें कीं, वादीयाचे वडील, आपले वडिलानीं गुमास्ते ठेविले असतां, त्यांचे खून करून वतन चालवूं लागले. त्याची साक्ष मनास आणितां, अंताजी अंकुशराव देसाई परगणे मजकूर व वरकड वतनदार होते त्यांजवर सत्य घालून साक्षी पुसों लागले. तेव्हां देसाई मजकुरांनं साक्ष दिल्ली जे, नार प्रभू वतनदार खरा. याच्या वडिलानीं दत्ताजी प्रभूच्या वडिलास गुमास्तगिरी सांगितली होती. त्यास आपल्या वडिलानीं दत्ताजी प्रभूच्या वडिलाचा प्रतिपक्ष धरून नार प्रभूच्या वडिलाचे खून केले. वारशीकर मोकदमीण नार प्रभूच्या वडिलाचे मायेंत होती. ह्मणून तिचे पाठीकडून काळीज काढून मारिली. तिचे दोघे मूळ मारिले.

दत्ताजी प्रभूचा वडील केशव प्रभू गुमास्त ठेविला होता त्याची वतनावर स्थापना ही हें खरें. तेंच वारशीकर मोकदम बाबाखान यांनं साक्ष दिल्ली कीं, नार प्रभू वतनदार खरा. याच्या वडिलानिमित्त आपली पूर्वजीण देशमुखानीं मारिली. तिचे दोघे लेक मारिले हें खरें. त्यावरी घेठ प्रभू कुळकर्णी मोजे उंबरडे व विव्धल भाव प्रभू बाळाजी गंभीरराव अवकारी तपे छतिती परगणे मजकूर यांनींही साक्ष दिली कीं, वतन नारो रघुनाथ याचें खरें. दत्ताजी व बाजी प्रभू यांच्या वडिलानीं यांचे खून करून वतनाचा उपभोग करितात. याप्रमाणें साक्षी पुरव्यावरी पंचाईतांनीं सदरहू कारिना राजश्री सरखेल मशारनिव्हेस दाखल केला. त्यावरून त्याहीं आपणांसमक्ष सर्वास नेऊन, साक्ष मोझे मनास आणिले; आणि वतन नार प्रभूचें खरें, दत्ताजी प्रभू व बाजी प्रभू यांस वतनासी संबंध नाहीं ऐसें बोलले. तो बिसोबा नाईक व रंगोबा नाईक पेंढणकर हे पंचाईतीत होते, परंतु ते समधी रववदल करूं लागले कीं, दत्ताजी गंवाजी व बाजी गंवाजी यांचा भोगनदा जाहला आहे।

याकरिता निमेषनिमेषमाणे वतन दोषास देऊन समजाविस करावी. आपणापाशी न्याय जाहला, त्याचा रुजिया मागती दुसरीकडे न जाये ऐसे करावे म्हणून बोलिले. ते गोष्टी राजश्री सरखेल मशारानिलेहेने ऐकून आपले बाप नारो रघुनाथ यास सांगितले की, निमेष वतन तुम्ही घ्या, निमेष वतन दत्ताजी प्रभू व बाजी प्रभू यास देतो. त्यास आपल्या बापानी उत्तर केले की, आपले दरोबस्त वतन असता निमेष काय म्हणोन घ्यावे ? तेहा राजश्री सरखेल याचा निकर्ष दिसून आला. ते समयी आपले बाप नार प्रभू यानी चिन्तात विचार केला जे, ज्याचे सत्तेमध्ये आपले वतन त्याचे न ऐकता परिणाम बरा नाही ऐसे निन्तात आणोन निमेष वतन कभूल केले. त्यावरून राजश्री सरखेल मशारानिलेहेनी निमेष वतनाचा मोत महजर आपल्या शिक्ष्यानिशी करून दिल्या. त्याजप्रमाणे आपले बाप वतनचा उपभोग करू लागले दत्ताजी गवाजी व बाजी गवाजी यास निमेष वतनाची सनद करून देत होते ते त्यानी पेतली नाही. त्याउपरी दत्ताजी प्रभू व बाजी प्रभू मृत्य पावले उपरातिक दत्ताजी प्रभूचे पुत्र देवजी दत्ताजी व गणेश दत्ताजी हे, राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान होते याजपाशी फिर्याद आले. त्यावरून त्याही आपले बाप नारो रघुनाथ यासी तलब करून नेले व ताक्ष मोझ्यावदल परगणे मजकूरचे देशक नेऊन दोन चार मज्यालसी केल्या ते समयीही कल्याणच्या व राजश्री सरखेल मशारानिलेहे याच्या महजरामनाणे सासी पुरल्या परंतु मखलाशी होऊन निवाडा जाहला नाही, तोच आपले बाप नारो रघुनाथ मृत्य पावले. उपरातिक पंडित मशारानिलेहेनी आपणास नेऊन पुरशीस केली की, तुम्ही वतनाचे भाडण भाडतां की नाही ? त्यास आपण उत्तर केले जे, वतनाचा कजिया सोडित नाही. परहक इनसाफ रुबरू करावे, अगर पचाईत नेमून यावी, त्यास आपण रजावद आहो म्हणून बोलिलां. त्यावरी मनसुफीची मखलाशी होणेंच आहे, तो पंडित मशारानिलेहे व राजश्री चिमणाजी पंडित यासी देवाज्ञा जाहली. त्याजउपरी सन आर्वा अर्विन मद्रा व अलफ या सासी राजश्री बाळाजी पंडित प्रधान या सनिध सातारियाचे मुकामी आपले मनसुफीचा पसम पडला. याजकरिता पंडित मशारानिलेहेनी परगणे मजकूरचे देशक आणून, आपले रुबरू ताक्ष मोक्षे मनास आणून, आह्या हरदू वादीयास राजश्री चंद्रशिव पंडित याजकडे पुण्यास रवाना केले. आणि ते सांगतील त्याप्रमाणे वर्तणूक करारयासी सांगितले, त्याजवरून पुण्यास गेलां. तेथे आह्या हरदू वादीयाची समजाविस करून दिले करावयाचा विचार पंडित मशारानिलेहेनी केला. त्यास गणेश दत्ताजी गणेश लागला जे, दरोबस्त वतन आपले आहे. आपण समजाविसीस राजी नाही. त्याजवरून पंडित मशारानिलेहे त्यास बोलिले जे, दरोबस्त वतन आपले म्हणतात. तरी दिव्य फर्मािल ही कार ? तेहा गणेश दत्ताजी दिव्यास रजावद जाहला. तेहा भी वचनांगणी नेर्थात म्थळ दिव्यास नेमून राजश्री चिबक विनायक मुनेदार, शत कल्याण यास दिव्य प्यावयाविदया पने देऊन रवाना केले. तेथे कल्याणास हरदूवावे गेलां. त्यास मुनेदार मशारानिलेहेनां आह्या हरदू-

वादीयास राजीनामे वर्तणुकेस जगान मागितले त्यावरून राजीनामे लेहून देऊन वर्तणुकेस जामीन दिल्ले वितपशीलः—

गणेश दत्ताजी यानी गणेश निळकठ देशकुळकर्णी तर्फे नागोठणे यासी जामीन दिले १

आपण निवकराव बाबाजी व लक्ष्मणराव भिकाजी अधिकारी तर्फे इमरापूर यास जमान दिले १

येणेप्रमाणे जामीन दिल्ले याउपरी गणेश दत्ताजीनि दिव्य करावयास जावे तो तेथील ब्राह्मणसभेच्या विचारे गणेश दत्ताजीचा भोगवटा हेत आला आहे यास दिव्य बोलले नाही ऐसा निर्णय जाहला तो सुभेदाराही व ब्राह्मण मडळीनी पत्रे लिहून पुण्यास पत्रे स्वाना केली तो राजश्री-पतप्रधानही सातारियाहून पुण्यास गेले आणि सुभेदारास प्रत्योत्तर पाठविले की दिव्य तहकूने केले हरदू वादीयासी माचारें पाठविणें त्यावरून सुभेदाराही आह्मा वादीयास पुण्यास जावयास सांगितले याजकरिता आपण श्रावणमासी पडित मशारानिल्लेसन्निध पुण्यास हाजीर जाहलो तेथेही सर्व सभेच्या मते गणेश दत्ताजीनि दिव्य करावेसे नाही आह्मी दिव्य करावें ऐसा इत्यर्थ जाहला त्याजप्रमाणे आपण दिव्य करावयास रजावद जाहलो गणेश दत्ताजीही आमच्या दिव्यास रजावद जाहला त्याजवरून पडित मशारानिल्लेनी स्वारीमध्ये श्री गोदातीरी दिव्य घ्यावयाचा करार केला पडित मशारानिल्ले स्वारीस चालिले तेव्हा आह्मी हरदूजण वादे गोदातीरास समागमे गेलो तेथे वर्तणुकेस जामीन कल्याणी घेतले होते तेच करार करून, आह्मा हरदू वादीयाजवळून कतबे लेहून घेतले वितपशील —

गणेश दत्ताजीनि कतबा लेहून दिल्ल्या जे, पहिलेपासून वतन आपले आपले वडिलपासून आजितागाईत आठ पुरुष वतन खात आलो आहो राबो नारायण याच्या वडिलाची गुमास्तगिरि आपले वडिलांनी केली नाही हे खरे आहे त्यास राबो नारायण यानी दिव्य करावे दिव्यास लागले तरी दरोबस्त वतन आपण खाऊ दिव्यास खरे निवाले तरी दरोबस्त वतन त्यानी खावे आपल्यास अर्थाअर्थी सबब नाही येणेप्रमाणे कतबा दिला १

येणेप्रमाणे कतबे लेहून घेऊन कसबे कोपरगाव परगणे कुमारी श्री गोदातीर येथे श्रीगुळेश्वर देवासन्निध दिव्य नेमून थोर थोर पडित, शास्त्रज्ञ, उमय गमातीरचे व कसबे मजकूरचे व राजश्री-गत प्रधान या समागमे होते, त्याने समते शास्त्रार्थ पाहून शुके

आपण कतबा लेहून दिल्ल्या की, पहिले वतन गोळकाचे होते, त्याजवळून आपण वडिलांनी विकत घेतले आणि गणेश दत्ताजी याच्या वडिलास गुमास्तगिरीस ठेविलें होतें तेच वळाऊन मारे करून वतन अनभ लागले हे मोठे खरी आहे आपण दिव्य करीन दिव्यास लागलो तरी वतनासी सबब नाही दरोबस्त वतन गणेश दत्ताजीनि खावे दिव्यास खरा जाहलों तरी दरोबस्त वतन आपण खाऊ गणेश दत्ताजी यास अर्थाअर्थी सबब नाही येणेप्रमाणे कतबा लेहून दिल्ल्या १

१६६६ रक्षाक्षीनाम सवत्सरे, पौष शुद्ध दशमी, बुधवारी मज राधो नारायणाच्या हातास पिशाच्या घालून दोन्ही हातावरी लाखोटे केले दुसरे दिवशी गुरुवारी प्रातःकाळी एकादशीस श्रीसनिध गोदातीरी पडित मशारनिव्हे व ब्राह्मणमडळी व मातबर लोक गोदातीर व कोरुण व वाजे प्रातीचे वतनदार वगैरे यासह बैसोन समस्ता हुजूर हातीच्या पिशाच्या काढून हातावरी साली घालून दोनी हात घासून धोवविले. आणि दोही हाताची चिन्हें लेहोन ठेवोन लोखडाचा गोळा पचाशत पळाचा, हणजे वजन १६६॥९ एकरो साडेसाहासष्ट तोळे दोन मासे वजन करून, कोळशे यात घालून, अग्नीमध्ये भाते लाऊन, निवार तप्त करून, कपाळी भाळपत्र बांधून, अश्वत्थाची सात पाने हातावरी ठेऊन, कच्च्या सुताने गुढाळोन गोळा साडसाने धरोन, मज राधो नारायणाच्या हातावर ठेऊन सात मडळे चालोन जाऊन आठवे मडळी गोळा ठेवावयाची आज्ञा केली त्याजप्रमाणे गोळा हातावर घेऊन, सात मडळे चालून जाऊन आठवे मडळी गोळा ठेवावयाचे नियत स्थळ केले होते तेथे ठेविला तो नियत स्थळकुडात कणीक अमोद घातली होती ते जळो लागली मुलोजी पाटील इमडेंरे तळेगावकर यांच्या हाती सरमडाच्या पेट्या दिल्या होत्या त्या त्यानी गोळ्यावर टाकित्याच सरमडाच्या पेट्यानी अग्नि घेऊन ज्वाळा निधो लागल्या मग आपले दोनी हात सर्व सभा आदिकरून पडित मशारनिव्हेनी पाहिले व गणेश दत्ताजी यास दाखविले तो हातास अणुमात्र अग्निस्पर्श जाहला नाही. उपरांतिक मागती दोही हातास पिशाच्या घालून लाखोटे केले आणि दोन प्रहर दिवस व चार प्रहर रात्र ठेऊन दुसरे दिवशी द्वादशीस शुक्रवारी प्रातःकाळा मजालसीस नेऊन हातीच्या पिशाच्या काढून, सर्व सभा आदिकरून पडित मशारनिव्हेनी हात पाहिले गणेश दत्ताजी यास दोनी हात दाखविले तिळतुल्य द्रव्य हातास लागला नाही फोड, पुटकळी किंवा पि हातास न आली दिव्य करविले ते समयी हाताची चिन्हें लेहून ठेविली होती, त्याप्रमाणे हात रुजू पाहिले. पूर्वे चिन्हास तिलप्राच अतर पटले नाही. येणेप्रमाणे तप्त दिव्य मज राधो नारायणापासून घेतले श्रीने व श्रीगणेने आम्हास खरे करून आमचे वतन आम्हास दिले. त्यावरून राजश्री पत प्रधान यांनी आपली पत्रे करून आपल्यास दिली आहेत. व दवजी दत्ताजी व गणेश दत्ताजी भाडत होते ते खोटे जाहले त्यानी आपणास येजितखत लेहून दिले आहे हे महाराजाही मनास आणून परगणे मजकुरचे देशकूळकर्ण व गावगच्चाची कूळकर्णे व डिपनिशी व गौळियाचे कूळकर्ण व पुरातन वतने आपली आहेत त्याप्रमाणे पत्रे करून देऊन वतने वशापरपरेने चालविली पाहिजे म्हणून विनति करून राजश्री गाळाजी पडित प्रधान याची राजश्री कानोजी आगरे सरखेल होते त्यानी महजर करून दिव्हा आहे. तो व कल्याणी भोगलाई अमलदार होते त्याचा महजर व येजितखत आणून दाखविले ते येजितखत बितपशीलः—

“येजितखत शके १६६६ रक्षाक्षीनाम सवत्सरे, पौष शुद्ध त्रयोदशी, शनिवार ते दिवशी राधो नारायण व खडो नारायण देशपाडे परगणे ताकसे ऊर्फ पेण याती देवजी दत्ताजी

व गणेश दत्ताजी प्रभू सुरुसन खमस आर्विन मया व अलफ सन हजार ११५४ कारणें येजितखत लेहोन दिव्हे ऐसेजे, तुमचा व आमचा परगणे मजकूरच्या देशपाडेपणाचा कजिया पूर्वी महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति स्वामीच्या कारकिर्दीस तुमचे वडील व आमचे वडील भाडले होते तुमचे वडील हणत होते की, पहिले वतन गोळ्याचे होते त्यापासून आपल्या वडिलांनी विकत घेतले, आणि गणेश दत्ताजी याचे वडील गुनास्तगिरीस ठेविले होते तेच वळावून मारेचुरे करून वळे वतन खाऊ लागले, परंतु दरोवस्त वतन आपले व आपले वडील म्हणत होते की दरोवस्त वतन आपले आहे आपण पिढी दरपिढी खात आलो आहो भोगवटा आपला आहे ये गोथीचे भाडण पडले होते. परंतु विल्हे लागले नाही त्यावर कल्याणचा सुभा, खान महमद यासी होता त्याचे नायब गुलाम मोहिदीन कल्याणी राहत होते त्यापाशी तुमचे बाप व आमचे बाप भाडत गेले तेथे जव्हारचे हमशाही वतनदार याच्या रुवरू इनसाफ करून दरोवस्त वतनाचा महजर तुमच्या बापास करून विधला त्यावर राजश्री कानोजी आगरे सरखेल यापाशी आमचे बाप दत्ताजी प्रभू व चुलते बाजी प्रभू फिर्याद गेले त्यावरून तुमचे बाप नार प्रभूही कल्याणचा महजर घेऊन सरखेलीपाशी कुलावियास आले ते समयी राजश्री सरखेल यानी वतन दो जागा करून तुलास निर्म दिव्हे. त्याची रानद करून तुझ्यास दिधली. निमे वतन आझ्यास देत होते, परंतु आपले बापांनी कबूल केले नाही. आपले बाप व चुलते मृत्य पावले. त्यावर आपण, श्रीमंत राजश्री बाजीराव पडित प्रधान याजपाशी उभे राहिलो. श्रीमतानी तुमच्या बापास व तुम्हास हुजूर आणून दोन चार मजालसी केल्या, परंतु विल्हे लागले नाही. त्यावरी सालगुदस्ता श्रीमंत राजश्री बाळाजी बाजीराव पडित प्रधान साहेबापाशी सातारीयाचे मुकामी तुमची आमची मनसुबीचा प्रसंग पडिला. त्याजवरून परगणे मजकूरचे जमीदार व देशाक कुल सातारीयास हुजूर आणून ग्वाही साक्ष मनास आणून उभयताची समजाविस करावी ऐसा इत्यर्थ केला त्यास आपण बोलिलों की, दरोवस्त वतन आपले आहे, समजाविशीस आपण राजी नाही त्यावरून श्रीमतानी आपणास आज्ञा केली की, दरोवस्त वतन तुमचे आहे म्हणतोस, तरी तू दिव्य करणे. त्यास आपण दिव्य करावयास रजावद जाहलो. त्यावरून कल्याण सुभे यास पत्रे देऊन दिव्य करावयासी पाठविले. तेथें दिव्याचे जमान आपण दिव्हे व तुली आमच्या दियास राजी होऊन जमान दिव्हे. त्यास तेथील ब्राह्मणसभेच्या विचारें जाहले की, गणेश दत्ताजीचा भोगवटा आहे, त्यास दिव्य बोलिले नाही. हणून ब्राह्मणानी व सुभेदारानी श्रीमंतास पत्रे पाठविली. व तुली व आली हुजूर आलो हुजूरही सभेच्या विचारें जाहले की, तुझ्यास भोगवटा नाही, तुली दिव्य करावे, व आपलेही चिन्नास आले की, तुली दिव्य करावे हणून तुमच्या दिव्यास राजी जाहलो व तुलीही दिव्य करावयासी राजी जाहलेस. श्रीमतानी आज्ञा केली की, स्वामीच्ये श्रीमणेच्या मुकामी दिव्य घेतले जाईल. त्यावरून श्रीमंतासमागमें तुली व आली स्वामीचरोनर गोदातीरास आलो. तेथें तुलापासून कतना लिहून

पेतला. तुम्ही कतबा लिहून दिधला पहिले वतन गोळ्याचे होत त्यापासून आपले वडिलांनी विकत घेतले. गणेश दत्तार्जीचे वडील गुमास्तगिरीस ठेविले होते तेच बळावून मारेचुरे करून वतन खाऊ लागले, ही गोष्ट खरी आहे आपण दिव्य करीन खरा जाहलो तरी दरोबस्त वतन खाईन. खोटा जाहलो तरी वतनासी सबध नाही दरोबस्त वतन गणेश दत्तार्जीन खावे ऐसा कतबा तुम्ही लेहून दिव्हा व आपण कतबा लेहून दिधला की, पहिलेपासून दरोबस्त वतन आपले आपल्या वडिलांपासून आजतागाईत आठ पुरुष वतन खात आलो आहो. राघो नारायण याचे वडिलाची गुमास्तगिरी आपले वडिलांनी केली नाही, हे खरे आहे. त्यास राघो नारायण यांनी दिव्य करावे दिव्यास खरे निघाले तरी दरोबस्त वतन त्यांनी खावे, आपल्यास सबध नाही दिव्यास लागले तरी दरोबस्त वतन आपण खावे, ह्मणून कतबा लेहून दिधला. त्यावरून श्रीमतांनी थोर शिष्ट ब्राह्मण पंडित शास्त्रज्ञ समागमे होते त्यास व महास्थळ कसवे कोपरगाव परगणे कुमारी व उभय गंगातीरीचे ब्राह्मण याचे मते धर्मशास्त्र पाहून, दिव्याचा निश्चय करून पौष शुद्ध दशमी, बुधवारी तुमच्या दोही हातास थैल्या घालून लाखेदे केले. त्यावरी दुसरे दिवशी पौष शुद्ध एकादशी, गुरुवारी प्रातःकाळी कसवे कोपरगावी श्रीगंगतीरी श्रीशुक्लेश्वरसनिध ब्राह्मणसभा व श्रीमत् राजश्री पतपधान व मातवर लोक गंगथडीचे व कोकण प्रांताचे वगैरे वतनदार या हुजूर, हातीच्या पिशव्या काढून, हातास साली लावून बोवून, दोही हाताची चिन्हे लेहून घेतली आणि तप्त दिव्य लोखंडाचा गोळा शास्त्रप्रमाण पच्याशतपळाचा, ह्मणजे, एकशे साडेसाहास्रट तोळे, दोन मासे वजन करून, त्रिवार तप्त करून, तुमचे कपाळी भाळपत्र बाधोन अश्वत्थाची सात पाने कचे सुताने गुंडाळून तुमच्या हातावर ठेविली. आणि गोळा साडसाने बरून त्यावरी ठेविला तुम्ही सात मडळे ओलाडून आठव्या मडळ्यात गोळा टाकिला तेथे अग्नीच्या ज्वाळा निघाल्या त्यावरी तुम्ही मजालसीत थेंऊन हात दाखविले त्यास तुमच्या हातास अणुमात्र काही ढका लागला नाही. हे सर्व सभेने व आपण पाहिले त्यावरी मागती दोही हातास थैल्या घालोन, लाखेदे करून दोन प्रहर दिवस व चार प्रहर रात्र ठेविले. नग द्वादशी, शुक्रवारी प्रातःकाळी सदरेस आणून पिशव्या काढून मागती दोनी हात सभेने व आपण पाहिले तो चोखट हात निघाले तिळतुल्य ढका लागला नाही, व फोडही आला नाही. श्रीने व गंगेने तुम्हास खरे करून तुमचे वतन तुम्हास दिव्हे आपण लायेणी भाडत होतो, ते खोटे जाहले. यादपरी देशपाडेपण्याचे वतन परगणे मजकूरचे तुमचे तुम्हा पुत्रपौत्रादि वंशपरपरेने अनुभवून सुखरूप असणें. आपल्यास अगर आपले वशीचे भावावदास अर्धाअर्धी सबध नाही. आपणापाशी वतनी कागदपत्र होते, ते पूर्वी श्रीमतापाशी फुळी दिधले आहेत. कदाचित् काही राहिले असिले तरी ते रद्द असत. हे येजितपत्र लिहिले सही तेरीस १२ जिल्हेज बिक्रलम ”

येजेप्रमाणं येजितखत व सदरहू पत्रें आणून दाखविली. त्याजवरून मनास आपिता

महाराज राजश्री आवासाहेच यासजिध राजश्री प्रल्हाद निराजी न्यायाधीश व पंडितराव होते, त्यांचे विद्यमाने वतन तुमचें खरें जाहलें. याचा दाखला, राजश्री कानोजी आंगरे सरखेल होते त्याचा महजर तुझांजधळ आहे. त्यामध्ये महादाजी गणेश तल्होजकर कुळकर्णी हे न्यायाधीश मशारानिल्हेजवळ ते वेळेस होते. त्यांनीं साक्ष दिल्ली त्याजवरून पुरला. उपरांतिक कल्याणी मोगलाई अंमलदार होते त्यांनीं काजी व बाजे वतनदारांवर इनसाफ ठाकिला. त्यांनीं साक्ष मोझे मनास आणिलें. याखेरीज गणेश दत्ताजीचा बाप दत्ताजी गंवाजी यानें आपला भाऊ बाजी गंवाजी यास मदनाजी काकाजी याचे हातचें पत्र, आपण कोपरवळीचे कुळकर्णी देशपांडेपणासी संबंध नाहीं झणून, त्यापासून लेहून घेणें. दुष्ट स्वप्न पाडिलें आहे; काळकला कळत नाहीं. झणून संकेतपूर्वक पत्र लिहिलें होतें. तेंच वजिजस तुमचे बाप नारो रघुनाथ यासी सांपडलें. ते त्यांनीं पंचाईतास दाखविलें. त्यावरून दत्ताजी गंवाजी आपल्या हातच्या दस्तावेजानशीं खोदा जाहला. तुम्ही खरे जाहलेस. ऐसें असोन फिरोज राजश्री कानोजी आंगरे सरखेल होते त्यापशीं फियाद जाहले. तेव्हां तुमचे बाप नारप्रभू यांनीं कल्याणचा महजर नेऊन सरखेल मशारानिल्हेस दाखविला. त्यावरून त्यांनीं तुमच्या वतनाची चौकशी पुरशीस करणें तैशी केली. एकदोन वेळां तेंधें मनसुफीचा फड पडिला, तेव्हांही तमाम वतनदारांचे साक्षीने वतन तुमचें खरें जाहलें! गणेश दत्ताजीचे वडील गुमास्ते, त्यांनीं तुमचे वडिलाचे खून देशमुख परगणे मजकूर याजकडून करविले. ते म्हाही ज्यांनीं खून केले त्याचेच वंशज अताजी अंकुशाराव देशमुख परगणे मजकूर यांनीं दिल्ली. तैसेच वारीकर मोकदमीण तुमच्या वतनावद्दल मारिली होती ते साक्ष बाबाखान मोकदम वारीकर यांनीं दिल्ली फीं, नारप्रभूच्या वतनावद्दल आपली पूर्वजीण देशमुखाच्या वडिलानीं मारिली. तिचे दोघे लेंक मारिले. वरकड भोवर महालकरी यांनींही वतन नारप्रभूचें खरें झणून साक्षी दिल्या. ऐशियास गणेश दत्ताजीचा भोगवडा होत आला. याजकरितां सरखेल मशारानिल्हेनीं तुमच्या बापास निमे वतन दिल्लें, आणि निमे गणेश दत्ताजीच्या बापास देत होते; तें त्यानें फबूल केलें नाहीं. खोदा अचतां लयेणी (?) कजिया करीत होता. उपरांतिक मृत्य पावला. त्यामार्गे त्याचा लेंक गणेश दत्ताजी राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान होते त्यांजपशीं फियाद जाहला. त्यांनींही दोन चार मजालशीं करून साक्ष मोझे मनास आणिले; परंतु गणेश दत्ताजीचा मूळ वतनदारीचा दाखला पुरला नाहीं. गुमास्तगिरीचा दाखला पुरला. त्यास इनसाफाची गसलाशीं झाली नाहीं, तों तुमचे बाप नारो रघुनाथ मृत्य पावले. उपरांतिक तुझांस पंडित मशारानिल्हेनीं नेऊन वतनाचा वाद सांगतां फीं फाय झणून पुरिले. तुम्ही वाद सांगावयाची रजावंद होऊन, वाद सांगो लागला. इनसाफ होणेंच आहे. तों पंडित मशारानिल्हेस व राजश्री चिमणाजी बळाळ यांसी देवाज्ञा झाली. उपरांतिक राजश्री बाळाजी पंडित प्रधान यांनीं परगणे मजकूरचे देशक जमा करून आपले उवरू साक्ष मोझे मनास आणिले. तेव्हांही मूळ

आंबराई, शेत, सिलोतर, धर, ठिकाण, मानपान, तशीक, कानुकायदे, हक्क, लाजिमा, पुरातन असेल त्याप्रमाणें घेऊन तुहीं व तुमचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें वतनें अनुभवून मुखरूप राहणें. या वतनसंबंधें तुमचे माथां शेरणी स्वरुप्य व मोगलाई एकूण दुतर्फा कुलबाब, कुल-कानु रुपये—करार केले. याचा वसूल निमे हुजूर व निमे जिल्हेकडे झाला असे जाणजे. येविषयीं पत्रें:—

- १ मुख्य वतनपत्र.
- १ देशमुख अधिकारी परगणे मजकूर.
- १ देशाधिकारी लेखक वर्तमान व भावी.
- १ मोकदमानी व खोत पाटील व शेठे महाजन व रयान.
- १ राजश्री प्रधानपंत.
- १ राजश्री मानाजी आंगरे वजारतमाहा.

६

पत्र छ ३ जमादिलाखर सन समान आर्वेन, प्रभवनाम संवत्तरे.

निवाडपत्र ११.

किता निवाडपत्र चिटणिशी छ २४ रविलाखर, कसबा इंवापूर येथील महार व मांग यांस वृत्तीचें भांडण लागलें हेतें. याबद्दल हुजूरून यांसी पैठणच्या थळास पाठविलें. यासी गोदनाक व बहिरनाक महार यांनीं व ताननाक गोदनाक मांग यांनीं राजीनामे लिहून दिल्ले कीं, निर्वंधीं निवडेल त्यास आपण राजी असो. त्यावरून हाजीर मजालसी यांनीं पांडितापासून निर्वंध काढवून निर्वंधीं पाहतां निघाले जे, पड पडेल ते महारांनीं न्यावी, आपलीं जीवनवृत्ती करावी. प्रेताचें वस्त्र व ८४ चार रुळे घेणें ते महारांनीं घ्यावे व महालक्ष्मीची सुवाशीण व पेढीयाची घागर गांवागोंवतीं फिरवावी हे वृत्ती महाराची आहे. भूमीपुत्र महार. त्यानें घागर पेढीयाची गांवागोंवतीं फिरवावी. मांगास संबंध नाही. मांगानें नाडें कातडीयाची व तांती करून आपली उपजीविका चालवावी. ऐसे निर्वंधीं निर्वाह झाला. त्यानें प्रमाणे पैठणहून सडीं आली. त्याप्रमाणें हल्लीं महार व मांग यांचा निवाडा करून दिल्ला असे. यांविषयीं पत्रें सदरहू पंचाईतीचा महजर व मांजे खडकी प्रांत— येथील निवाडपत्र आहे. त्याप्रमाणें सदरहू हरदोजण महार व मांग कसवे मजकूर यांचा निवाडा करार केला असे.

अभयपत्र १२.

अभयपत्र समस्त राजकार्य पुरंधर विश्वासनिधी राजमान्य राजश्री बाळाजी पंडित मपान तहा याचोजी विन हिरोजी येविन गंगाजी पाटील भिसे, मौजे पानवाडी तर्फ निर-
वडी, प्रांत पुणें, मुहसन सीत खमसैन मया अलक. दिव्हें अभयपत्र ऐसेजे, तुवां कसवे पुणें
यांतील मुकामीं हुजूर येऊन विदित केलें कीं, याचोजी विन हिरोजी येविन येत्तोजी पाटील

मिसा, मौजे मजकूर हा आपल्याशी कजिया करीत होता की, तू आपला हाड भाऊ नव्हेस. तुजला काळीमध्ये शेत नाही व पादरीमध्ये घर नाही आपण त्याजला म्हणत होतों की, वडील वूड धाकोजी मिसा, याची तर्काम एक. त्याचा वश लिंगोजी मिसा, मौजे वॉड, तर्फ पाटस, प्रात मजकूर येथे हल्ली नादत आहे त्याचे धाकटे वूड गणोजी मिसा, त्याचा वश रामजी विन फिरगोजी व आपण, आम्हा वाकटे तिसरे वूड हरजी मिसा, त्याचा वश तू वाघोजी, ऐसे म्हणत होतो. परतु तिचे एक जधी नव्हो. आडनावचे भाऊ आहे. ऐसे भाडण भाडीत साहेबाकडे आलो. साहेबी हरदोजणाचे वर्तमान मनास आणून, पचाईत नेमिली त्यास वाघोजीने अर्ज केला की, आपण येथील पचाईतीस राजी नाही. आली आपआपणात, मौजे करजे येथील थळास जाऊन समजतो ते गोठ आपणही कचूल केली. तेव्हा साहेबी थळ मजकुरास जावयाची आज्ञा दिल्ली. मग वाघोजी व आपण शके सोळारो पचाहत्तर, श्रीमुखनाम सवत्सरी, आपाड भासी करजापारी गेलो गोतास वाघोजीने व आपण हकिकत जाहीर केली. गोताने वाघोजीपासून व आपल्यापासून तफरिरा घेऊन, वर्तणुकेस जमान घेतले, आणि पुसिले की, तुझी कोणे गोटीस राजी आहे. तेव्हा वाघोजी बोलिला की, आपण वार्तीचे क्रियेस रजावद आहे ते गोटीस आपणही रजावद होऊन वाघोजीने व आपण राजीनामे लिहून दिले. तेव्हा गोताने दिळत घेतली की, वार्तीचे क्रिया करणें तेव्हा सरकारचे पत्र पाहिजे. तेव्हा वाघोजी व आपण मागती साहेबाकडे पुणियाचे मुक्कामी येऊन, हकिकत जाहीर करून, शिक्क्यानशी सरकारचे ताकीद पत्र करजेकरास, वार्तीची क्रिया करवावयासी घेऊन थळास गेलो. गोतास साहेबाचे पत्र दिले. तों श्रावण मास गेला. भाद्रपद मासात क्रिया करता नये म्हणून गोताने सांगितले साप्रत हरदोजण घरास गेलो त्यावर सालमुदस्ता श्रावणमासी दिवाण हुकूम घेऊन करज्यास गेलो. मागती पचाइतानी दिळत घेतली की, दिवाणचा अमीन पाहिजे. अमीन घेऊन येणें त्याचे साक्षीनशी निवाडा होईल. त्यावरून फिरोन साहेबापारी येऊन अमीन यावयासी अर्ज केला साहेबी, राजश्री बगजी तावाजी फमाविसदार, कसबे सासपड, हे अमीन दिले त्यास घेऊन करजीयासी गेलो करजेकर थळ नाईक यानी भोवरगावचे गोत जमा करून, हरदोजणाचे रजावदीने वार्तीची क्रिया त्रिसनिप नेमिली. त्याप्रमाणे आपला पुतण्या भवानजी विन रखमार्जी यानें व वाघोजी मिसा याने आपल्या बोलीप्रमाणें उधार करून, श्रीपारी चिट्या लेहून देविल्या आणि विहिरींत उभयतानी आघोळी करून, पाच पाच तोंळे कणकेचे दिवे दोघानी वान करून, दर दिवियासी अर्ध तोळाप्रमाणें तेल घाटून, बरोबर श्रीपारी उभयतानी वाती लाविल्या. वाघोजीनी वात अगोदर जवचे तेल जळाले विझाली. त्यावर आपला पुतण्या भवानजी यारी वात तीनशे टाळी वाजत तांवर होती. आपण खर झाला म्हणून गोताने आपलें खर वार्तीस फूल दिले. आपल्या दिव्यात तीन मासे तेल बाकी राहिले. आपण म्हणत होतो ती गोठ

खरी झाली. वाघोजी म्हणत होता, ती मोठ लठकी झाली. त्याजवरून करंजेकर पुजारी यांनी व गोतानें, आपल्यास थळपत्र करून दिलें. व वाघोजीं आपलें येजितपत्र लेहून दिलें आहे, ते मनास आणून आपल्यास सरकारचें पत्र करून, दिलें पाहिजे म्हणून, त्याजवरून थळपत्र व येजितपत्र, मनास आणून अभयपत्र दिलें. ”

१३. न्यायाधिश्रीकडील बारनिशींतील उतारे वगैरे.

रवासुदगी न्यायाधिश्रीकडील, मुरुगन इहिदे सीतैन मया व अलफ. किरकोळी कागद. वाघास बोलावणी केली, बरहुकूम सनदा. छ ३ जिल्काद रवाना छ ९ मिनहू. भवानजी व मायाजी जासूद जथे, बावाजी नाईक रवाना कोंकणांत कागदाचे लखोटे सुमार.

१ जंजिरे, रत्नागिरीस, मोराजी सिंदे यासी.

१ चिमणाजी माणकर, नामजाद अंजनवेल यास.

२

जोडी रोजमुरा सरकारांतून आदा वायाकडील आला नाहीं. दस्तफ छ १० जिल्कादचें नदीपार करून देणें, हणोन वाघांचें नांवनिशीचें फेरिस्त अलाहिदा आहे १.

सदाशिव गोसावी वरूडकर यांस पत्र, राजश्री शास्त्रीवावाचे नांवें कीं, तुळीं करार करून गेला कीं, खासा स्वारी पुण्यास दाखल जाहलीयावरी हाजीर होऊं. ऐसें असतां स्वारी घेऊन दोन महिने जाहले. त्रिंबक गोसावी मागती किर्याद जाहला आहे. याजकरितां पत्रदर्शनी निघोन येणें. डील केलीयास सरकारचा कसाला होईल म्हणोन, कृष्ण बाह्यण यांजवरोबर रवाना. छ ३० माहे जिल्कादी. पत्र १.

छ २७ जिल्कादी. रवानगी बरहुकूम पत्र, छ १७ मिनहू सिदू गंगाधर खेडकर यांनं आपली सून जिवें मारिली त्याचे फौकशीबद्दल. पत्रें.

१ तसलमात तुकोजी लांडगे जासूद जथे बावाजी नाईक, राजश्री माधव विश्वनाथ यांस सातारा.

१ तसलमात राघोजी भवळी व राणोजी लांडगा जथे बावाजी नाईक, रवाना कल्याण.

१ बाजी शंकर सुभेदार कल्याण, सुनेचा बाप बदलापुरीं आहे, त्यास त्याचे ससिद्धां रवाना करणें हणोन.

३

मौजे आधूरणें व कळंब, परगणे इंदापूर, येथील शिवेश्वर कजिया आहे त्यादइल.

१ राजश्री देवराव मेघःशाम यांस पत्र कीं, मौजे आधूरणेकर व कळंबकर यां दोन गांवीचे पाऊणशें वर्षांपलीकडील थळशाडे व फवे लागवणसुद्धां, पाटील, कुळकर्णी हुजूर रवाना करणें व परगणें मजकुरचे देसामुख, देसापाडे यांतीं ताकीद करून, या दोहीं गांवांचें व लागुरणें गांवांचें एकुण तीन गांवांचें थळशाडे

शिवेच्या कजियाचे कामदपत्र, जे असतील ते त्यांजपार्शीं देऊन, रवाना करणें ह्मणोन. पत्र.

१ मौजे लासुरणें, परगणें मजकूर यांस आज्ञापत्र कीं, मौजे आथुरणी व कळंब या दोहीं गांवचे शिवभडेकरी तुर्हीं आहां व साक्षीदारही आहां, तरी मौजे मजकूरचें जुनें थळशाडें पाऊणशे वर्षांपलीकडील घेऊन येणें, ह्मणोन ताकीदपत्र.

२

सदरहू दोनीं पत्रें रवाना रसानगी छ २ माहे जिल्हेज जासुद आवजी जधे मि-
क्राजी नाईक दोहीं वाद्यांकडून रुपये ६ साहा देऊन रवाना केले. पत्रें २.

पत्रांत

लाळ्ये यांनीं पुण्यांत येऊन, यजुर्वेदी ब्राह्मणासी दोन तीन शरीरसंबंध केले. तें वर्तमान सालगुदस्तां हुजूर कळलीयावर, चौकशी मनास आणितां, धोंडाजी विन मुधाजी लाळ्या यानें गणेश कृष्ण सराफ माध्यान्दिन यासी आपली कन्या देऊन लग्न केलें! त्यास चार पांच वर्षे झालीयावर, धोंडाजी मजकूर लाळ्या ऐसें गणेश कृष्ण यासी कळलें. परंतु ते गोथी प्रगट न करतां स्त्रीचा अंगिकार करून राहिला. त्या लग्नास आठ दाहा वर्षे जाहलीं. त्यावरी सालगुदस्तां गोविंद विन नरहर भालेराव व रघुनाथ विन शंकराजी व दामाजी विन जनार्दन तुरे, वस्ती मौजे गोलेंगांव, परगणे दौलताबाज, श्रीधर विन नागेश बारखावा, वस्ती मौजे देवळाणें, परगणे मजकूर, एकूण पांच असामी लाळ्ये यांनीं पुण्यास येऊन, पेशजी गणेश कृष्ण याजजवळ शरीरसंबंध केला. त्याचा दाखला दाखवून, रघू लाळ्या याची कन्या परशराम ब्राह्मण यजुर्वेदी, वस्ती पुणें यांस दिल्ली. व श्रीधर लाळ्याची वहीण, कोंडभट यजुर्वेदी ब्राह्मण, वस्ती विठलवाडी नजिक पुणें यांस दिल्ली. गणेश मजकुरानें, हे आमचे शरीरसंबंधीं ह्मणोन, खोटी साक्ष दिल्ली. त्या अन्वयावरून सदरहू लग्नें दोनीं जाहलीं. त्याउपरी आमांतुक ब्राह्मणाच्या मुखें, हे लाळ्ये गोळक ऐसें कळलें. त्यावरून अवघ्या सदरहू आसाच्या हुजूर आणून, रोध मनास आणितां, ब्राह्मणासी व यासी शरीरसंबंध होत नाहीं व अन्न व्यवहार होत नाहींत. हे गोळकसे विसां लागले. यांनीं आपली जात लपवून, ब्राह्मणास मुली दिल्या, हें अकर्म केलें. या अपराभावदल, सदरहू अवघ्या लाळ्यांपासून, गुन्हेगारीचा खंड घेऊन, अटफेंत ठेविलें. आणि परशराम सराफ व कोंडभट यजुर्वेदी ब्राह्मण यांजपासून, राजदंड घेऊन, धर्मशास्त्र-मतें प्रायश्चित्त देऊन, शुद्ध केलें. लाळ्याच्या मुली लाळ्याजवळ राहिल्या. याजकरितां गोविंद लाळ्या हा खाशा वाज्यास नमस्कारोक प्रदक्षिणा नित्य करूं लागला. त्यावरून मनास आणितां सदरहू लाळ्यांनीं विदित केलें कीं, पूर्वीं आहीं उत्तम यजुर्वेदी ब्राह्मण होतों. त्यास मेघोराम यांनीं बेरूळक्षेत्रीं फोडि होम केला, त्यास एकशें पंधरा वर्षे जाहलीं. त्या यज्ञांत, कृष्णाजी ब्राह्मण उपनाम लाळ्याचास आमंत्रण सांगितलें; परंतु तो न येतां, पूर्णाहुती

जाहली. व ब्राह्मणाच्या पंक्ति एक दोन भोजन करून उठल्या. कृष्णाजी आला तो मागून, भोजन न करी रुसोन चालिला. तेव्हां समस्ता ब्राह्मणाहीं भोजनाचा आग्रह केला. परंतु कृष्णाजीनें ऐकिलें नाहीं. त्या हट्ट, निग्रहामुळें, समस्ता ब्राह्मणाहीं, कृष्णाजी लाळ्या व त्वाजबरोबर जितके यज्ञमंडपांतून, गृहस्थ व भिक्षुक उठोन गेले तितक्यांस बहिष्कृत केले. त्या दिवसापासून कृष्णाजी व आह्मी, चाळीस पन्नास असामी उठोन गेले तितकियांस कृष्णाजीच्या समागमामुळें, अवघ्यांसच लाळे ऐसें अभिधान ठेऊन, ब्राह्मण्यास अपकार केला. परंतु आह्मी गोळक नव्हे. अद्यापही वेरूळकर क्षेत्रच ब्राह्मण, आमच्या घरी येऊन, वेदोक्त कर्म चालवतात. आणि आपल्या हातें स्वयंपाक करून, भोजन करितात. आणि आह्मी त्यांच्या घरास गेलीयास, आपंक्त पात्रे घालून, आमचा त्यांचा वाढपी एक, मागून वाढप एक धार एक पात्रांनें होते. आह्वांत वेदाध्यायनी ब्राह्मण आहेत. त्यांचें तीर्थ व गंधर्ही दाहा बारा वर्षांपलीकडे घेत होते. अलीकडे घेत नाहीत. यामकारें आचार चालतो. परंतु पूर्वी आह्मी ब्राह्मण होतो. अलीकडे या अभिश्रापानें, घरें मोडत मोडत वीस पंचवीस राहिली. याकरितां गोत्रघडितामुळें, शरीर-संबंध करावयाचा विलाज, आपला आपल्यांत राहिला नाहीं. पुरुष लग्नाव्यतिरिक्त राहतात, परंतु मुली उपवरी जाहल्यावरी काय करावें! याजकरितां वेरूळचा पूर्वील दाखला मनास आणून, साहेबीं आमचा अपराध मुक्त करून, आमचा उद्धार करावा. ह्मणोन तपशिले विनंति केली. त्यावरून तुझांस हें पत्र सादर केलें असे; तरी याचीं घरें वेरूळ प्रांतीं सदरहू गांवीं आहेत, सर्व दाखला तेथे पुरेल, याजकरितां वेरूळचे शिष्ट ब्राह्मण व जमेदार वगैरे बुद्ध यांची हे तपशिलवार सत्य सुद्धत, त्यांचे माथां ठेऊन पुसावें. एकशें पंधरा वर्षांपलीकडे अन्न व्यवहार व शरीरसंबंध, ब्राह्मणासी व यासी कसे चालत होते व पाहिले हे कोण? अलीकडे आरोप आला कीं काय? आरोप यावयासी कारण काय? व अलीकडे हा काळ-पावेतों ब्राह्मणाची व यांची चाल कसकशी होत आहे? ब्राह्मण किंवा गोळक किंवा कोण हा शोध पुर्ता करून, ठिकाण लावून देतील त्याप्रमाणें, पूर्वील संबंदाचाही शोध करून, तपशिलवार ते सांगतील त्याप्रमाणें, त्या क्षेत्रस्थांच्या हातें चौकशीनें लिहिलें घेऊन, वर्तमान हुजूर लिहून पाठविजे. मनास आणून आज्ञा करणें ती केली जाईल. ह्मणोन राजश्री नारो बाबाजी नामजाद, परगणे नेवासे वगैरे महाल यास पत्र. छ २६ जिल्काद बरहुकूम रवानगी. छ ५ जिल्हेज, शंकराजी विन बाळोजी जासूद जथे भिकाजी नाईक, रोजमुरा परभारा लाळ्याफडून रुपये ६ देऊन, रवानगी केली

१.

खंडोजी विन सुलतानजी जासूद जथे चांगोजी नाईक यांस रोजमुरा आपाड मास, रुपये.

२।।। बहिरजी पांदरे याजकडून.

२।।। येसोजी व शहाजी बाबर याजकडून.

५।।

एकूण चिठी छ ३ माहे जिल्हेज, अधिक श्रावणमास, शुद्ध चतुर्थी, साक्षीदार पुळुंजेचे पाटिलकीच्या कजियाच्या निवाडीयावद्दल आणिले, त्याजवर रखवालीस सबब मशार-
निल्लेकडून रोजमुरा देविला. ५॥ रुपये.

छ ८ माहे जिल्हेज, बहिरजी पांदरे याचा व येसाजी व शहाजी बाबर याचा, मौजे पुळुंज, येथील पाटिलकीच्या निवाड्यावद्दल साक्षीदार हुजूर आणविले, त्यापैकी दया महार, मौजे मजकूर यास हगवण लागली, सबब औषधास रुपये १०- पावला, खंडोजी जासूद याजवळ देविला त्याच्या चिट्या.

॥ बहिरजी पांदरे.

॥ येसाजी व शहाजी बाबर.

१०

रघुनाथभट विन द्वारकाभट, वस्ती कसबे पुणे याच्या घरीं, गोविंदा ब्राह्मण याने चोरी केली. गोविंदा समागमें अभक्ष होता. त्याच्या संशयावद्दल रघुनाथभट व त्याची स्त्री सोयराई व गोविंदा यास, राजश्री बाबुराव फडणीस यांनीं आणून, चौकशी करितां अभक्ष गोविंदा जवळ होता. रघुनाथभट व त्याचे स्त्रीकडे द्योप येविपयींचा नाही. म्हणून राजश्री बाबुराव यांनीं रामकृष्ण चोपदार याजबरोबर सांगोन पाठविलें. त्याजवरून रघुनाथभट यांचे घरीं पूर्ववत् प्रमाणें अन्न व्यवहार करित जाणें म्हणोन, शास्त्रीबावांचें नांवाचीं पत्रें.

१ महार जोशी वेव्हारे व नाना लेंबे व सखु भणंग यास, छ ७ जिल्हेज.

१ शिव जोशी व समस्त वेव्हारे, उपाध्ये व महाजन, कसबे मजकूर यास.

छ १३ जिल्हेज.

११

छ १२ जिल्हेज, बहिरजी पांदरे याचा व येसाजी व शहाजी बाबर याचा, मौजे पुळुंज येथील पाटिलकीच्या निवाडीयावद्दल साक्षीदार दया महार आणविला, त्यास हगवण लागली सबब तो आपले सोयन्याचे घरीं मौजे—येथें जात आहे. त्यास औषधास रुपया १ एक देविला आहे. तरी कानोजी जासूद याचे गुजारतीनें रुपया १ एक देणें, म्हणोन चिठी तसलमात कानोजी.

श्री

यादी वार पत्रें न्यायाधिकाडील सुरसन इसजे सवेन मया अलफ. माहे सफर, वैशाख मास.

राजश्री पंतप्रतिनिधी फिल्ले विशाळगड यास, शास्त्रीबावांचें नांवें पत्र कीं, जिवभट व मंगोधरभट आठल्ये याचा व बाळभट आठल्याचा, मौजे शिपोरी, तर्फे देवळें, येथील इना-
माचे विभागाचा कजिया लागोन, मनसुबी सरकारांत पडली आहे. त्यास येविपयींनीं मन-
सुफी देशजी आपणाकडे पडली होती. तेन्दां हरदो बायांचे अस्तळ फागद पत्र आपण

घेतले आहेत हणून, हरदो वायांनीं सांगितलें. त्यावरून आपणास लिहिलें आहे. तरी याचे कामदपत्र अस्तल घेतले असतील त्याचें फेरिस्त घालून, आपले माणसाबरोबर सर-कारांत पाठवून यावे. हणून छ १ रोजचें तसलमात जिवमट.

पत्र १.

श्री

विनंती उपरी राजश्री भिकाजी राजे शिकें व लक्ष्मणजी राजे शिकें, या उभयतांचा फोंकणांतील वतनाचा कजिया आहे. त्याचा निवाडा पुण्यांत होत आहे. त्यास राजश्री रामशास्त्री यांचें पत्र आलें कीं, पेशजी कैलासवासी शाहूमहाराज यांचे वेळेस, कान्हेजी शिकें यांनीं श्री कृष्णेचें दिव्य केलें. तेव्हां दिव्यास खरा, खोटा कोण जाहला तें व राजपत्रें करून दिव्हीं तीं, दमरीं वार असतील तीं लेहून काढून पाठवणें. तरी मजमूचे दमरी वार असेल ते लेहून पाठवावें. खाना छ २ जमादिलावल, सुरुसन इसजे समानीन मया व अलफ, हे विनंती.

श्रीमजानन.

स्वारी राजश्री बापुजी गणेश ताहा मोकदम, गौजे भाडळें, संमत कोरेगांव, प्रांत वाई, सुरुसन तिस्ता मयातैन व अलफ, राजश्री हैबतराव विन नरसिंगराव राजे घोरपडे, मोकदम पाटील मौजे मजकूर हे, मौजे मजकूर येथील मोकदमीसंबंधें आपला मानपान, इनाम वगैरे घेऊन, गांवची बहिवाद करीत असतां, दरम्यान राजश्री बाळोजी व जनकोजी राजे घोरपडे, पाटील मौजे मजकूर यांनीं श्री क्षेत्र काशीहून कलकचे येथील इयजाचें पत्र व श्रीमंत राजश्री अमृतरावसाहेब यांचें पत्र, ऐसीं दोन पत्रें अजम कर्नल ह्योज् बहादुर यासी पुण्याचे मुक्कानास आणिलीं, त्याजवरून कर्नल यांनीं हैबतराव यासी बोलावणें केलें. त्याजवरून त्यांनीं आपले कनिष्ठ बंधु, राजश्री कृष्णाजी राजे घोरपडे यांस पुण्यास पाठविलें. तेव्हां कर्नल यांनीं उभयतां वादी यांची मनसुभी, राजश्री खुशरजी शेट मोधी याजकडे सांगोन, आणखी पंच नेमून देऊन, पंचार्थ करविली. त्यांत बाळोजी व जनकोजी खोटे जाहले. त्यांचे विरंजीव बाबाजी व त्यांचे बंधु सटवाजी व जोत्याजी व बहिरजी घोरपडे हे पळोन गेले. हे विषयी—कर्नल यांनीं आम्हांस लिहून, तुम्हीं पेशजी मनसुची केली आणि हैबतराव यांस पत्रें करून दिव्हीं, त्याची चौकरी येथें केली. त्यास तुमच्या व आमच्या करण्यास ताळा पडोन, हैबतराव खरे ठरोन, बाळोजी व जनकोजी वगैरे वाघे खोटे पडले म्हणून, त्याजवरून हे सनद तुम्हांस सादर केली असे. तरी हैबतराव घोरपडे हे मोकदमीसंबंधें, मौजे मजकूर येथील मोकदमी पाटिलकीची वडील पेशजीपासून बहिवाद यांची आहे. त्याप्रमाणें हे आपला मानपान, कुलवान, कुलकानू सदरहू वतनसंबंधें घेऊन, कामकाज फरितील व प्राचीन इनाम, पांडरीचा मळा विषे ८३ तीन व चावर पैकीं विषे ८७ सात, एकूण दाहा विषे आहे. हेविषयी पेशजी नारायणजी घोरपडे यांनीं सरकारांत नेर-

याका समजावून सनद करून घेतली होती. ती जमिन इनाम हैबतराव याची आहे. ती वगैरे शेत, मळ व घुगरी व कानु, कायदे यांचे हे वशापरपरेने उपभोग करितील. तुम्ही तेथील सर्व वतनदार व याचे विरादर भाऊवद, आपलाला हिस्सा भाऊपण्याचा घेऊन, याज खाले वर्तत जाणे. जाणजे. छ. १ सवाल.

श्री

श्रीमत् क्षत्रिय कुलवतंस महाराज राजश्री—छत्रपती स्वामीचे शेवेशी.

विनती सेवक बाजिराव बल्लाळ प्रधान, कृतानेक विज्ञापना सेवकाचे वर्तमान तारीख उ २४ सफर पावेतो स्वामीचे कृपाट्टिकारून यथारिथत असे विनती. पुरदरे व अने याचा कर्यात सासवड येथील देशकुळकर्णाचा व फसवे मजकुरच्या कुळकर्णाचा कजिया होता, त्यास महाराजांनी कुल गावचे देशमुख व पाटील व बारा बलुते यास हुजूर नेऊन क्रिया घालून पुशिले की, वतनदार खरे कोण ? त्यास समाकुळ पादरीने साक्ष पुरदरे याची दिली. त्यास क्रिया गावकरी यानी केली ते समयी दशराज पचराज नेमिली, तेव्हा गावकरी यानी स्वामीजवळ बोली सोडविली की, मावजी नार्ईक देशमुख व मळार तुफदेऊ पुरदरे याची सी दोघें दुखणियास पटली आहेत. तीं भेली तरी आपणास क्रिया नाही. याखेरीज कोणाचे घरी काही दगा जाहला तरी (तो) खरा; ऐशी बोली केली होती. त्यास मावजी नार्ईक देशमुख जाया जाहला होता. तो मृत्य पावला. आणखी कोणाचे घरी काही दगा झाला नाही. विदित जाहलें पाहिजे. शेवची श्रुत होय हे विज्ञापना.

१४. घृत्तिपत्र.

सिद्धेश्वरभट विन शिवभट धर्माधिकारी, क्षेत्र प्रवरा संगम, यास वृत्तीस पत्र दिलें ऐसेजे, भवानीराऊर विन सिद्धेश्वरभट इविन हरभट यानें हुजूर येऊन विदित केलें की, सिद्धेश्वरभट विन हरभट धर्माधिकारी, क्षेत्र प्रवरा संगम, यास पुत्र सतान नाही. ते मृत्य पावले. त्याउपर त्यांनीं सी येसुबाई होती तिने आपण, तिचे लेकीचा पुत्र दोहिन होतो तो, दत्ताविध करून, आपला पुत्र केला. आपला मतवध, विवाह, शाडित्य गोत्री केला. आपण सिद्धेश्वरभट विन हरभट याचे वृत्तीचा उपभोग करितां. त्यास सिद्धेश्वरभट विन शिवभट धर्माधिकारी, क्षेत्र प्रवरा संगम, हे आपणास लगतात की, तुजला येसुबाईने दत्ताविध करून पुत्र घेतला नाही. तुजला सिद्धेश्वरभट विन हरभट यानें वृत्तीशी सवध नाही. ऐसे म्हणून, आपणाती न्बहार सागतात. तरी सिद्धेश्वरभट विन शिवभट यास आणून आपला इनसाफ केला पाहिजे, म्हणून विदित केलें. त्यावरून सिद्धेश्वरभट विन शिवभट यास हुजूर आणून, त्यास पुरशीत करिता त्यानीं विदित केलें. आपल्या विभागी सिद्धेश्वरभट विन हरभट होता. त्यास पुत्र नाही. तो मृत्य पावला. त्याचे ठेकीत पुत्र भवानीराऊर आहे. तो म्हणतो की, आपणास सिद्धेश्वरभट विन हरभट याची सी येसुबाईने दत्ताविध करून पुत्र घेतले. आपला मतवध, विवाह, शाडित्य गोत्री केलें, आणि तिचे आपल्या

विभागास अधिकारी केलें, ऐसें भवानीशंकर म्हणतो; परंतु आपणास हें ठाकें नाहीं आपणास पुसोन घेतला नाहीं. आपले वंशीचा पुत्र घ्यावा, तोही पिता असतां घ्यावा. बायकोस लेकीचा पुत्र घ्यावयास संबंध काय ? तथापि ये गोष्टीचे गांवामध्ये कोणी साक्ष नाहीं. भवानीशंकर याचा आपला वेव्हार वीस पंचवीस वर्षे होत आला. त्याचे कामद-पत्र आपणाजवळ औरंगाबाजेचा महजर, व ठाणें नेवासें येथील महजर व भवानीशंकर याचा बाप, भास्कर नरहर याचें पत्र कीं, आपण पुत्र येसुबाईस दिव्हा नाहीं. वतबंध आपण आपले गोत्रीं केला, ऐसें पत्र व भवानीशंकर याचें योजितपत्र ऐशीं चार पत्रें आहेत. तीं पाहून न्याय करावा म्हणून विनंती केली. त्यावरून भवानीशंकरास पुरासीस करितां त्यानें विदित केलें कीं, आपले साक्षी गांवीं आहेत, त्यांच्या सड्या आणव्या म्हणून. त्यावरून गांवास पत्रें पाठवून तेथून सड्या आणविल्या आणि तुम्हां उभयतांस श्री स्वामीमठ कोल्हापूर यांकडे न्यायास पाठविलें, कीं धर्मशास्त्रप्रमाणें निवाडा करावा त्यावरून त्यांनीं सड्या मनास आणितां सड्यावरून निर्वाह न होय ऐसें शलें. तेव्हां तुम्हीं मान्य झालेत कीं, भवानीशंकर याचे प्रतिपक्षी बाळुभट ठोके, हे त्याचे निसवत आपणासी, वेव्हार सांगतात. यांनीं श्री कृष्णमय्यें शिरोन क्रिया करावी कीं, आपणा देखत दचविध. होऊन, शांडिल्य गोत्रीं लाविला. ऐसें बोलोन क्रिया करावी, आपण मान्य आहों. ऐसें बोलिलेत. त्यावर बाळुभट्टाहीं मान्य केलें, परंतु श्री स्वामी यांनीं तो विचार मोडिला कीं, हे गोष्टी आपल्या स्थळास योग्य नाहीं. तुम्हीं उभयतांदी, भले ब्राह्मण, अग्रहोत्री आहां. तुमचे प्रतिष्ठेस क्रिया योग्य नव्हे. याउपर येसुबाईनें पुत्र घेतला तो तुम्हींच घेतला, ऐसें बोलोन आपण सांगों तें ऐकावें. ऐसें उभयतांसही मान्य करून, तुम्हां उभयतांस सिद्धेश्वरभट विन हरभट याचे वृत्तीचा विभाग करून दिव्हा. वितपशील वरहुकुम निवाडपत्रः—

सिद्धेश्वरभट विन शिवभट यासी विभाग.	भवानीशंकर यास वाटा दिव्हा.
सिद्धेश्वरभट विन कुळपुरोहितकीचे	सिद्धेश्वरभट विन कुळपुरोहितकीचे
हरभट याची वृत्ती यजमान निभेनिम	हरभट याची वृत्ती यजमान निभेनिम
आणे. फलम १.	आणे. फलम १.
८- मूळ वृत्ती	८- मूळ वृत्ती
१०- सखी बळाळ	१०- खरीदीबडल सखी
गोत्रज यांजनदल	बळाळ गोत्रज.
खरीदी केली	पुरातन सिद्धेश्वरभट
वृत्ती.	विन हरभट याचें धर
	दिव्हें १.

१- पेकीं निभे ८०।

बदल त्रिंबकभट ८।

खोदपाबदल वान घेतलें होतें धर तें दिव्हें
फलम १.

पेकीं निभे भवानी शंकर ८०।

त्रिंबकभट विन महादेवभट याची वृत्ती, त्याच्या वाचका आहेत तों त्यांनीं खावी.

त्याजमाघारे सिद्धेश्वर भट विन शिवभट यांनीं निमे ८१. खावी. त्यामध्ये ८१. भवानी शंकर यास निमे द्यावी. त्यांचीं घरे वोन आहे(त) तीं सिद्धेश्वरभट विन शिवभट यांनीं घ्यावीं. भवानीशंकरास घरासी संबंध नाहीं कलम १. त्रिंबक भट विन महादेवभट याचे यजमान निमेनिम १.

वरहुकूम ८१. त्रिंबक विन महा-
भट विन महादेवभट देव भट याचे घरासी
याजबदल. संबंध नाहीं.

त्रिंबकभट विन महादेवभट याचे यज-
मान निमेनिम कलम १.

येणेंपमाणें निवाडा करून, निवाडपत्र तुळांस करून दिल्लें. तें पत्र तुळीं आपून दाखविल्लें, त्यावरून हें पत्र तुळांस करून दिल्लें असे. तरी सदरहू निवाडपत्रापमाणें सिद्धेश्वरभट विन हरभट याची वृत्ती निमे तुळीं अनुभवून सुखरूप राहणें. निमे भवानीशंकर अनभवील. याडपर तुळांस त्यास भांडावथास प्रयोजन नाहीं. हणून सिद्धेश्वरभट विन शिवभट धर्माधिकारी याचे नांवें सदरहूपमाणें लेहून दिल्लें, पत्र १.

एकूण एक पत्र देणें.

१५. महजर.

बारकिर्द छ. २६ रविलाखर, सन तिसा.

महजर व तारीख ५ माहे रविलाखर, हजीर मजालसी ठाणें, परगणे कासेगांव, सरकार आसदनगर ठर्की आकलोज, सुभे दारूलजफर विजापूर सुरुसन आर्वा तिसैन हजार १२०३ सन ३७ जलूसवाला.

बेहुजूर.

बहिरजी मुसाळे

शिक्षा असे.

दत्ताजी राजे जाधव साहेब मदार जमा
सुभानजी राजे जहागीर कसबे मजकूर
शिक्षा असे.

नरसो श्रीनि-
यास रत्नखाना
सरकार शिक्षा असे.

रामजी गोविंद दि-
वाण मौजे तावन्नी-
या जहागीरिबदल
शिक्षा असे.

राजमुद्रा.

खंडेराव बळवंतराव
नायब फौजदार
परगणे मजकूर
शिक्षा असे.

गोविंद व दत्ताजी देशमुख परगणे मजकूर
शिक्षा असे.

संताजी पाटील नोकदम कसबे मजकूर
निराणी नांगर असे.

मल्हार रघुनाथ शेखदार सल्लात सेरफ व
जहागीर तुकोजी जाधव देहाय परगणे मज-
कूर शिक्षा असे.

शिक्षा असे.

सताजी पाटील मोकदम मौजे तावसी निराजी नरसिंह देशपांडे परगणा मजकूर बिकलम.	खंडशेट व सांतशेट भ्हेतरी जुळ्हाई कसवे बंदरोटी आज जावती राचापा शेठ्या कस- वे मजकूर.
मिकाजी लालकुंभ तुकोजी गंगथडा महात मजकूर. पालिमोड.	मलकोजी व मनाजी भोंशा रयान कसवे मकाजी जोग माळी व संतु थेटक माळी कसवे मजकूर.
भिक्या लिगाडे.	रेवाजी व जिवजी पोतदार कसवे व परगणा मजकूर.
मलापा तेली भ्हेतरे.	सिदप्पा महाजन कसवे मजकूर.
सुभानजी व मकाजी नार्ईक लोहकरे परगणा मजकूर.	मोकदमानी मौजे खरडी नांगर निशाण असे.
संताजी पाटील मोकदम मौजे रांजणी निशाणी नांगर.	सव्वाजी चौगुला मौजे अंवाजी पाटील संगे- वाजी पा- मथाडे निशाणी नांगर. वाडी निशाणी नांगर. टील मोक- दम शिवे. वाडी निशा- णी नांगर.
शिदोजी पाटील मोकदम मौजे न- खतगांव नांगर.	आप्याजीपाठी- ल एखलासपूर नांगर.
सोनजी चशवंतराव पाटी- ल मोकदम मौजे निशाण नांगर.	सखाजी पाटी- ल मौजे शिर- गांव नांगर.
बहिरजी पाटील मोकदम मौजे विंचोली सांगोले नांगर.	रामोजी संधान- सिह पाटील मौ- जे मांजरी नांगर.
जावजी पाटील मोकदम मौजे शिरवेण.	आवाजी मेहतर. दरजी निशाण कातर.
	आवाजी आनंत कसवे काळे जोतिपी प्रांत कऱ्हाड.
	आमाजी व संताजी पाटील मौजे शिरबावी परगणा मजकूर नांगर. मकाजी पाटील मोक- दम मौजे टाफळी.
	रपोजी पाटील मोकदम मौजे आणवडी.

या विषयानें झाला महजर ऐसाजेः—क्षेत्र पंढरपुरचे नडवे व बेणारे या हरदोजणा- मध्ये श्री देवार्थी पालखी व पालखीचें उत्सव घोडे वगैरे पाहनेबद्दल मार्गशा होता खणून पेशजी दखणी मुदतीस शाहापूर पेटेस हरदोजणांचा निवाडा झाला, ते बपतीं वरदळ इनसाकमुळें नडवे खरे व बेणारे खोटे खणून महजर करून दिव्हा होता. त्या वस्तुसूच

बडवे मजकूर पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे बगैरे वाहन भोगवटा खात आले असता, हल्ली राजश्री बहिरजी राजे पादरे फौजदारसाहेब याचे आमदानीमध्ये विसाजी देशमुख भोमकर याची लेकर नारो रावोजीची सून यानी वाचादचाचे घोडे आषाढ वद्य द्वितीयेस श्री देवास वाहिले ते बडवे घेता बेणारी यानी दूरहाई दिधली जे, पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे बगैरे वाहने आपली असता तु कायबदल घेतोस ? म्हणून त्यावरून हरदोजण भाडत. ठाणे फौजदारसाहेबाचे कचेरिसि किर्याद शाले जे आपला निवाडा करणे. पेस्तर इनसाफ व्हावा. तो अगोदर महादभट बेणारा जाऊन बालकृष्ण बेणारी यास हकिकत जाहीर करून बापुजी महादेव जहागीरदार क्षेत्र मजकूर व फेरारवाव बक्रील हुजूर कचेरी यास रदबदल करून सानीसीचे कागद फौजदारसाहेबास व देशमुखास घेऊन आला जे, घोडे अमानत करून हरदोजणाची बुनियादी पाहून बरहक इनसाफ करणे. ज्याचे होईल त्यास देणे म्हणून. त्यावरून फौजदारसाहेबी देशकास बोलावून फर्माविले की, बेणारी यानी हुजरून कागद आणिले आहेत, याबद्दल हजीर मजालसी बैसून घोडे अमानत करून हरदोजणाचा इनसाफ करावा म्हणून मोदजी देशमुख परगणा मजकूर वाच्या घरी घोडे अमानत ठेऊन बरहक निवाडा करावयाचा तह केला. हे वर्तमान पाहता बटपीयानी मनामध्ये दहशान धरिली जे, बेणारी यानी हुजरून कागद आणिले आहेत. जे हाचे तेव्हा इनसाफ बरहक होणार नाही याबद्दल आपणही हुजूर जाऊन कागद आणावे म्हणून आपल्या आपल्यामध्ये तह करून जिवाजी बडवे व कौन्हेरी बडवे याचा भाऊ कुसाबा बडवा हुजूर जाऊन बापुजी महादेव जहागीरदार क्षेत्र मजकूर यास रदबदल करून कागद घेऊन आले जे, क्षेत्र मजकुरास जाऊन हरदोजणाचे बुनियादीचा शोध पाहोन ज्याचे घोडे होतील त्यास देणें म्हणून. त्यावरून हजीर मजालसी दिवाण व देशक बैसोन हरदोवादीयासी बोलावून आणून हकिकत पुसता त्यानी तकरिरा दिधल्या वितपशील:-

तकरिर कर्दे बनाम महादभट बेणार व समस्त बेणारे क्षेत्र पदरपूर लिहून दिली तकरिर ऐसीजे, श्री पादुरग मूर्तीचे गरुडवाहन अनादिसिद्ध आपले व त्याचे उत्पन्न आपले आपण खातो आणखी श्रीमूर्तीस भक्ती समर्पिलिया पदार्थास विभागी वेगळाले आहेत. त्यामध्ये पालखी व घोडे बगैरे वाहने आपली आपण घेत असता बडवे म्हणतात कीं, आपली. ही सदरहू त्याची नव्हेत आपली ऐसी रुजू करून देऊ जरी नेदू तरी गोताचे खोटे व दिवाणचे गुन्डेगार. केली तकरिर सही.

तकरिर कर्दे समस्त बडवी यानी क्षेत्र पदरपूर लेहून दिल्ली तकरिर ऐसीजे, सालवाद मातकदम पिटीदरपिटी पालखी व पालखीचें उत्पन्न घोडे बगैरे वाहने बडीलावडील खात आलों. दराभ्यान बेणारे उभे गफोन खलेल केले जे, पालखी, पालखीचें उत्पन्न आपले म्हणून हुजूर जाऊन किर्याद केली. त्यावरून आपणास हुजरून तलब केली. आपण हुजूर

जाऊन निवाडीयास उभे राहिलो. आपण व बेणारी यानी तकरीरा व राजीनामे दिव्हे जे देशक व क्षेत्रीचे लोक व हक्क जवाहिरीचे, पाटील हे जे धर्मता सालाबाद भोगवदा पाहोन लिहितील, त्याप्रमाणे हरदोजण राजी त्यावरून समानायक बैसून विचारणा करून का-
कुनास व देशकास हुजूरून लिहिले आले जे, क्षेत्र मजकूरचे लोक व हक्क जवाहिरीचे लोक मेळवून त्याचे डोईवरी इमान शपथपूर्वक घालून ते जे आपले इमाने सागतील ते हुजूर लेहून पाठवणे म्हणून. त्यावरून देशक व गावीचे लोक व हक्क जवाहिरीचे पाटील बैसून पुरिले ते जे बोलिले ते, हुजूर लेहून पाठविले. त्यावरून हुजूर समानायक बैसून मनास आणिता आपला भोगवदा खरा झाला. भोगवदा बेणारी यास नाही त्यावरून आपले वडील खरे करून पालखी व पालखीचे उत्पन्न आपले दुमाला करून महजर करून दिव्हा. तो अजितामार्शित पालखी व पालखीचे उत्पन्न खात आलो. हल्ली घोडे आले त्यास बेणारी यानें खलेल केले. तरी आपण सालाबाद पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे घेत आलो बेणारी यास सवध नाही केली तकरीर सही.

सदरदूममाणे तकरीरा लेहून घेतल्या. मग हजीर मजालसी बोलिली जे, पेशाजी निवाडे झाले आहेत ऐसी तकरीर केली आहे. तरी पेशाजीचे महजर अगर बाजे कागद जे असातील ते तमाम दाखवणे म्हणून त्यावरून हरदो वादीयानी पेशाजी वस्ती मुद-
तीस शहापूर पेटेस दोनदा निवाडे झाले होते त्या महजराच्या नकला आणून दाखवि-
ल्या. त्याची हकिकत मनास आणिता शाईदी क्षेत्रावरी आली. म्हणून हरदूजणास पुढिले जे तुम्ही निवाडीयास क्षेत्री राजी आहा की नाही म्हणून. त्यावरून वडवा बोलिला जेसा शेवकवर्ग देवाचे त्यात बेणारी यात समा आहेत. ते वेगळे करून समस्त क्षेत्रास राजी. बेणारा बोलिला जे आपणही ताडे थिटे आराध्ये वेगळे करून समस्त क्षेत्रास राजी. त्या-
वरून हजीर मजालसी बोलली जे, क्षेत्रास राजी दणून राजीनामा देणे मग क्षेत्रास जाऊन इनसाफ करिता हरदो वादीयाचे जो सेवेचा असेल तो वेगळा करून उरल्या लोकास पुसोन इनसाफ करून झणून. त्यावरून हरदोजण वादी राजी होऊन राजीनामे दिव्हे वितपशील.

राजीनामा बनाम महादभठ व समस्त बेणारे क्षेत्र पदरपूर लिहून दिव्हा राजीनामा ऐसाजे, आपणामध्ये व बडवीयामध्ये श्री देवाचे वाहन पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहनाबद्दल गर्गरा लागला आहे. झणून साहेबापाशी निवाडीयास उभे राहिलो. त्यास साहेबी फर्माविलें की, निवाडीयास क्षेत्रास राजी किवा नाही. तरी आपण क्षेत्र मजकूरचे समस्त लहान थोर ब्राह्मण जमा करून चद्रभागामध्ये आपोळी करून श्री तुळ-
सी डोईवर घेऊन आपलें सत्य मुकते ववतील आणि ज्याचे हाती घोडे देतील त्यानें प्यावें.
यास आपण राजी असोन व दिंगर करणार नाही. जर नवदिंगर करू, तरी गोताचे खोटे व दिवाणचे गुन्हेगार. लेहून दिव्हा राजीनामा सही.

राजीनामा बनाम समस्त बडवी यानी क्षेत्र पडरपूर लेहून दिव्हा राजीनामा ऐसाजे, आपणामध्ये व बेणारे क्षेत्र मजकूर यामध्ये श्री देवाचे वाहन, पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहनाबद्दल गर्गशा लागला आहे. ह्मणून साहेबापाशी निवाडीयास उभे राहिलो. त्यास साहेबी कर्माविले की, क्षेत्र मजकुरच्या लोकास निवाडीयास राजी किवा नाही ह्मणून. तरी आपण क्षेत्राचे समस्त लहान थोर जमा करून, श्री चंद्रभागेची आघोळी करून, श्री तुळसी डोईवरी घेऊन, ते जे आपल्या इमाने सांगतील त्यास आपण राजी. जे भोगवटा पाहोन सांगतील त्यास आपण राजी असो. नवादिगर करणार नाही. नवादिगर करूं तरी गोताचे खोटे दिवाणाचे गुन्हेगार. लेहून दिव्हा राजीनामा सही.

सवरहूममाणे राजीनामे घेतले. मग दिवाण व देशक व फसबाचे मोकदम व समस्त लहान थोर जमा होऊन क्षेत्र पडरपुरास गेले. तेथे कार्तिक वद्य एकादशीस देवाच्या राऊळामध्ये माधवानदाचे मठी बसून क्षेत्रस्त लहान थोर जमा केले. त्यामध्ये शेवफवर्ग ताटे, थिटे, आराध्ये निराळे काहून, तमाम तीर्थवासी ब्राह्मण व बकालानी व रयानी व बलुती यानी मेळवून त्यास हजीर मजालसी बोलली जे, बडवीयात व बेणारीयात पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहनेबद्दल गर्गशा आहे, म्हणून हरदोजणा वादे निवाडीयास तुम्हावरी राजी झाले आहेत की, तुम्ही ब्राह्मण, तीर्थवासी. वृत्तीविशी धर्मिष्ठ हा. पापाचा फटाळा वरिता. सत्य वदून निवाडा कराल म्हणून तरी तुम्हीं हरदोजणांनी बुनियाद पाहोन पुरातन पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहने कोणाची; भोगवटा कोणाचा चालत आला आहे या गोटीचा पुरा शोध घेऊन, श्री चंद्रभागेमध्ये आघोळी करून, फुलकुडात उभे राहून, डोईवरी श्री देवाच्या तुळसी घेऊन आपल्या वेताळिसाचे सुद्धे सत्य वदणे. त्यावरून तीर्थवासी ब्राह्मण व बकाल व रयान व बलुते समस्त लहान थोर जमा होऊन, नवाजणाचा इलाखा वेगळा करून श्री देवाचे राऊळी सभामंडपी बसून, हरदोजणाचे बुनियादीचा शोध घेता पेशजीच्या निवाडीयाचा प्रसंग पटला. ह्मणून पेशजीच्या हरदोजणापासोन निवाडीयाचे महजर आणविले. त्यास त्यांनी महजराच्या नकला आणविल्या. त्या वाचून पाहोन तजवीज केली. मग समस्त लहान थोर राजी एक विचार करून, क्रिया करावयाचा तह करून, हजीर मजालसीस घेऊन सांगितले. मग हजीर मजालसी उठोन गरूडपारी घेऊन बसून क्रिया करणार नेमिले तितपशीलः—

वेदिक ब्राह्मण ५.

बकालानी ३.

१ नरहरभट गोपीनदन.

१ पुडलीक गर्बा.

१ सामराज रूपलग.

१ जिवाजी महार.

१ पादुरग पाठक.

१ गोमाजी बारी.

१ दादभट पाठक.

३

१ तमणभट विध्वंस.

रयानी ८.

५

सराफजी ३.

१ होनाजी तेली मेहतर.

१ रायाजी सोनार.

१ अबजी नईक पौतदार.

१ शिंदेजी बेवारी.

१ रायाजी व्यंकाजी.

१ चौडाजी सोनार.

१ साबाजी हन्नु.

१ तुकोजी मेहतर माळी.

३

१ मकाजी माळी.

१ नारायण सोनार.

१ विठोजी मेढकरी.

८

बलुतीचानी ११.

१ माणकोजी सुतार.

१ शेटी कुंभार.

१ बहिरजी कुंभार.

१ जिवजी शिंपी.

१ निंबाजी न्हावी.

१ शेटी चांभार.

१ भिकाजी सुतार.

१ विठोजी परीट.

१ भिकाजी कोळी.

१ भिकाजी न्हावी.

१ बापु चांभार.

११

एकूण सद्दरहू तीस मुकरार करून, श्री देवाचे तीर्थ डोईवरी घालून, मळा तुळशीचे वृंढ घालून, श्री देव स्मरोन हजीर मजालस बोलली जे, आपल्या नेताळीसांचें मुकृतें वदणें म्हणून. त्यावरून फुलकुंडामध्यें उभे होते, त्यानीं एक पिचार करून नरहरभट गोपीनंदन व माणकोजी सुतार वदले जे, घोडीयाचे बाबें वडवे व बेणारे कधी मांडतां ऐकिले नाहींत. व पूर्वी श्री देवाची पालखी पाहिली, देऊळींच असे. त्यास बडये संरक्षण करित अगत. पालखी धरास नेतां बेणारी यानें दुराई दिच्छी. चारी परवी मिळवून देवळांतून नेतां काहीं दुराई देत नव्हते म्हणून वदले. मग हजीर मजालसीनिं फुलकुंडामध्यें उभे होते, समस्तांस निराळें निराळें पुतिलें. ते अवघेही बोलिले जे, नरहरभट गोपीनंदन व माण-

कोजी सुतार बोलिले तेच सत्य म्हणून शाईदी दिल्ली. मग शाईदी पत्र करून हजीर मजालसी द्वादशीस उठोन ठाणीयास आले. मग तमाम दिवाण व देशक ठाणा हजीर मजालसी बैसून शाईदी पत्रावरून सभानायकानी विचार केला जे, पूर्वी पालखी देऊळी असता बडवेच सरक्षण करीत होते. पालखी घरास नेता बेणारी यानी दुराई दिल्ली, तरी चारही परचे मिळवून पालखी देवळातून नेत होते तेव्हा बेणारा देत न होता. जे पूर्वी पालखीचे उत्पन्न होत असे ते बडवेच घेत असत. त्यावरून विचारे पाहता बेणारी यास पालखी व पालखीच्या उत्पन्नासी काय सबंध आहे ? पालखी बडवी याची तेव्हा घोडे वगैरे वाहने यामुळे बडवीयाचीच खरी झाली. त्याहीमध्ये बडवीयाचा भोगवटा कारकिर्द दर कारकिर्दी (त) पहिल्यापासून चालत आला आहे त्याबद्दल धर्मता विचारमाने पाहता, बेणारी यास पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहने यासी काही अर्थाअर्था काही सबंध नाही. बडवे खरे. पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहने बडवीयाचीच खरी म्हणून हजीर मजालस बोलली जे, याचा भोगवटा धर्मता पाहता बडवे खरे आहेत. यास महजर करून देणे म्हणून. त्यावरून बडवीयास महजर करून दिल्या असे. पालखी व पालखीचे उत्पन्न घोडे वगैरे वाहने दुमाला केली असेत. बेणारी यास लेकराचे लेकरी तन्म नही. गोपजी देशमुख याचे घरी घोडे अमानत होते, ते हजीर मजालसीने आणून बडवीयाचे दुमाला केले असेत. पेशजीचे कागद पत्र बेणारी यापाशी असतील ते रद्द असेत. हा निवाडा धर्मता झाला असे लेकराचे लेकरी बडवीयानी वतन साऊन मुक्ते असावे. बडवे खरे, बेणारे खोटे झाले. महजर सही.

लिहिला महजर सही.

स्वहस्त बाळकुण्ण चिन नागेशभट बेणेराय व समस्त बेणेराय

तारीख ५ माहे रविलाखर.

गोही

नरहरी गोपीनदन १.
 तमणभट विध्वस १.
 आऊजी नाईक पोतदार १
 रायाजी व्यफाजी १.
 पुढलीक गवे १.
 नारायण सोनार १.
 तुफोजी माळी मेहतर १.
 होनाप्पा तेली मेहतर १.
 मकाजी माळी १.
 रायाजी सोनार १.
 निबाजी न्हावी १.

पाडुरंग पाठक १.
 सामराज १.
 गोमाजी बोरी १.
 दाद पाठक बोचले १.
 नारायण पाठक बोचले १.
 जिवाजी महार १.
 चोडाजी सोनार १.
 माणकोजी सुतार १.
 भिकाजी कोळी १.
 भिकाजी न्हावी १.
 भिकाजी सुतार १.

बापु चांभार १.
शेठी चांभार १.
विठोजी परीट १.
स्वस्त.

- १ फेसोजी मकर पुजारे.
१ मोरया पुजारे.
१ जिवाजी पुजारे.
१ अप्पाजी शिवदेव पुजारे.
१ डिंगर बासुदेवपंत संमत
प्रमाणें.
१ वेंगु पांडुरंग परिचारक.
१ वेंकाजी राभाजी डेंडेंरे.
१ पांडुरंग हरीदास व्हे रोपेंद.

फेरिस्त कागद कजियाचे, बडवे व डगि व बेणारी क्षेत्र वास्तव्य श्री पंढरपूर, येथील क्षेत्रीं श्री पारील कागदे यांचा कजिया आहे. त्याच्या करिना मनास आणावयाबद्दल त्रिवर्गाच्या तकरिरा व राजीनामे व क्षेत्रस्थ ब्राह्मण व बाराचलुते यांच्या तकरिरा क्षेत्र मजपूर मुकाभीं घेतल्या असेत. सुरुसन सच्चा आर्विन मया व अलफ वगैरे कागद वादी निवर्त वगैरे सेवगारी यांजमासून तकरिरा वगैरे कागद घेतले, इस्तकबाल छ ४ जमादिलावल लावल ताबाहा उ. सुमार.

बडवे यांचे कागद सुमार.
शिवराभ अक्षे बडवे यांचे कागद सुमार.

- १ तकरिर.
१ राजीनामा.
१ यादी गोहीदारांची.
२

इस्तकनील छ ४ जमादिलावल.
छ ५ जमादिलावल.
सुमार.

शेठी कुंभार १.
बहिरजी कुंभार १.
शिदोजी वेवारी १.
जिवाजी शिंपी १.
रायाजी सोमनाथ ताटे आसामी १.

जिवाजी विठल ताटे १.
स्वस्त विश्वनाथ पंडित पथकी आसामी १

वेंकाजी विठल दिवटे १..
त्रिंबक नरहरी दिवटे १.
हरीबा विठलदास १.
स्वस्त नारायण डागे १.
मोरेश्वर भट धिटे १.

तपशील.

गरुडध्वज समस्त बेणारी यांचे कागद सुमार.
१ तकरिर वंद २.
— तकरिर.

१ यादी.
२

डागे नारायणभट व समस्त डागे वगैरे कागद सुमार.

१ तकरिर.
१ यादी राजीनामा.

- १ जिऊबा वलद खंडोबा पुजारी.
 १ मल्हारभट वलद सरस्वतीभट
 डिंगरे.
 १ भिकंभट वलद तुकदेवभट उत्पात
 व गोविंदभट वलद रघुनाथ.
 १ नागेश वलद तोरापा परिचा-
 रक.
 १ गोपाळराम व आप्पाजी हरदास.
 १ निंबाजी वलद नागेशभट दिवटे.

छ ६ जमादिलावल तकरीर सुमार
 ७ नारावलुवते:—

१ केशव वलद भिकाजी सुतार.

१ निंबाजी वलद खंडोजी कुंभार व
 दौडाजी वलद रखमाजी कुंभार
 आसामी २.

७—तकरीर.

- १ लक्ष्मणाचार्य वलद रामाचार्य.
 १ गोविंदभट वलद शामभट दिवटे.
 १ शामभट वलद शेशभट टोणपे आगांकु.
 १ पांडुरंग विन नारायण गोसावी ताटे.
 १ दादो नरहर ताटे व बाबु वेंकाजी थिटे
 व ब्रंबक सामराज आराध्ये पाटील, कुल-
 कर्णी, जोशी व धर्माधिकारी.

- १ चक्रपाणी वलद शिवाजी विठ्ठलदास व
 प्रल्हाद वलद गोरोजी विठ्ठलदास.
 १ राणोजी वलद उदाजी कोळी पुंडलिकाचा.
 १ विदू वलद रायेशेट शेठे.
 ३ तकरीरा जमीदार.

२ देशमुख असामी २.

१ गोपजी विन विठोजी ताटे.

१ खंडेराव ताटे.

२

१ निराजी आवजी देशपांडे.

३

तकरीर त्रिवर्गाची मिळून एकच असे.

२ लक्ष्मण नाईक तुरळकर व बापूजी नाईक २
 कुपी व भगवंत नाईक निवासडेकर. एकूण
 तकरीर १ आसामी २.

१ येसाजी विन सिंदोजी नाईक मठफरी.

२२

१ भिकु चांभार वलद बापोजी
 व गोडू क्रोम जनकोजी चांभार.

१ धोंडी न्हानी.

१ धोंडी महार.

१ आप्पाजी वलद सिंदोजी.

१ गिरमाजी वलद वेंकाजी अनगळ
 पोतदार.

७

७ किता आगांकु आसामी.

१ विठ्ठलभट वलद अनंतभट बोरगांवकर.

१ धोंडभट वलद महादेवभट दामोदर.

१ गोपाळभट विन रामभट तारगांवकर

१ नारायणभट विन रामभट तुरळकर

१ पांडुरंगाचार्य वलद रामाचार्य कौलगी.

१ यमाजी यशवंत रामदास.

१ सखभट विन कामभट गोपीचंदन:

७

१४

फतवे २.

१ तुफाजी वलद बाळाजी पुजारी.

१ भिमभट उत्पात पुजारी रुक्मिणीना.

बापु चांभार १.
 शेठी चांभार १.
 विठोजी परीट १.
 स्वस्त.

१ क्रेसोजी मकर पुजारे.
 १ मोरया पुजारे.
 १ जिवाजी पुजारे.
 १ अप्पाजी शिवदेव पुजारे.
 १ डिंगर बासुदेवपंत संमत
 प्रमाणें.
 १ वेंकु पांडुरंग परिचारक.
 १ वेंकाजी रामाजी डिंगरे.
 १ पांडुरंग हरीदास बिन गोविंद.

शेठी कुंभार १.
 बहिरजी कुंभार १.
 शिदोजी धेवारी १.
 जिवाजी शिंपी १.
 रायाजी सोमनाथ ताटे आसामी १.

जिवाजी विठ्ठल ताटे १.
 स्वस्त विश्वनाथ पंडित पचकी आसामी १

वेंकाजी विठ्ठल दिवटे १..
 त्रिंबक नरहरी दिवटे १.
 हरीवा विठ्ठलदास १.
 स्वस्त नारायण डंगे १.
 मोरेश्वर भट धिटे १.

फेरिस्त कागद कजियाचे, बडवे व डंगे व वेणारी क्षेत्र चास्तव्य श्री पंढरपूर, येथील क्षेत्रींचें श्री पारशील कायदे यांचा कजिया आहे. त्याच्या करिना मनास आणावयाबद्दल त्रिबर्गाच्या तकरिरा व राजीनामे व क्षेत्रस्थ ब्राह्मण व बाराबलुते यांच्या तकरिरा क्षेत्र मजकूर मुद्दामी घेतल्या असेत. सुरुसन सन्ना आर्वेन मया व अलफ वगैरे कागद वादी त्रिबर्ग वगैरे क्षेत्रवासी यांजपासून तकरिरा वगैरे कागद घेतले, इस्तकबील छ ४ जमादिलावल तागाइत छ. सुमार.

तपरील.

बडवे यांचे कागद सुमार.
 शिवराम सखे बडवे यांचे कागद
 सुमार.

१ तकरिर.
 १ राजनामा.
 १ यादी मोहीदारांची.

३

इस्तकबील छ ४ जमादिलावल.
 तागाइत छ ५ जमादिलावल.
 तकरिरा सुमार.

गडडवज समस्त वेणारी यांचे कागद सुमार.
 १ तकरिर बंद २.
 — तकरिर.

१ यादी.
 २

डंगे नारायणभट व समस्त डंगे
 कागद सुमार.

१ तकरिर.
 १ यादी राजीनामा.

१६. यादी.

यादी क्षेत्र पंढरपूर येथील श्रींचे देवालयाचे किष्ठीविषयीं डांग्ये यांचा व समस्त बडवे यांचा कजिया लागोन मनसुबी हुजूर पडली. उभयतांच्या तक्रारिा व पुरशिसांचीं उत्तरे घेऊन उभयतांचे रजाबंदीचे साक्षीदार पुण्यास आणून श्री नामेश्वराचे देवालयां कलमशाड्याप्रमाणें पुरशिसा करून प्रथकाकारें सड्या लेहून घेतल्या. त्यावरून पंचाईत-मते मनास आणितां बडवे पुरातन श्रींचे सेवाधारी साहाजण, त्यांत दिवट्याचे हिश्यांत डांग्या अलिकडे जडला. सेवाधारी यांस देवाने सेवेचें काम सांगणें तें बडवे यांनीं सांगावें. देवास वलें अलंकार यात्रेकरू समर्पण करितील ते सर्व बडवे यांकडे. त्यांनीं संरक्षण करून श्रींस भोगवावयाचे ते भोगवीत जावें. वरकड देवाजवळ येईल तें बडव्यांनीं घ्यावें. पूजा निवेदन झालीयावर सेवाधारी यांनीं यजमानास मागावें. जें देतील तें साहाय्ये सातांनीं वांटून घ्यावे. दिवट्याचे साहाये हिश्यांत निमे डांग्या व निमे दिवट्या. देवाचें भांडार वेगळें नाहीं. वस्तभाव बडवे यांचे घरीं रहात असत्ये. देवालयांची एकच किष्ठी ते बडव्यांपाशीं पूर्वी-पासून आहे. पांडरे याचे अमलांत सेवाधारी यांनीं सभापत्र करून किष्ठीचे कजियास डांग्या उभा केला. तेव्हांपासून कजिया करितो. पूर्वी किष्ठीविषयीं तुझांसी कधीं कजियाच नाहीं. यावरून पाहतां डांग्ये यास किष्ठीविषयीं बडवे यांसी कजिया करावयास संबध नाहीं. भांडण खोटे भांडले. बडवे खरे जाहले. सबब त्यांकडे सरकारची हरकी ७००१ रुपये.

सात हजार एक. यासी हत्तेबंदी.

२००१ तूर्त.

२००० भाद्रपद शुद्ध प्रतिपदा.

१००० आश्विन शुद्ध प्रतिपदा.

२००० कार्तिकअखेर.

७००१

एकूण सात हजार एक रुपया बडवे यांकडे सरकारची हरकी करार केली. याची निशा करून घेऊन सदरहू चार हप्त्यांनीं साल मजकुरीं बसूल घ्यावा. येणेंप्रमाणें करार करावें.

संमत

छ २१ रजब सन ईहिदे समानीन, आपाड मास, मुकाम पुणें.

१७. महजरनामा.

महजरनामा बतेरीख छ २२ माहे जिल्काद मुहसिन तिसा अशरीन मया व अलफ नहुजूर हजीर मजालसी मुकाम फिले सातारा.

राजश्री मुद्गलभट्ट पंडितराज.

शिळा.

राजश्री फतेसिंग भोंसले.

शिळा.

सरकारकून.

राजश्री श्रीनिवास परशाराम प्रतिनिधी.

शिळा.

राजश्री बाळकृष्ण वासुदेव आमाल्य.

राजश्री फान्होजी आंगरे सरन्येल.

शिळा.

राजश्री नारो प्रल्हाद चंदोग्यामाल्य.

राजश्री नारो राम वांरुनीस.

राजश्री गोविंद रायजी.

राजश्री पंताजी शिवेंद्र.

राजश्री मोरो नरहरि बक्षी.

राजश्री खंडो बदाळ चिटणीस.

राजश्री बाळोजी विश्वनाथ प्रधान.

शिळा.

राजश्री नारो भंकर सनीव.

राजश्री महादजी गदाधर डबीर.

राजश्री सयो विठ्ठल न्यायाधीश.

राजश्री यादव गोसाळ.

राजश्री होनाजी अनंत सेनाहर्ते.

राजश्री आनंदराव रुपनाथ.

राजश्री शंकराजी मन्हार.

शिळा पारशी भंसे.

सरदार.

राजश्री सदेराव दाभाडे सेनापती.

शिळा.

राजश्री गुणोजी नाईक निराळकर.

शिळा.

राजश्री मानसिंग मोरे.

राजश्री केरोजी पार.

शिळा.

राजश्री विलाजी जगधर.

राजश्री धर्मोजी देरसाहे.

राजश्री मंगुतराव जाधव.

राजश्री रघोजी रुद्रम बांदे.

शिळा.

गोमदिसाजी.

विषा माई.

राजश्री सुकलजीया निराळकर सर-
लखर.

शिळा.

राजश्री गिणेशी निराळकर.

राजश्री हानाजी दासराव मोरे.

राजश्री देवजी बांमरुती.

शिळा.

राजश्री धानाजी रुद्रम.

शिळा.

राजश्री महाराज सरदार.

शिळा.

राजश्री हंटे. वि. सेनादे.

राजश्री ... निराळकर ...

दुर्जन देवजी.

मिर अनुदी देशमुख रोवगांव. मोहर आहे.	राजश्री त्रिवकराव माणकेश्वर धायगुडे. संताजी पांडरे शरीफन मुलूक. शिक्षा.
लालमहंमद नोकर अमीरल उमरांव. पारशी मोहर असे.	महंमद अदल. मोहर.
हिरोजी सोनलकर हटकराव, प्रांत फलटण. राजश्री कान्होजी भोंसले सेनासहिव सुभा. शिक्षा असे.	इमामशां पटेल, मौजे आळास, परगणे मिरज. मोहर असे.

गोत हामशाई

परगणे वाई—

राजश्री शाहूजी राजे भोंसले देशमुख, प्रांत मजकूर.
शिक्षा देशमुखीचा.

चांदशेटी बिन गोपाळ शेटी शेट्या, फसवे वाई.
तागडी.

संमत निंव.

रामोजी बिन गंगाजी पाटील सावळे, मौजे शिवधर, नांगर असे.

दचाजी पाटील व तुळाजी पाटील, फसवे रहिमतपूर, प्रांत वाई. नांगर असे.

या वियमानें स्वस्ती श्री शके १६४० विलंबीनाम संवत्सरे, अश्विन वद्य सप्तमी, इंदुवासरे, ते दिनीं राजश्री पिलाजीराव बिन गणोजीराव व देवजीराव बिन पिलाजीराव व गुणाजीराव बिन बहिरजीराव शिकें सरदेशमुख, मामले रायरी व देशमुख मामले दामोळ, पश्चमवादी यासी लिहून दिव्हा महजर ऐसाजे, सातारीयाचे मुकामी, राजश्री—स्वामींचे शेवेसी तुमचे भाऊ, राजश्री कान्होजीराव व बहिरजीराव व कुपरजीराव बिन रामोजीराव व दौळतराव बिन कान्होजीराव शिकें, अग्रवादी याहीं जाहीर केलें कीं, मामले रायरी शिरकाण येथील सरदेशमुखीचें वतन आपलें आहे. आपण पुरातन खत आहों. व मामले दामोळ, येथील देशमुखी मन्हामती वतन आपणासच आहे. या वतनासी राजश्री पिलाजीराव व देवजीराव व गुणाजीराव शिकें विभागासाठीं आपणासीं भांडतात. तरी साहेबीं, त्यांची व आपली धर्मता मनसुबी गोतमुखें करून विल्हे लावली पाहिजे, खणेन जाहीर केलें. त्याजवरून, महाराजसाहेबीं तुहांस व त्यांस रुबरू दृजूर बोलावून, करिना विचारून, गोतमुखें निवाडा होईल त्याप्रमाणें वर्तावें ये बावे जमान मातवर देणें खणून आज्ञा केली. मग तुहीं व त्यांनीं राजी होऊन, येणेंप्रमाणें जमान दिव्हे वितपशीलः—

अथवादी कान्होजीराव व बहिरजीराव व कुवरजीराव विन रामोजीराव व दौलतराव विन कान्होजीराव शिकें यासी जमान, राजश्री फत्तेसिंग भोसले, बरहुकूम जमान कदवा.

पश्चमवादी पिलाजीराव व देवजीराव व गुणाजीराव शिकें यासी जमान, काळोजी भोसले मुकादम, कसबे फलदण, बरहुकूम जमान कदवा.

येणेप्रमाणे हरदूजणानी जमान दिव्हे. मग पचाईत गोतवारी शपथ गोहत्या व ब्राह्मणहत्या श्रीवाराणसीत केली याची शपथ राजश्री साहेबी घातली की, उभयताची मनसुची धर्मता करणे. त्यावरी गोतसभा बैसोन हरदूजणास तक्ररिग लिहून देणे ह्यणोन गोतनाईकानी आज्ञा केली. त्यावरोन येणेप्रमाणे उभयतानी तक्ररिग लिहून दिव्हा वितपशील:-

वेशमी कान्होजीराव व बहिरजीराव व कुवरजीराव विन रामोजीराव व दौलतराव विन कान्होजीराव शिकें अथवादी यानी तक्ररिग केली ऐसीजे, आपले कर्दीम वतन सरदेशमुखीचे, मामले रायेरी शिरकाण येथील आहे. त्यास वडिलानी दलपतराव पाताणे प्रभू मुतालिकीस ठेविला होता तो, कितीका दिवसानी वळाऊन, आपण वतनदारच ह्यणून वळेच वतन खाऊं लागला. त्यास आपण वाद सांगोन टक्का खर्च पडला, तो पचरिचा देऊन, आपलें वतन सही करून प्रभूस दूर करून, आपण वतन खात आहों. राजश्री राजारामसाहेबी, चर्दीचे मुक्कामी सरदेशमुखीचे वतन आपणासच खरे करून दिव्हे. त्यास तीस पत्तीस वर्षे जाहली. वतन आपण अनभवीत आहो. राजश्री गणोजीराव शिकें आपले भाऊ खरे; परंतु त्याचा भोगवटा या वतनास नाही. व दाभोळचे देशमुखीचें वतन राजश्री राजारामसाहेबी चर्दीहून स्वार जाहले, ते समयी राजश्री रामोजीराव शिकें, आपले वडीलभाऊ व राजश्री गणोजीराव शिकें यासी नूतन महामत केले. त्या वतनाचाही भोगवटा आपणच करीत आहो त्यास दखलगिरी वतनात दिव्ही नाही. या वतनास हक दरसदे एकोत्रा होता. तो आपणच खात आहों. त्यावर मातुश्री तारावाईसाहेबाचे वेळेस, राजश्री परशाराम पडित यानी चिपळूण घेतले, ते समयी कष्ट, मेहनत आपण व रामोजीराव शिकें यानी बहुत केली, ह्यणून हक दरसदे नूतन रुपये ४ चार व कर्दीम रुपया १एक होता, तो देखील पचोत्रा हक करार करवून दिव्हा. ती सनद रामोजीराव शिकें याचे नावे महामत केली. पहिली सनद एकोत्र्याची उभयताचें नावें आहे. ही दोन्ही वतने आपली, हे खरे करून गोही ताक्षिनिं देऊ. यासी अन्यथा झाले तरी गोताचे अन्यायी व दिवाणचे गुन्हेगार, ही तक्ररिग सही

वेशमी पिलाजीराव विन गणोजीराव व देवजीराव विन पिलाजीराव व गुणाजीराव विन बहिरजीराव शिकें, पश्चमवादी यानी केली, तक्ररिग ऐसीजे:-मामले रायेरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखीचे वतन, आपले कर्दीम आहे. यासी रामोजीराव व दौलतराव शिकें वडील ह्यणवितात. तरी आज्ञा उभयतासही, वडील भाणखी आहेत. आपले उभय-

ताची हकिकत, तरी दौलतराव याचे आज्ञे तानाजीराव शिर्के वडील भाऊ, आपले बाप पिलाजी शिर्के धाकोटे भाऊ. त्यास दौलतराव याचे वडिली वतनाची मेहनत केली. परंतु आपले भाऊ गणोजी शिर्के त्याची भीड राज्यात दरबारी होती. त्याच्या नावावर यानी मेहनत केली, हे खरें. सारे शिरकाणचे वतन सर-देशमुखीपैकी निमे आपले आहे व निमे दौलतराव याचें आहे व दामोळचे देशमुखीचे वतन, राजश्री राजारामसाहेबी चवीहून बाहेर निघता, गणोजीराव शिर्के यानी, राजश्री—बरोबर मेहनत करून, येलुरास राजश्रीस पोहोचविले. मग राजश्री—कृपाळू होऊन, गणोजीराव शिर्के यास वतन मन्हामत दामोळचे देशमुखी केले ती सनद गणोजीराव शिर्के याही दौलतराव यापाशी व रामोजीराव याजपाशी दिल्ली आहे. तीच सनद बजिलस त्यानी आपून दाखवावी. दुसरीयाने सनद करून रामोजीराव शिर्के यानी घेतली. ते आपले नाव आपी घालून, मग गणोजीराव शिर्के याचे नाव लिहून सनद घेतली ती सनद एकाचे हातें केली ती प्रसगानुसार हाजीर दाखवून देऊन, ते सांगतील त्यावरून कळेल. व कदीमध्ये राजश्री राजारामसाहेबी आपणासच खुद्द देशमुखीचे वतन महामत केले तेव्हा मजालसीस येणेप्रमाणे होते. हल्ली ते मजालसीस येथे आहेत वितपशीलः—

राजश्री शकराजी मल्हार १.

राजश्री आबुराव १.

राजश्री मानसिंग मोरे १.

राजश्री खडेराव दामोडे १.

राजश्री खडो बल्लाळ १.

राजश्री कृष्णाजीराव मोरे व प्रतापराव मोरे.

येणेप्रमाणे आहेत. त्यास हकिकत दखल आहे. हे सत्य स्मरून सांगतील. त्यास आपण मान्य असों. दामोळचे सारे वतन देशमुखीचे आपले आहे. यासी अन्यथा जाहलीयाने आपण मोताचे अन्यायी व दिवाणचे गुन्हेगार, ही तक्रार सही.

येणेप्रमाणें हरद्वजणाच्या तक्रारिा घेऊन, सभासदानी तक्रारिाचे अर्थ पाहता, हे दोन्ही वतनाचे भाडण दोघास लागले. दोघाचे मूळपुरुष एकच आहेत. परंतु कदीम वतन शिरकाण मामले रायेरी, तेथील मेहनत दौलतराव शिर्के अग्रवादी यानी आपलेच आहे व दामोळचाही आपणच भोगवटा सपादला, झणवून तक्रार केली. व पश्चमवादी पिलाजीराव शिर्के व देवजीराव शिर्के व गुणाजीराव शिर्के यानी तक्रार केली की, दामोळचे वतन अजराम महामत आपलें सारे आहे व शिरकाण मामले रायेरी, त्या वतनाची मेहनत दौलतरावाचे वडिली केली. परंतु आपले वधु गणोजीराव शिर्के त्याची भीड राज्यात दरबारी होती. त्याच्या नावावर अवघे वतनाचे साहित्य जाहले. कदीम वतनात आपले निमे वतन रायेरी मामलीयाचें झणवून तक्रार केली. दोघाच्या तक्रारिा बरवे रीतीने, मजालसीस पसत करून मग राजश्री—स्वामीनी मनास आपून चवीचे मुक्कामी, राजश्री—राजारामसाहेबी दामोळचे देशमुखीचे वतन महामत करिता, कोणासी केले ते प्रसगी येणेप्रमाणे होतें. त्यासी शपथ श्रीवारणशीत गोहत्या, ब्रह्महत्याचे पातक ऐसी शपथ घालून सत्य सांगणे झणवून. येणेप्रमाणे यासी विचारिले. त्यानी सास दिल्ली वितपशीलः—

राजश्री शकराजी मल्हार १. राजश्री आवुराव १. राजश्री मानसिंग मोरे १.
राजश्री खडेरारव दामाडे १. राजश्री खडो बल्लाळ राजश्री कृष्णाजी मोरे व प्रतापराव १.
चिटणिस १.

यानी साक्ष सांगता, राजश्री खडो बल्लाळ उभे राहून, राजश्री स्वामीचे शेवेसी विनति केली की, शिकें ह्याची साक्ष देता मय वाटे ते आपणादेखतच चदीमध्ये जे जाहले, ते सत्य सांगता कोणासी कैसे वाटेल. येविषयी आपल्या जीवाचे घणी कोण आहे ? ऐसे बोलिल्यावरी राजश्री—स्वामीनी त्यासी आज्ञा केली की, तुमच्या जीवाचे घनी आपण आहो. ऐसे अभय राजश्री—चे जाहले. मग खडो बल्लाळ यानी साक्ष दिल्ली की, दामोळचे वतन देशमुखीचे पूर्वी राजश्री राजारामसाहेबी आपणास दिले हेति. मग चदीचे मुक्कामी ताम्बानी चदी सिकादा जाहली. राजश्री स्वामीस कुटुबासहवर्तमान बाहीर निघावे सारिखा प्रसंग जाहला. तात्राचे मोर्चे चहूकडे ते वेळेस राजश्री गणोजीराव शिकें तात्राकडे होते. त्यानी त्या सकठी एकनिष्ठता करून, श्रम सांथास करून, राजश्री—चदीहून बाहेर काढून, येलुरास नेऊन पोहचविले राजश्री—ची कृपा सपादून घेऊन, दामोळचे देशमुखीचे वतन आपणास देणे म्हणवून, अर्ज करून मागितले त्याजवरी स्वामी कृपाळू होऊन, वतन त्यास यावे ऐसे मनात आणून, आपणास राजश्रीनी आज्ञा केली तुम्हास दुसरे वतन देऊन, तुमचे उर्जित करू हे वतन सोडून देणे, म्हणोन आज्ञा केली. मग आपण अर्ज केला की, आपले वतन सहिबाचे पाय आहेत. ऐसा अर्ज करून, वतनाच्या सनदा आपल्या नावाच्या होत्या त्या, राजश्रीपुढे ठेविल्या. त्या सनदा राजश्रीनी दूर करून, राजश्री गणोजीराव शिकें यास देशमुखी अजरामहामत करून, दुमाला सनदा त्याच्या नावे करून दिल्या म्हणवून खडो बल्लाळ यानी साक्ष दिल्ली मग राजश्री शकराजी मल्हार व अवधे यासी पृथकाकारे सदरहू जनासी पुसिले. त्यानी सांगितले की, जे खडोवानी साक्ष दिल्ली, ते यथार्थ आहे आपणासही याप्रमाणे ठाऊक आहे, म्हणवून साक्ष दिल्ली याउपरी मनास आणिता, सभासदाच्या मते विचार जाहला की, मामले रायेरी येथील सरदेशमुखीचे वतन, कदीम याच्या वडिलाचे होत. ते प्रभू पाताणा मुतालिक ठेविला होता तो बळाबळा त्यासी दौलतरावाचे भावानी वाद सागोन सोडविले. परंतु ती वडिलाची भाकरी एकानेच खावी, भावास विभाग न यावा, असे उचित नव्हे. दामोळचे वतन देशमुखीचे मन्हामत गणोजी शिकें यासच झाले, ते त्यानी खावे. तेथे भावास विभाग न यावा, हे विहित नव्हे. वतनाची पुस्तवानी करून, दामोळेस भोगवटा दौलतराव शिकें याच्या भावानी केला आहे. याउपरी दोन्ही वतने, दोघा भावास वाटून द्यावी. समजाविशीं करून दोघाचा कुसूर तोडावा. ऐसें समस्त भोगसभासदाचे मजालसीचे मनास आले. त्याप्रमाणे हरदूजणा भावास विचारिले. मग हरदूजणांनी राजी होऊन सांगितले की, समस्त गोटगंगा बडील आहे. आम्हास तुम्ही विल्हेस लावाल त्याजप्रमाणे आपण वर्तणूक करू. राजी

होऊं. म्हणवून राजी होऊन, दोघांनीं मज्यानिम गोताजवळ सांगितलें. मग येणेंप्रमाणें दोघांस दोन्हीं वतनाची वांटणी करून गोतांनं दिल्ली. वित्तपशील.

मामले रायेरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखी कदीम वतन आहे. तेथील वतनाचें उत्पन्न दोघांनीं बरोबरी निम्यानिम वाटोन खावें. येथील वडीलपण शिक्का व मानपान, तश्रीफ आर्धी कान्होजीराव बिन रामोजीराव शिकें यांनीं घ्यावें. त्याचे मागें मानपान, तश्रीफ पिलाजीराव बिन गणोजीराव शिकें यांनीं घ्यावी. वडीलपण येथील कान्होजीराव यासी दिल्लें. धाकुटेंपण पिलाजीराव बिन गणोजीराव शिकें यासी करार करून दिल्लें असे. येणेंप्रमाणें तह केला असे. याप्रमाणें येथील वतन दोघांनीं खाऊन, समानुगतीनें असावें. नव-दिगर परस्पर करावयासी गरज नाहीं.

मामले दामोळ येथील देशमुखी वतन अजरा मन्हामत गणोजीराव शिकें यांचे नांवें आहे. या वतनाचें वडीलपण शिक्का, मानपान, तश्रीफ आर्धी पिलाजीराव बिन गणोजीराव शिकें यांनीं घ्यावें. येथील वडीलपणा यास करार करून दिल्ला असे. याचे मागें कान्होजीराव बिन रामोजीराव, शिकें याणी मानपान, तश्रीफ, घ्यावी. धाकुटेंपण याणी असावें. याजखेरीज वतनाचें उत्पन्न दोघांनीं दोन्हीं ठायीं बरोबर वांटून, निम्यानिम खाऊन असावें. येणेंप्रमाणें तह करून, दोघांचा कुसूर तोडिला असे! याप्रमाणें वतन दोघांनीं खाऊन, समानु-गतीनें परस्परें असावें. नवदिगर करावयासी गरज नाहीं.

सदरीलप्रमाणें दोघांची समजाविस करून, दोन्हीं वतनें दोघांस सदरीलप्रमाणें दिल्लीं असेत. वडीलपणें ही दोन्हीं वतनाचीं दोघांस सदरील लिहितेंप्रमाणें दिल्लीं. बरकड उत्पन्न दो वाटाचे दो ठायीं दोघांनीं निम्यानिम खाऊन, समाधानरूप असावें. या निवाडीयास पर-स्परें हिछा हरकत करील तो खोटा; गोताचा अन्यायी; दिवाणचा गुन्हेगार; त्यासी वतना-सी संबंध नाहीं. सदरीलप्रमाणें वतनाचे विभाग करून, तुह्यांस महजर करून दिल्ला असे. याप्रमाणें तुहीं आपला विभाग दोन्हीं वतनाचा खाऊन, वंशपरंपरेनें सुखरूप असावें हा महजर. सही लेखन अलंकार मोतब असे.

राजे शिकें याजकडे व निमे विभाग आझाकडे, याप्रमाणे निवाडा होऊन, सन इहिंदे समानीनचे साली आम्हास निवाडपत्रे घावयाची यादी करार झाली. त्याप्रमाणे आम्ही सरकारची पत्रे तयार केली. कराराप्रमाणे सरकारचे नजरेचा ऐवज देणे, त्याचे भरण्याची तरतूद करून, पत्रावर शिके करून घ्यावे, तो इयज बोरघाटावरी आला. पुण्यात गडबड झाली, त्यामुळे देशीं ऐवजाची तरतूद न होय, सबब निवाड्याची यादी झाली, ती आम्ही घेऊन, ऐवजाचे सोईकरिता नागपुरास गेलो. ही संधी पाहून, लक्ष्मणराव शिकें यानी सरकारात आठ हजार रुपये नजर कबूल करून, विनति केली जे, पेशाजी कैलासवासी शाहूमहाराज याचे वेळेस, आपले पिते कान्होजी शिकें यानी, सदरहू दोन्ही वतनाचें वडीलपण शिक्रा आपला आणून श्री कृष्णेचे दिव्य करून, दिव्यास पार पडले देवजी शिकें यासी वतनासी सबब नाही याप्रमाणे होऊन राजपत्रे झाली होती ती गळाठली. परतु तुळाजी आगरे सरखेल यासी, दामोळचे देशमुखीविषयी हातरोस्ता दिल्या. त्यात दिव्याचा वस्तला लिहिला आहे, व साततारीयाचे दमरी राजपत्रे वार असतील, ती लिहून आणून शोध करावा याप्रमाणें आपण म्हणत असता, ध्यानास आणिता दिव्याचे पूर्वील राजपत्राचे अन्वये भिकाजीराजे शिकें यासी निवाडीयाची यादी करून दिली आहे. ते आणवून पुर्ती चौकशी करावी. याप्रमाणे निवेदन करून, नजरेचा ऐवज सरकारात देऊन, सदरहू ऐवज व्याज सुद्धा फिटे तोंपर्यंत दरोबस्त वतन आपणाकडे चालावे. दरम्यान भिकाजीराजे शिकें यानी कजिया करू नये ऐसा करार करून घेऊन, सदरहू अन्वये पत्रे घ्यावयाची यादी करून घेऊन, त्याप्रमाणे पत्रे तयार करविली. त्याजवर शिके व्हावे तों तेच साली पौष मासी, आपण नजरेचे ऐवजानिशी हाजर होऊन विनति केली त्याजवरून त्याचे पत्रावर शिके व्हावयाचे राहिले त्यास साहेबी कृपाळू होऊन, तिगस्ताचे कराराप्रमाणे हरकीचा ऐवज घेऊन, इनसाफ होऊन, निवाडपत्रे तयार झाली आहेत त्याजवर शिके करून देऊन, निमें वतन आमचे आम्हाकडे चालतें करावे झणून. व लक्ष्मणराव शिकें याचे वोलणे की, कैलासवासी शाहूमहाराजाचे वेळेस कान्होजी शिकें यानी सदरहू दोन्ही वतनाचे वडीलपण शिक्रा आपला झणून, श्रीकृष्णेचें दिव्य करून, राजपत्रें करून घेतली होती ती गळाठली. यास्तव साततारीयाचे दमरचे वार लिहून आणवून, भिकाजीराज शिकें याचे नाचे साल तिगस्ता निवाडीयाची यादी करून दिली आहे, त्याची गुदस्ता आझापासून आठ हजार रुपये नजर घेऊन, पुर्ती चौकशी करणेविषयी आझास पत्रे दिली आहेत. त्याप्रमाणे हल्ली पुरती चौकशी करावी झणून आक्षेप केला. त्याजवरून कृष्णराव अनत, फिल्ले सातारा, यासी पत्रे पाठविली. त्यानीं तेथील मजमू दमरी शोध करून, दाहा पत्रे वार झालीयाची यादी पाठविली त्यातील अन्वये स्वामी यानी राजश्री कान्होजीराजे व कुवरजी व जयसिंग व बहिरजी व बापोर्गी व उदतसिंग व बाजी विन रामोजी राजे शिकें यासी दिव्हं वतनपत्र पत्रेजे, शाहूनगर नाजिक क्रिडे

होऊं. म्हणवून राजी होऊन, दोघांनीं मज्यालसीस गोताजवळ सांगितलें. मग येणेंप्रमाणें दोघांस दोन्हीं वतनाची वांटणी करून गोतातें दिल्ली. वितपशील.

मामले रायेरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखी कदीम वतन आहे. तेथील वतनाचें उत्पन्न दोघांनीं बरोबरी निम्यानिम वाटोन खावें. येथील वडीलपण शिक्का व मानपान, तश्रीफ आधीं कान्होजीराव बिन रामोजीराव शिकें यांनीं घ्यावें. त्याचे मागें मानपान, तश्रीफ पिलाजीराव बिन गणोजीराव शिकें यांनीं घ्यावी. वडीलपण येथील कान्होजीराव यासी दिल्लें. धाकटेंपण पिलाजीराव बिन गणोजीराव शिकें यासी करार करून दिल्लें असे. येणेंप्रमाणें तह केला असे. याप्रमाणें येथील वतन दोघांनीं खाऊन, समानुगतीनिं असावें. नव-दिगर परस्पर करावयासी गरज नाहीं.

मामले दाभोळ येथील देशमुखी वतन अजरा मन्हामत गणोजीराव शिकें यांचे नांवें आहे. या वतनाचें वडीलपण शिक्का, मानपान, तश्रीफा आधीं पिलाजीराव बिन गणोजीराव शिकें यांनीं घ्यावें. येथील वडीलपणा यास करार करून दिल्ला असे. याचे मागें कान्होजीराव बिन रामोजीराव शिकें याणीं मानपान, तश्रीफ, घ्यावी. धाकटपणें याणीं असावें. याजखेरीज वतनाचें उत्पन्न दोघांनीं दोन्हीं ठायीं बरोबर वांटून, निम्यानिम खाऊन असावें. येणेंप्रमाणें तह करून, दोघांचा कुसूर तोडिला असे. याप्रमाणें वतन दोघांनीं खाऊन, समानु-गतीनिं परस्परें असावें. नवविगर करावयासी गरज नाहीं.

सदरीलप्रमाणें दोघांची समजाविस करून, दोन्हीं वतनें दोघांस सदरीलप्रमाणें दिल्लीं असेत. वडीलपणें हीं दोन्हीं वतनाचीं दोघांस सदरील लिहितेप्रमाणें दिल्लीं. वरकड उतन्न दो वाटाचे दो ठायीं दोघांनीं निम्यानिम खाऊन, समाधानरूप असावें. या निवाडीयास पर-स्परें हिळा हरकत करील तो खोटा; गोताचा अन्यायी; दिवाणचा गुन्हेगार; त्यासी वतना-सी संबंध नाहीं. सदरीलप्रमाणें वतनाचे विभाग करून, तुह्यांस महजर करून दिल्ला असे. याप्रमाणें तुह्यां आपला विभाग दोन्हीं वतनाचा खाऊन, वंशपरंपरेनें सुखरूप असावें हा महजर. सही लेखन अलंकार मोर्तब असे.

१८. निवाडपत्र.

यादी भिकाजीराव बिन देवजीराजे शिकें सरदेशमुख, मामले रायेरी, याचे नांवें पत्र कीं, तुह्यां हुजूर कसवे पुणें येथील मुकामी देऊन, विदित केलें कीं, मामले रायेरी शिरकाण येथील सरदेशमुखी व सुभा दाभोळ, येथील देशमुखी या दोन्हीं वतनांचे विभाग-विपर्याय, लक्ष्मणराव बिन कान्होजी राजे शिकें यांचा व आमचा फजिया लागोन साल ति-गस्ता मनसुबी हुजूर पडली. ते सगळीं उभयतांनी आपलालें वर्तमान लिहून देऊन, साधकाचे कागदपत्र आपून दाखविले. त्यावरून हुजूर पंचाईतमते मनास आणितां, मामले रायेरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखीचें वतन पुरातन वडिलांचें आहे. तेथील हक रुसूम व इसाफत गांव व इनाम जमिनी वगैरे सुदामत चालत असेल, त्याचा निमे विभाग वडीलपण लक्ष्मण

राजे शिकें याजकडे व निमे विभाग आह्माकडे, याप्रमाणे निवाडा होऊन, सन इहिदे समानीनचे साली आम्हास निवाडपत्रे यावयाची यादी करार झाली. त्याप्रमाणे आम्ही सरकारची पत्रे तयार केली कराराप्रमाणे सरकारचे नजरेचा ऐवज देणे, त्याचे भरण्याची तरतूद करून, पत्रावर शिके करून घ्यावे, तो इयज बोरघाटावरी आला. पुण्यात गडबड झाली, त्यामुळे देशीं ऐवजाची तरतूद न होय, सबब निवाड्याची यादी झाली, ती आम्ही घेऊन, ऐवजाचे सोईकरिता नागपुरास गेले ही संधी पाहून, लक्ष्मणराव शिकें यांनी सरकारात आठ हजार रुपये नजर कबूल करून, विनति केली जे, पेशाजी केलासवासी शाहूमहाराज याचे वेळेस, आपले पिते कान्होजी शिकें यांनी, सदरहू दोन्ही वतनाचे वडीलपण शिक्रा आपला आणून श्री कृष्णेचे दिव्य करून, दिव्यास पार पटले देवजी शिकें यांनी वतनासी सबब नाही याप्रमाणे होऊन राजपत्रे झाली होती ती गळाठली. परतु तुळाजी आगरे सरखेल यासी, दामोळेचे देशमुखीविषयी हातरोस्ता दिल्या. त्यात दिव्याचा दाखला लिहिला आहे, व सातारीयाचे दहरी राजपत्रे वार असतील, ती लिहून आणून शोध करावा याप्रमाणे आपण म्हणत असता, ध्यानास आणिता दिव्याचे पूर्वील राजपत्राचे अन्वये भिकाजीराजे शिकें यांनी निवाडीयाची यादी करून दिली आहे ते आमवून पुर्ती चौकशी करावी. याप्रमाणे निवेदन करून, नजरेचा ऐवज सरकारात देऊन, सदरहू ऐवज व्याज सुद्धा फिटे तोंपर्यंत दरोबस्त वतन आपणाकडे चालावे दरम्यान भिकाजीराजे शिकें यांनी कजिया करू नये ऐसा करार करून घेऊन, सदरहू अन्वये पत्रे घ्यावयाची यादी करून घेऊन, त्याप्रमाणे पत्रे तयार कराविली त्याजवर शिके व्हावे तो तेच साली पौष मासी, आपण नजरेचे ऐवजानिशी हाजर होऊन विनाति केली त्याजवरून त्याचे पत्रावर शिके व्हावयाचे राहिले त्यास साहेबी छुपाळू होऊन, तिगस्ताचे कराराप्रमाणे हरकीचा ऐवज घेऊन, इनसाफ होऊन, निवाडपत्रें तयार झाली आहेत त्याजवर शिके करून देऊन, निमे वतन आमचे आम्हाकडे चालवें करावे झणून व लक्ष्मणराव शिकें याचे बोलणे की, केलासवासी शाहूमहाराजाचे वेळेस कान्होजी शिकें यांनी सदरहू दोन्ही वतनाचे वडीलपण शिक्रा आपला झणून, श्रीकृष्णेचें दिव्य करून, राजपत्रे करून घेतली होती ती गळाठली यास्तव सातारीयाचे दहरेचे वार लिहून आणवून, भिकाजीराव शिकें याचे नावे साल तिगस्ता निवाडीयाची यादी करून दिली आहे, त्याची मुदस्ता आह्मापासून आठ हजार रुपये नजर घेऊन, पुर्ती चौकशी करणेविषयी आह्मास पत्रे दिली आहेत त्याप्रमाणे हल्ली पुर्ती चौकशी करावी झणून आक्षेप केला त्याजवरून कृष्णराव अनंत, फिल्ले सातारा, यासी पत्रे पाठविली. त्यांनी तेथील मजमु दहरी शोध करून, दाहा पत्रे वार झालीयाची यादी पाठविली त्यानील अन्वये स्वामी यांनी राजश्री कान्होजीराजे व कुवरजी व जयशिंग व बहिरजी व वाघोजी व उदतसिंग व बाजी विन रामोजी राजे शिकें यांनी दिल्ल वतनपत्रे ऐसेजे, शाहूनगर नजिक फिल्ले

घातारा, येथील मुक्कामीं विनांति केली कीं, मामले रायरी शिरकाण येथील सरदेशमुखी व सुभा दामोळ, येथील देशमुखी हीं दोन्हीं वतनें पुरातन आपल्या वडिलांचीं होतीं. तीं काल-गतीनें कित्येक दिवस चालत नव्हतीं. त्याउपरी महाराज राजारामसाहेब यांसमामगें रामोजी राजे शिकें चंदीस जाऊन, कष्ट मेहनत करून, सेवा केली. त्याजवरून महाराजांनीं सद्दरहू दोन्हीं वतनें, आपले बाप रामोजी शिकें यांसी अजरामरामत करून, वतनपत्रें दिलीं. त्याप्रमाणें अनभवीत असतां, देवजीराव शिकें, आमचे जुलते विठोजी व दीलतराव शिकें या त्रिवर्गांचा कजिया वतनसंबधें लागोन, वतनाचे विभाग करून याचे छणून विनंती केल्यावरून महाराजांनीं हरदू वतनपैकीं निमें वतन व दामोळ सुभ्याचें देशमुखीचें वडीलपण देवजीराव शिकें यांसी देऊन, वतनपत्रें करून दिलीं. आहीं प्रसुद्ध झालींवर, त्यांज-कडे वडीलपण शिक्का चालों दिव्हा नाहीं. सरदेशमुखीचें वतन पुरातन वडिलांचें खरें, परंतु पाताणे परभू मुतालीक अनभवीत होता. त्यासी वाद सांगोन कष्ट मेहनत व टक्का पैका वेंचून वतन करून घेतलें असतां, देवजीराव व विठोजीराव व दीलतराव शिकें यांसी वतन विभागून घ्यावयासी संबध नाहीं. जें देणें तें वडीलपणें आपण देऊं. महाराजांनीं पत्रें करून दिलीं, त्या आश्रयानें देवजी शिकें आम्हांसीं कजिया करितात. त्याचा आमचा करिना मनास आपण निवाडा फेला पाहिजे म्हणून विनांति केली. त्यावरून त्याचा व तुमचा करिना मनास आपण, निवाडा करावयासी पंचाईत नेमून दिव्ही वितपशीलः—

आप्याजी विन विठोजी माने, पाटील,	पटवोजी पाटील, मौजे वापेरी,	
कसबे रहिमवपूर, संमत कोरिंगांव,	प्रांत कऱ्हाड	१.
प्रांत वाई	रावजी जगताप, कसबे सासवड	१.
काळोजी पाटील, मौजे पळसदेव,	(नांव लागलें नाहीं.) पाटील, मौजे	
परगणे इंदापूर	माणकेश्वर, परगणे भूम	१.

येथेंप्रमाणें पांचजण वतनदार हुजूर आपणून, निवाडा करावयाविषयीं आज्ञा केली. त्यांनीं मनास आणिता, दोन्हीं वतनांचे वडीलपण शिके रामोजी शिकें यांचे, असे पंचाईतमते होताना देवजीराव शिकें चोलिले कीं, दोन्हीं वतनांचे वडीलपण शिक्का आपला. याप्रमाणें फान्होजी शिकें यांनीं श्री कुण्यावेणी संगर्भी उभे राहून, आमचे हातावर पाणी घालून, दश-राज पार पळव्यास निमें वतनाली व दामोळ सुभ्याचे देशमुखीचे वडीलपण शिक्काचासी आपणात संबध नाहीं. त्यावरून तुहीं शके १६६५ रुपिरोद्वारिनाम संबत्सरें, श्री कुण्यावेणी संगर्भी उदकांत उभे राहून उधार केल्या जे, दोन्हीं वतनें पुरातन वडिलांचीं होतीं, तीं काल-गतीनें बहुत दिवस जाऊन भोगवडा तुटला होता. त्यास आमचे बाप रामोजी शिकें यांनीं स्वामीशिवा एकनिधेनें करून, कष्ट मेहनत व टक्का पैका वेंचून दोन्हीं वतनें साधलीं. वडीलपण शिक्का आमचा ऐता उधार करून, देवजीराव शिकें यांच्या हातावर तीं पाणी पातलें. नेमास पार पडलेत. त्याजवरून दोन्हीं वतनें तुम्हांस दरोबस्त देऊन, हें वतनपत्र

करून दिल्ले असे देवजी शिके यासी निमे वतनासी व दामोळ मामल्याचे देशमुखीचे वडीलपणासी सवध नाही म्हणून व सदरहू दोन्ही वतनासी विठोजी व दौलतराव व काम्बोजी व वहिरोजी शिकें यासी सवध नाही, ऐसी राजपत्रे तुम्हाजवळ आहेत त्या तीस(१) अन्वये मामले दामोळ, येथील देशमुखीचे वतनाविपनी राज्याभिषेक शके ४४ चे सालचे राजपत्र, राजा शाह् छत्रपति स्वामी यानी, पिलाजीराव विन गणोजीराव व देवजीराव विन पिलाजीराव देशमुख मामले दामोळ यासी दिल्ले वतनपत्र ऐसेजे, तुमचे चुलते देवजी शिकें स्वामीसन्निध किल्ले सातारीयाचे मुळामी येऊन विदित केले की, मामले दामोळ येथील देशमुखी-वतन पूर्वी ब्राम्हणाचे, त्यास त्या ब्राम्हणापासून इदलशाहा पातशहासी हरामखोरी झालीयावदल त्यास मुसलमान केले आणि देशमुखीचें वतन कित्येक वर्षे अमानत असता, शुंगारपुरी सुर्याजी राजे सुर्वे यानी पिलाजीराव शिकें यासी आपली लेक दिल्ली त्यानी पातशहास विजापुरी अर्ज पोचविला त्यावरून पिलाजीराव यास दामोळ मामल्याचे देशमुखीचे वतन महामत केले त्याचा भोगवटा व्हावा तो छत्रपति थोरले स्वामीस तळकोकण काबीज झाले यास्तव न जाहला त्याउपरी काही वर्षे थोरले शिवाजीमहाराज यानी आपली लेक राजकुवरबाई गणोजीराव यासी दिल्ली व पिलाजीराव शिके याची लेक जिऊबाई समाजीराजास केली याउपरी कोकणात लखम सावत फिसाहत करून, वसाहत होऊ न देई याजकरिता महाराजांनी पिलाजीरायास सावताकडे पाठविले त्यानी सावतास आणून, राजास भेटवून तह करून दिल्ली ते समयी महाराज कुपाळू होऊन, उर्जित करावयावरी आले ते समयी चिरजीव राजकुवरबाईस पुत्र होईल, त्यास मामले दामोळ येथील देशमुखीचे वतनाचा भोगवटा चालत नाही. ते वतन करून देऊ त्याजवर राजश्री राजारामसाहेब तात्राचे दाटीचे प्रसंगे कर्नाटकात चढी पावे गेले तिकडे तात्राच्या फौज झुलफुकारखान जाऊन चढीस वेढा घातला ते समयी गणोजीराव भोगलाचे चाकर अस्तता त्यानी स्वामीस व सोभाय्यवती ताराबाई व राजसबाई व राजकुवरसहित चढीहून काहन रात्रीची अरणीस पावविली त्या सेवेमुळे राजश्री राजाराम सनोषी होऊन काव पाहिजे ते मागा ऐसी आज्ञा केली तेहा गणोजीराव यानी दिज्ञादि केली जे, दामोळचे देशमुखी इदलशहानी अमानत केली होती ते त्यानी आपले बाप पिलाजीराव यासी दिल्ली, परंतु भोगवटा न जाहला त्या वतनावर कोणी वतनदार नव्हता म्हणून चढीचे मुळामी राजश्री खडो बळाळ चिठगिबीस यास दिल्ली आहे. ऐसीयासी आपणास आपण देऊ, ऐसे अमथ पूर्वील आहे त्याजप्रमाणे आपणास पुत्र झाला आहे त्याचे नाव पिलाजीराव ठेविले असे तरी ते वतन आपणास द्यावे त्यावरून राजश्री खडो बळाळ याचे समाधान करून, त्यास दुसरे वतन देऊ केले आणि दामोळचे देशमुखीचे वतन गणोजी राजे यासी देऊन, पत्रे करून दिल्ली व खडो बळाळ यास पत्रे दिल्ली होती, तीं घेऊन गणोजीराव याजपाशीदिली येलुराहून स्वामी स्वार होऊन, स्वराज्यात न्वदेशी आले

त्यांजसमामागें रामोजी विन कान्होजी शिकें, गणोजीरावाचे पुतणे देशीं आले. त्यांजपारीं वतनार्ची पत्रे देऊन इकडे पाठविलें. देशीं आलीयावर वतन चालवण्याबद्दल ताकीद पत्रें मागितलीं तीं, राजश्री स्वामींनीं देवविलीं. त्या पत्रांत आपलें नांव घालून, राजपत्रें घेतलीं आणि वतनाची कमाविस करूं लागले. आपणांस वतनास दखल होऊं देत नाहीं. यामुळें यांचा आमचा कथला होऊं लागला आहे. त्यास त्याचा आमचा करिना मनास आणून, गणोजीराव यांचें वतन, त्यांचे पुत्रास व आपण बंधु आपणास दिल्लें पाहिजे म्हणून, विदित केलें. तें स्वामींनीं अंतःकरणांत आणून याची व त्याची मनसुबी करावी; स्थल व गोत लावून यावें; ऐसें करून विठोजीराव व दौलतराव व कान्होजीराव व बहिरजीराव शिकें यांसी हुजूर आणून, गोतांत राजीनामे द्या व स्थळांत जाऊन व्यवहार सांगा, गोतमुखें न्याय होईल त्याप्रमाणें वतन चालविलें जाईल, ऐसी आज्ञा केली. त्यास विठोजी व बरकड मान्य न होत व राजीनामे न देत. नसती दिळत घेऊन कथले करूं लागले. त्याउपरी स्वामींनीं चंदीस सरकारकून होते, त्यामध्ये जे हाजीर आहेत व राजश्री शंकराजी मन्हार, मोंगलाईतील सैदाचे तर्फेंन आले होते, व राजश्री नानसिंग मोरे व खंडेराव दामाडे सेनापती हे चंदीस, राजश्री काका स्वामीसन्निध होते, त्यास बलावून व राजश्री सुलतानजीराव निंबाळकर, सरलप्कर व बरकड भले लोक व कित्येक परगणीयाचे देशमुख व देशपाडि व मोकदम व मुक्तसर यांस सभेस बसवून त्यास यांचा करिना पुशिला. तेन्हां समस्तांनीं विदित केलें कीं, देवजी शिकें यांनीं करिना विदितकेला, तो यथार्थ आहे. वतन गणोजीराव शिकें यांसी दिल्लें. रामोजी शिकें, त्याचे पुतणे म्हणून, त्यांनीं वतनार्ची पत्रें त्यापारीं देऊन इकडे पाठविले. तेव्हाडीयानेंच रामोजी व त्यांचे माऊ वतन अनभवं लागले. वतनाचे खावंद पिलाजी शिकें हे खरे, ऐसें साक्षपूर्वक विदित केलें. त्यावरून विठोजी व दौलतराव व कान्होजी व बहिरजी शिकें हे खोटे, ऐसें फळूं आलें. त्यास सद्देवरून उठवून लाविलें. स्वामीस धोरले कैलासवासी स्वामीचें वचन प्रतिपाळावें व कैलासवासी राजश्री काका स्वामीचें वच प्रतिपालन करावें हें अगत्य म्हणून, तुम्हांवर स्वामी कृपाळू होऊन, मामले दामोळचे देशमुखीचें वतन, तुम्हांसच बहाल केलें असे. तुम्हीं व तुमचे पुत्रपोत्रादि वंशपरंपरेनें वतनाचा उपभोग करून, दंडकप्रमाणें वतनाची सेवा करित जाणें. या वतनास रामोजी शिकें यांचें पुत्रास व विठोजी व दौलतराव शिकें यांस संबंध नाहीं म्हणून.” व रायरी मामत्याचें पत्र, राज्याभिषेक शके ४४ हेमलंबीनाम संपत्सरे, राजा शाहू छत्रपती यांचें पिलाजीराव विन गणोजीराव व देवजीराव विन पिलाजीराव शिकें सरदेशमुख, मामले रायरी, यांचें नाचें दिल्लें वतनपत्र ऐसेजें, “तुम्हांमध्ये राजश्री देवजी शिकें, यांनीं विदित केलें कीं, रायरी मामला, महाल बरा येथील सर- देशमुखी शिकें याची पुरतन, निजामशहा पातशहांनीं दिल्ली होती. ती बहुत दिवस भोग- वटा चालिला. त्याजवर आपले बडिलांनीं वतनावर मुतालीक दत्तपतराव म्हणून पाताण

परभू ठेवून, आपण पातशाही मनसब दौलत करूं लागले. त्याउपरी जावलीकर चंद्रराव यांनीं रायरी किल्ला घेऊन कारकिर्दीस मुतालीक तोच सरदेशमुख म्हणून, वतनाचा भोगवटा करूं लागले. त्यानंतर स्वामींचें राज्य जाहलें, तेव्हां दलपतराव यास कांहीं हक्काची मोईन करून दिल्ली. तेवढ्यावर चाकरी करून वतन अनभवीत आहे. त्याउपरी स्वामी राज्याधिकारी होऊन चंदीस गेले. तिकडे मोगलांच्या फौजा नामजाद जाहल्या. चंदीस वेढा झुलपिकारखानानें घातला. ते समर्थी गणोजीराव व त्यांचे पुतणे, रामोजी शिकें मोगलाईत होते. त्यास फौल देऊन चंदीस आणिलें. दौलतेचा सरंजाम करून चालवीत होते. त्या प्रसंगी वतनदारांचीं पुरातन वतनें, ज्यांचीं त्यांस दिल्लीं. व कित्येकांस नवीं करून दिल्लीं. ते समर्थी गणोजीराव व रामोजीराव यांनीं रायरी मामलेयाची सरदेशमुखी पुरातन आपली, आपणास चावी, मुतालीक दूर करावा, झणून विनंति केली. ते प्रसंगी आप्याजी दलपतराव, मुतालीक चंदीस आला होता. त्याजला स्वामींनीं शपथ घालून करिना पुरिला, तेव्हां तो आपण मुतालीक म्हणोन फुलू शाला. त्याजवरून शिकें सरदेशमुख ऐसें खरें झालें. तो मुतालीक दूर करून, सरदेशमुखीचें वतन, गणोजीराव व रामोजीराव शिकें यांसी करार करून देऊन, तानाजीराव वडील भाऊ त्याचे कान्होजी, त्याचे रामोजी यास्तव त्याचें नांव आर्षीं लेहून, पिलाजीराव धाकटे भाऊ त्याचे पुत्र, गणोजीराव म्हणून त्याचें नांव मागून लेहून राजपत्रें करून दिल्लीं. त्याउपरीं राजश्री स्वामी देशास आले. समागमें रामोजी शिकें पत्रें घेऊन आले. त्यांनीं नवीन ताफीदपत्रें मागितलीं. त्यांत गैरवांका समजावून, आपलें एकापेंच नांवें पत्रें घेऊन, वतनाचा अनुभव करूं लागले. आपला विभाग यावयासी कथला करितात. येविषयीं मनास आणून, पारपत्य केलें पाहिजे, म्हणून त्याजवरून विठोजी व दौलतराव व कान्होजी व बहिरजी शिकें यांसी हुजूर आणून, जामीन देऊन मनसुबीस उभें राहणें; निवाडा होईल त्याप्रमाणें वर्तणूक करणें म्हणून आज्ञा केली. त्यास तुम्हीं राजीनामा यावयासी सिद्ध जाहले. ते चांचेजण राजीनामा देत नवते. कथले करूं लागले. यास्तव त्यास सदरेवरून उठविलें. आणि सभासद् हुजूरचे सरकारकून व शंकराजी मल्हार पूर्वीं चंदीस होते ते, मोगलाईतून स्वामीसन्निध आले. त्यास व राजश्री खंडेराव दामाडे सेनापति व मानसिंग मोरे व सुलतानजीराव निंबाळकर व परकड भले लोक यांसी करिना पुरिला. त्यांनीं चंदीचे प्रसंगी गणोजीराव शिकें यांनीं स्वामींसवा करून कार्यास आले. याकरितां हें वतन त्यांस दिल्लें. उभयतां शिकें यांचें आहे. येविषयीं विदित केलें. त्याप्रमाणें विठोजी व दौलतराव व कान्होजी व बहिरजी शिकें यांसी मान्य करून, वतन अनभविणें म्हणून आज्ञा केली. परंतु ते मान्य न होत. यास्तव स्वामी तुम्हांवर कृपाळू होऊन, तुझांस मामले मजकूरचें वतन नहाल केलें असे. तुम्हीं व तुमचे पुढणी-यादि वंशपरंपरेनें अनभव करून सुखरूप राहणें झणून. यावरून पंचाईतमंत मनास आणित्वां तुमचा व लक्ष्मणराव शिकें यांचा मामले रायरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखीचा

कजिन्दा लागोन मनसुबी हुजूर पडली. त्याची चवकशी करून, पेशजी साल तिगस्तां सन इहिदे समानीनचे सालीं, रायरी मामल्याचे सरदेशमुखीचे वतनाचा निमें विभाग तुम्हीं घ्यावा या अन्वये निवाडपत्रें तुमचें नावें तयार झालीं. त्याजवर शिके व्हावे तों, इंग्रज बोरपाठगे माथां आला. पुण्यांत गडबड जाहली. यास्तव, नजरेचे ऐवजाचा भरणा न होय. सव्व ऐवजाचे तरतुदीकरितां निवाड्याची यादी घेऊन, तुम्हां नामपूर प्रांती गेलां. ही संधी पाहून, तुम्हां गैरहाजीर झाल्यामुळे पुन्हा चवकशी जाहली पाहिजे म्हणून, लक्ष्मणराव शिके यांनीं विनंति करून, आठ हजार रुपये सरकारांत नजर देऊन, रायरी मामल्याचे सरदेशमुखीचे वतन, दरोबस्त आपल्याकडे चालतें करावयाविषयी पत्रें तयार करविलीं. त्याजवर शिके व्हावे तों तुम्हीं नजरेचे ऐवजासुद्धां हाजर होऊन, त्याचे पत्रावर शिके न व्हावे, याविषयी अडथळा करून विनंति केली कीं, पेशजीचे करारप्रमाणें सरकारचे नजरेचा ऐवज सरकारांत घेऊन, रायरी मामल्याचे सरदेशमुखीचे निमे विभागाविषयी, आमचें नांवें पत्रें तयार जाहलीं आहेत, त्याजवर शिके करून घ्यावे म्हणून. त्यास कैलासवासी शाहू महाराजांचे वेळेस, कान्होजी शिके यांनीं सदरहू दोन्हीं वतनाचें वडीलपण शिक्षा आपला म्हणून श्रद्धे-
 ष्णोचें दिव्य करून राजपत्रें घेतलीं होतीं, ते गळाठली. यास्तव सातारीयाचें दफतरचे बार लेहून आणवून, भिकाजीराव शिके यांसीं, निवाड्याची यादी करून दिली आहे. त्याची पुन्हा पुर्ती चवकशी करावी म्हणून लक्ष्मणराव शिके यांनीं आक्षेप केला. त्याजवरून कृष्ण-
 राव अनंत, किल्ले सातारा यांसी पत्रें लिहिलीं. त्यांनीं तेथील मजमू दफतरीं शोध करून, दाहा पत्रें बार जाहलीयाची यादी पाठविली. त्यांची व दोन्हीं वतनास विठोजी व दौलत-
 राव व कान्होजी व बहिरजीराव शिके यांसी संबंध नाही. सदरहू दोन्हीं वतने पिलाजी-
 राव बिन गणोजीराव व देवजीराव बिन पिलाजीराव शिके यांनीं अनभवावीं म्हणून, गोत महजरापूर्वील राजपत्रें तुम्हांपारीं आहेत, त्याची चवकशी करितां एकले गणोजीराव शिके यांसच दाभोळ सुभ्याचे देशमुखीचें वतन दिल्लें, व मामले रायरी शिरकाण, येथील सरदेश-
 मुखीचें वतन गणोजीराव शिके याचे भिडेवरून, रामोजीराव शिके यांस महाराजांनीं आपणाजवळ ठेऊन घेऊन, वतनावर पाताणा परभू मुतालीफ होता त्यास दूर करून, गणो-
 जीराव व रामोजीराव या उभयतांचें नावें, रायरी मामल्याचे सरदेशमुखीचे वतनाचीं पत्रें करून दिलीं. त्या पत्रांचा लोप रामोजीराव यांनीं करून, दुसरीं पत्रें आपल्या साधकांचीं घेतलीं. आणि दोन्ही वतने आपणच अनभवू लागले. वतनाचे कट, भेहेनत, जीवाभ्य-
 श्रम, साहस गणोजीराव शिके याणींच केले. म्हणून चंदीचे सार्कीत गोत मह-
 जरा पूर्वीच पुरलें. त्याचसमयीं विठोजी व दौलतराव व कान्होजीराव व बहिरजीराव शिके यांसी महाराजांना हुजूर आणून, मनसुबीस राजी होऊन राजीनामे देणें, लपून आझा केली. ते जामीन न देत व मनसुबीस उभे न राहत. यास्तव दोन्हीं वतनांस त्यांजला संबंध नाही. तुमचे वडिलीं दोन्हीं वतने अनभवावीं. येविषयीं राजपत्रें झालींच आहेत. त्याजउपरीं पुनः महाराजांपारीं उभयतां वादीयांचा फिरोन कजिपा पटिला. यास्तव पुन्हां चंदीचे साक्ष मोक्षे मनास आणून, महाराजांनीं गोत महजर शिक्षानिशी करून दिल्लें. त्याच अन्वये कान्होजीराव शिके, यांनीं सर्वद पत्र लेहून दिल्लें व मातुधी ताराऊताहेच यांनीं चंदीचे माहितगारींन मनास आणून, सपथ पुरस्कर निवाडपत्र करून दिल्लें. एकूण

तिन्ही पत्रे यथान्याये झाली असता, फिरोन कजिया उपास्थित करोन, कान्होजी शिकें यानी श्रीकृष्णचे दिव्य केले. त्याचा विचार पाहता, उभयता वादी याचा मूळपुरुष वाघोजी शिकें त्यास पुत्र तानाजीराव, पिलाजीराव प्रकूण वीचे. पैकी वडील तानाजी यासी पुत्र कान्होजी, त्याचे रामोजी, त्याचे कान्होजी, त्याचे हल्ली लक्ष्मणराव, व धाकटे पिलाजी. त्यास पुत्र देवजीराजे शिकें त्याचे हल्ली तुल्ली एका मूळपुरुषाचा पश असता, मामले रायरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखीचे वतनाचे वडीलपण शिक्का आपला ऐसे देवजी शिकें हणत नसता व वडीलपणे आही देऊ ते देवजीराव शिकें यानी घ्यावे, ऐसे कान्होजीराव शिकें याचे बोलणे असता, वडीलपण शिक्का आपला हणून, श्रीकृष्णचे दिव्य कान्होजीराव यानी केले. त्यास कान्होजीराव याचे घराणे वडील असता, वडीलपण शिक्का आपला हणून दिव्य केले 'ते दिव्य विरुद्ध कैसे पटेल ? व दिव्याचे उच्चारत देवजी शिकें यासी वतनास सबध नाही असे असते तरी दिव्य लागते ते मोठ काहीच नाही. तेव्हा वडील असता वडीलपणाचे दिव्य केल्यामुळे, देवजी शिकें यासी वतनास सबध नाही, ऐसे कैसे पटेल ? वडिलोपार्जित वृत्तीचे जीर्णोद्धारविषयी कोणत्याही भावावदानी टक्का, पैका खर्च करून मेहनत केली असली, तथापि बरफड भावापासून, तक्षिमेप्रमाणे खर्चाचा ऐवज घेऊन, ज्याचा विभाग त्यास यावा असे असता, कष्ट, मेहनत एकले रामोजीराव शिकें यानीच केली ऐसेही नाही. राज्यात मातवरी गणोजी राजे याची त्याचे भिडेवरून व त्यानी चवीचे समयी जीवाभ्य मेहनत, अम, साहस केल्यामुळे दोन्ही वतने साध्य केली ऐसे चवीचे साक्ष मोक्षे महाराजानी पाहिले असता, त्याविषयी दिव्य करणे व करवणे योग्य नहे हाच अर्थ महाराजानी समजोन, पुढे दोन वर्षानी, तुळाजी आगरे सरखेल यासी हातरोखा, सौभाग्यवती सकवारबाईसाहेब याचे अग्रहास्तव, दिव्यपत्राचे अन्वये सिद्ध जाहला त्या हातरोखाचे शेवटी महाराजानी स्वदस्तुरे लिहिले आहे की, यासी पूर्वी राजश्री—याही पत्रें वतनाची दिव्ही आहेत. त्याप्रमाणे आन्ही दिव्ही आहेत. त्याप्रमाणे तुल्ली चालवणे उजूर न करणे म्हणून लिहिले आहे तेव्हा दिव्य भिडेमुळे जाहले असे, तेच समयी महाराजाचे घ्यानात येऊन पूर्वील पत्राप्रमाणे चालवणे म्हणून लिहिले आहे व या दिव्याचा विचार साल तिगता तुमचे नावे निवाडपत्र दिव्हे आहे, त्या निवाडपत्री सर्व मजकूर उगवलाच आहे तथापि हल्ली चवकरी करिता, पेशजी दिव्य होऊन राजपत्रे जाहली त्याजवर शिकेही जाहले तथापि दिव्याच्या मजकुरामुळे तुम्हास विभाग न यावा असे होत नाही याप्रमाणे सिद्ध जाहले यास्तव पुन्हा चवकरी करावी म्हणून, लक्ष्मणराव शिकें यानी विनति करून, आठ हजार रुपये सरकारात नजर देऊन, रायरी मामल्याचे सरदेशमुखीचे दरोबस्त वतन आपल्याकडे चालते करावयाविषयी पत्राची यादी करून घेऊन, त्याप्रमाणे पत्रे तयार करविली. त्याजवर शिक्का व्हावयाचे राहिले आहेत ती पत्रे व यादी रद्द करून, यावरून कान्होजी शिकें यानी, सौभाग्यवती सकवारबाईसाहेबाचेही माहिताने आग्रहामुळे दिव्य केलेसे करून, दोन्ही वतनास देवजीराव शिकें यासी सबध नाही हणून राजपत्रे घेतली. त्यावरून दोन्ही वतनाचे धनी, लक्ष्मणराव शिकें होतात, असे बडत नाही. व गेत महजरा पूर्वी, रामोजी शिकें यांनी पूर्वील पत्राचा लोप करून, लोभास मयतून, आपले साध-

फाचीं दुसरीं पत्रें घेतलीं. ऐसे चंदीचि साक्षी मोझे पुरले. यामुळें विठोजीराव व दौलतराव व बहिरजीराव व कान्होजीराव शिकें, इनसाफास उमें न राहत. सबच दोन्हीं वतनांती त्यांस संबंध नाहीं म्हणून राजपत्रें तुम्हांजवळ आहेत, यावरून दोन्हीं वतनें तुमचीच कारी होतील ? पूर्वीं शाहूमहाराज यांनीं सरकारकून व मुत्सदी व जमीदार मिळवून, वाक्क अत्तामी यांचे वियमानें, चंदीचे साक्षी मोझे मनास आणून, मामले रायरी शिरकाण येथील सरदेशमुखीचें वतन वडिलांचें. तेथील वडीलपण शिक्षा, मानपान, तथ्रीफ, आधीं कान्होजीराव बिन रामोजीराव शिकें यांनीं घ्यावी; व सुभा दामोळ येथील देशमुखीचें वतन अजरा मन्हामत गणोजीराव याचें नांवें, यास्तव तेथील वडीलपण, शिक्षा, मानपान, तथ्रीफ, आधीं पिलार्जीराव बिन गणोजीराव यांनीं घ्यावी. त्यांचे मागून मानपान तथ्रीफ कान्होजीराव बिन रामोजीराव यांनीं घ्यावी व दोही वतनाचें उत्पन्न निमेंनिम प्रमाणें दोषांनीं वांटून घ्यावें. म्हणून गोत महजर शिक्षानिशीं, शके १६४० विलंबीनाम संवत्सरीं करून दिव्हा. त्याअन्वये राजपत्रें जाहलीं. व सदरहू महजराचे अन्वये वंशपरंपरेनें चालावयाविषयी तळेगांवचे मुक्कामी, खंडेराव दाभाडे सेनापति व मातवर सरदार, यांचे वियमानें कान्होजीराव शिकें यांनीं देवजीराव शिकें यांचें नांवें पुवंगनाम संवत्सरीं, श्री सिर्गाईची व कारीत महापातकें केल्याचें शपथपूर्वक पत्र लेहून दिव्हे असें असतां, फिरोन कजिया करूं लागले. तेहां शाहूमहाराज यांनीं शिकेंयांसी पूर्वींल साहेबांचें देणें आहे, यानिमित्तें सत्य, सुकृत व थोरले महाराजांची शपथ व गंगा स्मरोन निवाडा करवा म्हणून, कैलासवासी ताराऊसाहेब यांती विनंति करून, गंगोदकाच्या व श्री वाळकृष्ण देवाच्या तुळसी व यादवभट उपाध्ये व रघोजी भोंसले व रामोजी भोंसले व कित्येक मातवर सरदार, यांरोबर उभयतां शिकें यांसी देऊन, त्यांजकडे पाठविलें. त्यांनीं मागील माहितगारीनें इनसाफाची दान करून, महजराचे अन्वये सर्वांचे वियमानें निवाडा करून, देवजी शिकें यांचें नांवें, दुर्मतीनाम संवत्सरीं निवाडपत्र करून दिव्हे. एकूण तिन्हीं पत्रें विचार होऊन, न्याय शुद्ध झाला. त्याअन्वये करून हल्लीं हें पत्र दिव्हे असे. तरी सन इहिदेचे सालीं, पंचाईतमते निवाडा होऊन, तुमचें नांवें निवाडपत्रें करून दिव्हीं, तीं यथार्थ आहेत. त्याजवर तुम्हीं शिकें करून घेऊन, त्याप्रमाणें तुम्हीं व त्यांनीं चालावें. त्या पत्रांत बरकड विभागाचा मजकूर सर्व यथास्थितच उगवला आहे. परंतु गोत महजरीं, मामले रायरी शिरकाण, येथील सरदेशमुखीचें वतनाचें वडीलपण, शिक्षा मात्र लक्ष्मणराव शिकें यांचे वडिलांकडे, याममाणें ठरलें असतां, शिकेचाराबंधीं उत्पन्न, नक्त व वसें दरोबस्त लक्ष्मणराव शिकें यांजकडे; बरकड उत्पन्नापेकीं निमें तुम्हांकडे ऐतें लिहितें आहे. तें निवाडपत्रीं समजोन लिहितें नाहीं. यास्तव पेशजी कैलासवासी शाहूमहाराज यांनीं गोत महजरीं ठराव केला आहे, त्याप्रमाणें मामले रायरी शिरकाण येथील वडीलपण शिक्षा मात्र, लक्ष्मणराव शिकें यांजकडे; बरकड दरोबस्त वतनबंधीं उत्पन्न निमें त्यांजकडे व निमें तुम्हांकडे याममाणें ठराव केला आहे. त्याप्रमाणें तुम्हीं आपला विभाग अनभवीत जावा. सुभा दामोळ येथील देशमुखीचें वतनाचा कजिया आहे, त्याचा विचार पेलर मनास आणून, आता ऐतें त्याप्रमाणें वतणूक करणें.